

OILLONI

ILLUST
REERT
TUD
KUUKIRI
NR. 17-18

J
O
U
L
U
D
-
I
9
3
5

„Madonna Litta“

Tundmata autor (Leonardo da Vinci õpil.)

Eesti Kirjanduse Seltsi 1936. aasta perioodilised väljaanded:

1.

Populaarteaduslik seeria
Elav Teadus.

Aastas 12 üle saja-leheküljelist piltidega raamatut. Teaduslike küsimuste lihtne ja põnev selgitamine. Seni ilmunud 48 raamatut. 1936. aastal ilmuvad: Eesti maakultuur ja moodne talu (K. Liidemaa), Kuidas lugeda? (A. Aspel), Lood filosoofia ajaloo (Durant), Eesti majanduslikust arengust (J. Jaanusson), Eesti ajakirjanduse ajalugu (Helm-Urgart), Maailmaruum ja tähed (A. Kipper), Eesti raamatu 400 aastat (J. Roos), Inglased, nende iseloom ja ühiskond (A. Maurois), Kalevala — ühisoome eepos (A. Anni), Sport ja kehakultuur (A. Klumberg), teoseid lennukitest ja lennutehnikast, ühiskonnateadusest, draama ja teatri ajaloo, läti kultuurist ja kirjandusest, usu ja teaduse vahekorra j. t. Aastakäik 9 kr., üksiknumbrina pappköites 14 kr. (Üksikmüügil 4 1 kr., köites 1 kr. 50 s.).

2.

Biograafiline seeria
Suurmeeste Elulood.

— aastas 6 sajaviiekümne-leheküljelist raamatut piltidega. Inimsoo väärtuslike matemaatika ja jõulisemate esindajate eluolulised ja suursaavutised elaval ja kõiki kaasaaharaval kujul. Seni ilmunud 29 raamatut. Tuleva aasta kavas on elulood järgmisest valikust: Dostojevski (kirjutanud O. Urgart), F. Nietzsche (kirj. E. Blumfeldt), Stanley (kirj. A. Hanko), Richelieu (kirj. A. Söödor), Delacroix, Goethe, Spinoza, mõni eesti suurmees. „Mis on romaanid muud kui elulood,“ ütleb kusagil Samuel Smiles. Ja sama õigusega võime öelda: mis on elulood muud kui romaanid. Inimsaatusi, nende kujunemist, inimeste laadi, nende pingutust ja loomingu kujutavad nad mõlemad. Suurmeeste elulugude aastakäik 7 kr. 50 s., üksiknumbrina pappköites 10 kr. (Üksikmüügil 4 1 kr. 50 s. köites 2 kr.)

3.

Kirjanduslik kuukiri
„Eesti Kirjandus“.

12 kuue- kuni kaheksakümne-leheküljelist numbrit aastas, piltidega. 30. aastakäik. Artiklid kirjanduse, keele, ajaloo, rahvaluule jne. aladelt, uute raamatute arvustised, kaasandena täielik ilmuvate „Eesti raamatute üldnimestik“. „Eesti Kirjandus“ on kuukiri kõigile neile, kes kuidagi huvitatud eesti kultuuriloolistest nähtustest. Aastate jooksul kannab „Eesti Kirjandus“ kokku vaimuvara, mida ei saa jätta tähelepanemata ükski haritud eestlane. Ilmuvast kirjandusest annab „Eesti Kirjandus“ usaldatavaid ülevaateid ja võimaldab orienteerumise. Aastakäik 5 kr., pärast ilmumist 6 kr., üksiknumbrid 4 50 s.

EESTI KIRJANDUSE SELTS TARTUS

SUURTURG 12. TELEF. 6-01. POSTI JOOKSEV ARVE 20-36

Juhatus:

Tallinn,
S. Karja 18
Tel. 445-10

Lõuna Eesti
osakond:

Tartu,
Suurturg 15
Tel. 15-62

Selts toimetab kindlustusi kõikidel aladel

Edasikindlustuse lepingud **Inglismaa** suuremate ja vanemate kindlustus-
asutustega tagavad **kiire kahjude tasumise**, vaatamata summale.

Kinnitus A/S Eesti Union'il pole kahjukannatajatega olnud ühtki protsessi.

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 17/18 (62/63) 1. detsember 1935

ERVIN UIBO

PIRRUVALGEL

Vanaema kõneles tasa
põjapojale vastu ööd —
müüti, — enne, kui uni viis kaasa
neid mõlemaid omalt töölt:

Vanaema vuristas vokki
ja pojapoeg nikerdas puust —
(kas haldjat või rehe=tont, —)
oli siiras ta sõrmede suund . . .

Langes praksuvailt pirdudelt valgus —
ainus varjude leidmistrõõm . . .
Õöl oli kaks otsata algust:
üks õhtust, ja aegade=mõõn . . .

Langes praksuvailt pirdudelt süsi,
kui tulilaip — matmiseks jäi.
Vanaema meeleheitlikult küsis,
kui kauaks veel meestes nii jääb? . . .

Võttis pojapoeg kustunud süsi, —
maalis tahmunud seinale noa,
mis embatud kramplikest käsist
ja südame=loidete joast . . .

Nõnda öös lõi kummama koitu,
väsis vokk ja väikene sõrm. —
Noor käsi sai mõõgale hoiatud
ja vanaemast sai põrm.

Fot. K. Akel
AUG. WEIZENBERG: „Linda“, Tallinna Harjumäel

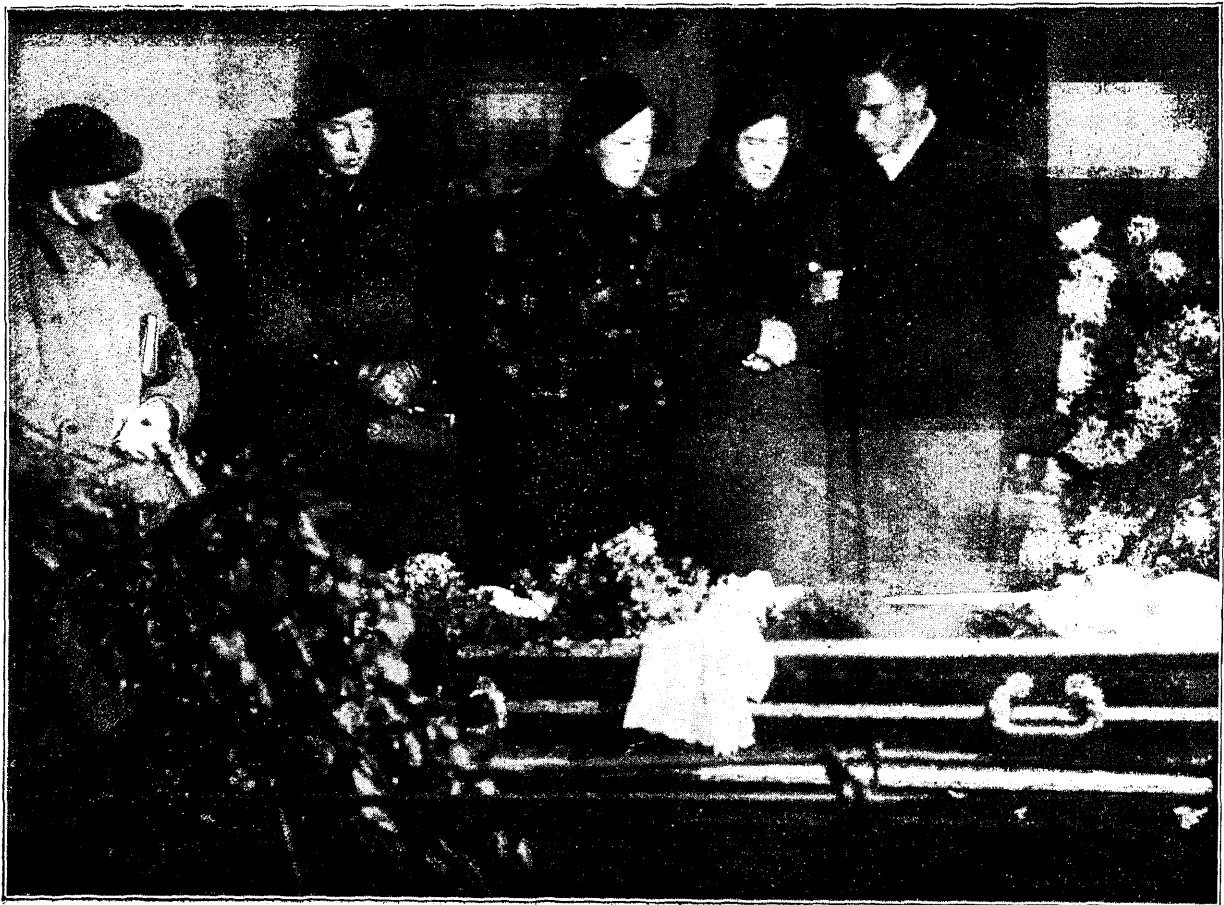
ÜLD- JA VASTUTAV TOIMETAJA NING
VÄLJAANDJA: GEORG NAELAPEA
TOIMETUS JA TALITUS:
TALLINN, RATASKAEVU 6—2. TEL. 446-52
TOIMETAJA KÕNETUNNID: 9—10 h.

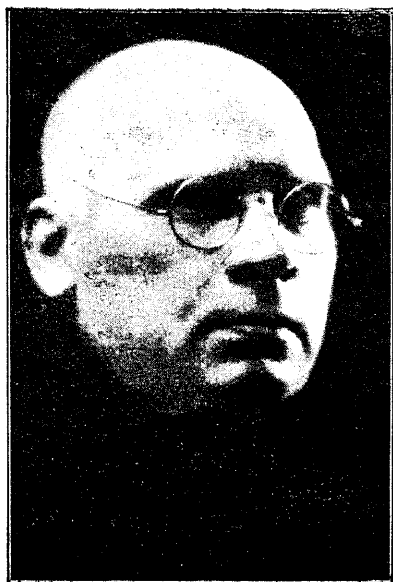
OLION

ILMUB KORD KUUS TALLINNAS
HIND: 1935 AASTAKÄIK 3 KR. 90 S.
6 KUUKS 2 KR., 3 KUUKS 1 KR.
KAHEKS KUUKS 70 S., KUUKS 35 S.
ÜSIKNUMBER 35 SENTI.

Vsekohudožnik'i saalis Moskvas korraldatud aktuselt. Kõneleb Jaan Koort'i puusärgi ees Oettinger, kõrval — auvahid.
All: Jumalagajätt suure kunstnikuga Moskva krematooriumis. Vasakult kolmas Koort'i tütar Tuui,
kunstniku naine ja poeg Raa

JAAN KOORT +
Tema töid:

*„Palvetaja“
India palisander*

*Pr. Koorti pää
(Kunstniku abikaasa)*

JAAN KOORT: „Naise pää“

JAAN KOORT: „Naise büst“

Eesti raamatu kõne lugejale

KIRJANIK kutsub mu maailma, aga sina annad mulle saatuse — iga juhul ainult sina annad mulle saatuse, oled sa tark või rumal, oled sa minu kannatlik kuulataja ning peenetundeline mõistja, minu ellu haaraja ja minu maailma mitmekordistaja, või oled sa ainult kõrvaltvaataja, või üle-õla-vaataja või raamatute riulisse paneja.

Sinu huvi ja maitse ning vaim, või sinu huvi ja maitse ning vaimu puudumine, sinu tarve, või sinu tarbe puudumine, — nendest oleneb minu olemasolu.

Ja kui minu neljasajandal sünnipäeval minu eluõigusest ning suurest ülesandest kõneldakse, siis tean ma, selgemini kui keegi teine seda teada võiks, et sina oled tähtsaim minu eluõiguse kujundajaist.

Kaudselt, aga tõsiselt rääkides oled sina see, kes kirjanikule sulle pihku paneb või selle temalt võtab. Mida sina tahad, seda kirjutab kirjanik, ja mida sina ei taha, seda lakkab ta — hädapärast — kirjutamast.

Aga vahest pakuvad kirjanikud sulle pooleldi küpsutatud toitu. Seepärast olgu sul söömisel oma mõõt ja oma valik.

Ja selle mõõdu pidamises ootan sinult kõrget kultuuri, vaimu iseseisvust ja üleoleva lõbusust, egoismi ülima määran, sageli sarnast, mis kirjanikust ära pöörduks, sest see on ainus tee, õppida armastama ainult neid, kes väärt on, ainultki armastatud olema.

Vaata: raamatutekirjutamisest on saanud suurkäitis: sulle pakutakse üleliia. Mina olen kaubaks alandatud, ah, mind on kaubaks moonutatud ja kägardatud, mu tõelise loomuse vastu. Ja suurkäitiste moraali on raamatute valmistajad omaks võtnud — need, kes moraali küsimusis peaksid olema väga õrnad.

Sellepärast hoiatan ma sind: usalda ainult neid, kes oma ülesandeks ja saatuseks peavad, vormida sinu südantunnistust, neid, kelle kiring on ajajärgu ja rahva südame-tunnistuseks saada, selle meelsuse ja vaimulaadi viimist-lejaks.

Veel üks teine hoiatus on mul: on ka neid, kes sama tahavad, kes usuvad endil õiguse olevat seda tahta, kui gi nad on ebaõnnestunud ja surmatunnini nii alaealised, et neile ei saa vastutust veeretada.

Ja kui sa oled ühtlasi teiste lugejate lugema õpetaja, siis ole halastamatu. Aga sinu jaatamise kiring on määratu.

Sest on üksainus jaatamine, mitte mitu. Mitte teost ei pea sa jaatama, vaid seda elu ja seda väärtust selles, mida sa ammu juba siis jaatasid, kui seda teist veel ei olnud.

Ah, sina, lugejate lugema õpetaja, arvustaja, kütill sa oled palju karutempe minu kallal teinud! Aga mul on lahe sellest, et selle üle, mis sina oma pühas piiratuses tegid, surmata katsudes elujõulist ja püsti ajades seda, kelle jalgadele kargud toeks pidi panema, juba lapsed naeravad! Ah, teie suured kriitikud, valetarkuse ja enneaegse tarkuse kurva maski ringikandjad, — teie suhtes tahan ma ühes lugejatega, keda sina lugema ei õpetanud, omada unustaja ning unustanu lõbusust.

Loe mind iga hinna eest, arvustaja. Sinu au ja sinu viisakus on, mind mitte lugeda, kuid muuda seda harjumust. Sina oled rahvale eeslugejaks pandud.

Ma pean sind hoiatama, lugeja, oma eeslugejate eest, aga ühtlasi ka paljude raamatutetegijate eest.

Nad mõlemad on olnud esteedid ja kõrvalejooksikud ning nende kokkulepe oli, õpetada sulle valeõpetust, et mind peab nautima!

Ah, kitsast vaistu ja kitsast mõistust on vaja, et esteediks saada, aga veel kitsamat südametunnistust, et saada kõrvalejooksikuks.

Seda annan ma sulle enesele mõistatada, miks ma neid kõrvalejooksikuks nimetan. Ennegi sa armastad kogu hingega mõistatusi lahendada!

Sa ei teadnud kaua aega, mis tähendab raamatut nautida, aga viimaks uskusid sa autoriteete ja usud nüüd samuti.

Aga sinu sügavus (mis su kirjanikel ja arvustajail sageli on puudunud) ja vaist otsivad ometi midagi muud kui naudingut.

Sa oled seda ütelnud neile ülinauditavate raamatute, või nende endi keeles — „kunstiteoste“ autoreile seega, et sa nende teoseid kunagi ei ole nautinud, kuid nemad ei ole mõistnud seda märguannet.

Ükski vale pole suurem kui see, et raamatuid peab nautima. Aga neile peab seda andestama, kuna nad seisavad sinust väga palju allpool — need boheemlased ning kohvijoojad. Kareda ja selge vaimu järele on sinul iha.

See on sinu kohus mu sünni 400. aastapäeval, teha endale edaspidiseks harjumuseks, üles otsida karedaid, uhkeid ja kaineid, nautimiseks kirjutajate suureks hirmuks, ja jalgadevärisemiseks.

Sa pead elama elust raamatusse, ja raamatus pead sa ennast oma elu keskpaigas, oma elu koopas või oma õnne tipus tundma, ja raamatust pead sa elama tõelikkusesse edasi, värskemana, rikkamana, lohutatult, sära silmades.

See on su suurim õigus, sarnane, mille eelmaitset sa vahest senini ainult oled tunnud. Ja see asetab sulle kohustuse.

Selleks pead sa enesele ennemini kasvatama kirjanikud, uued kirjanikud. Vanade „elulähedus“ on sind juba solvanud. Ainult mõrast peeglit on nad su silmade ees hoidnud, et näidata sulle sinu moonutatud lõusta.

Elavaid raamatuid tahad sa saada: ma olen seda kiendust kuulnud!

Elu jaoks kirjutatud ning elu ülendavat, oma tahte, oma ülevuse, oma jõu, oma armastuse, oma suurte sihtide, oma kangelaste, oma laste, oma truuduse, oma lõbususe, oma mehise võitluse raamatud tahad sa saada, ausat ja siirast raamatut!

Ah, see saab sulle uus pidulik kogemus olema — evida ausat ja siirast raamatut.

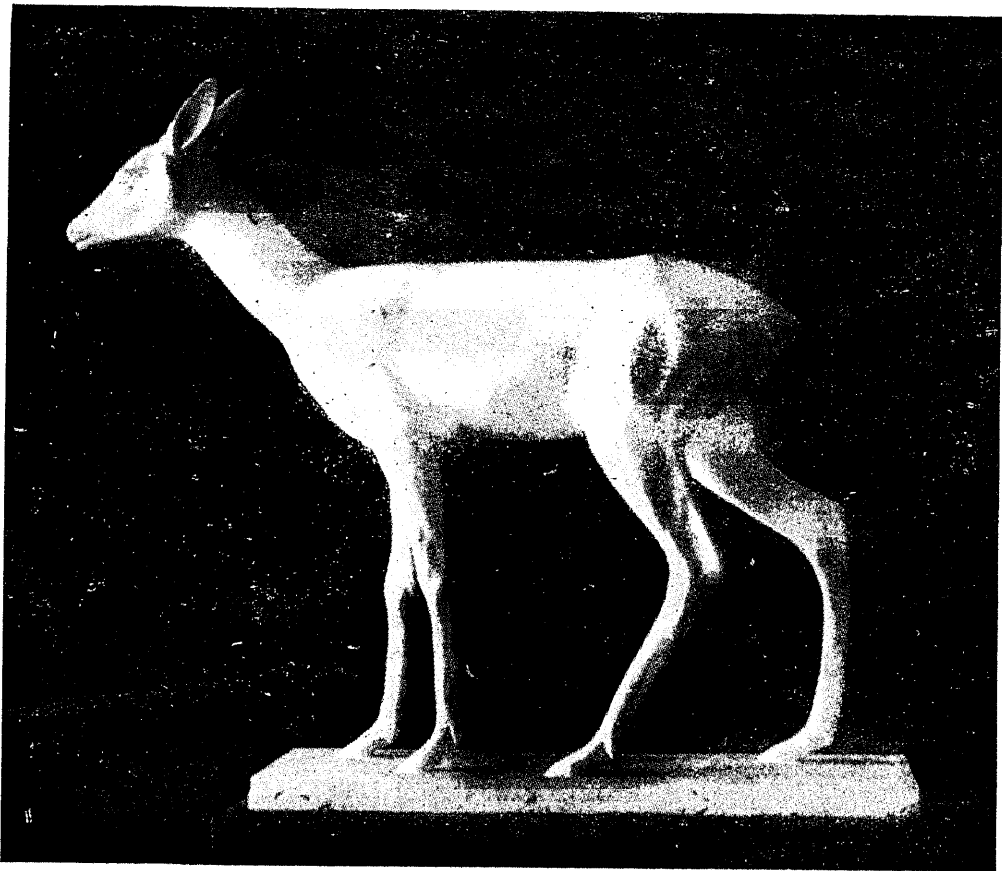
Kutsu välja nende kirjutajad, uuest põlvest, kus nad ainultki olemas on, ja anna neile sulg kätte — palju nõudlikkusega, kuid meeles pidades, et kirjanik, kui ta su suurimaid vajadusi rahuldama peab, on sarnane inimene, kes palju tarvitab.

Aga sul on veel rohkemgi kohustusi.

Sa ei tohi unustada, kui palju vaeva ning tööd see nõuab, et luua seda, mis haarab. Neid pead sa armastama, kes su hinge haaravad, ja mitte väsima neile oma ohvritoomast. Sa pead teadma, et selle saamine, mida sina armastada võid, mitte kerge ei olnud.

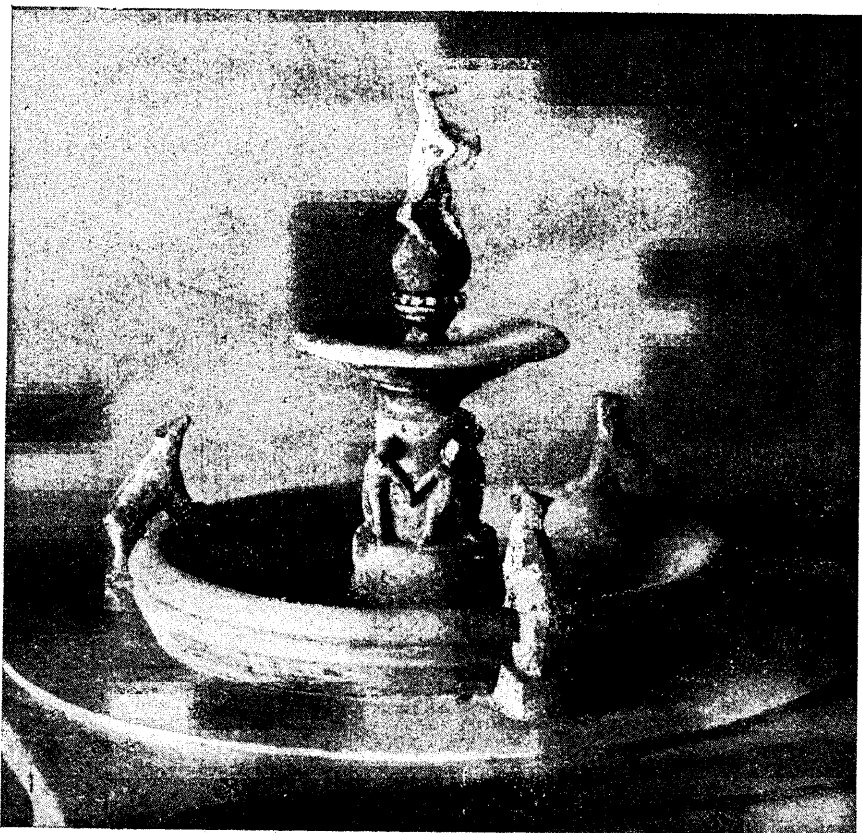
Vennalikkuse, usalduse ja sõpruse side peab sul olema kirjanikuga ja kirjanikul sinuga.

Senini otsisid sa sidet oma kirjanikkudega, kuid ah, sulle vaatasid vastu ninakärsutavate esteetide lõustad: sina oled pööbel! Oma alahindamist sinu vastu tõendasid nad: loe! Ah, ma ei taha loetella teoseid, mida sa lugema peaksid.

JAAAN KOORT

KITS, pronks

JAAAN KOORT

Fontääni kavand, 1928-da a. võistluselt

A. LAIGO „Maastikumäälija“, puugravüür

ADAMSON-ERIC „Osa kolmikmaalist,“ õli

Kunsti aastanäituselt

Agas opitumistlik pead sa olema ning uskuma uutesse loojate põlvdesse, samuti kui sa usud enese lastesse. Ikka oled sa armastanud neid, kes sinu südamest kõnelesid, ja kes sinu südamesse kõnelesid.

Sügavust ja kõrgust ollakse sulle võlgu.

Sinu suur ülesanne on hoolitseda, et meil kujuneks kirjutajate põobel ja kirjutajate aristokraatia. Agas selle eraldamise põhimõtted peavad uued olema.

Üheõiguslust ning võrdsust ei ole olemas kirjutajate saarel, vaid looduse suurepäraseid ning äpardunud sünnitused.

Mingit kaastunnet ei pea sinul olema äpardanute vastu.

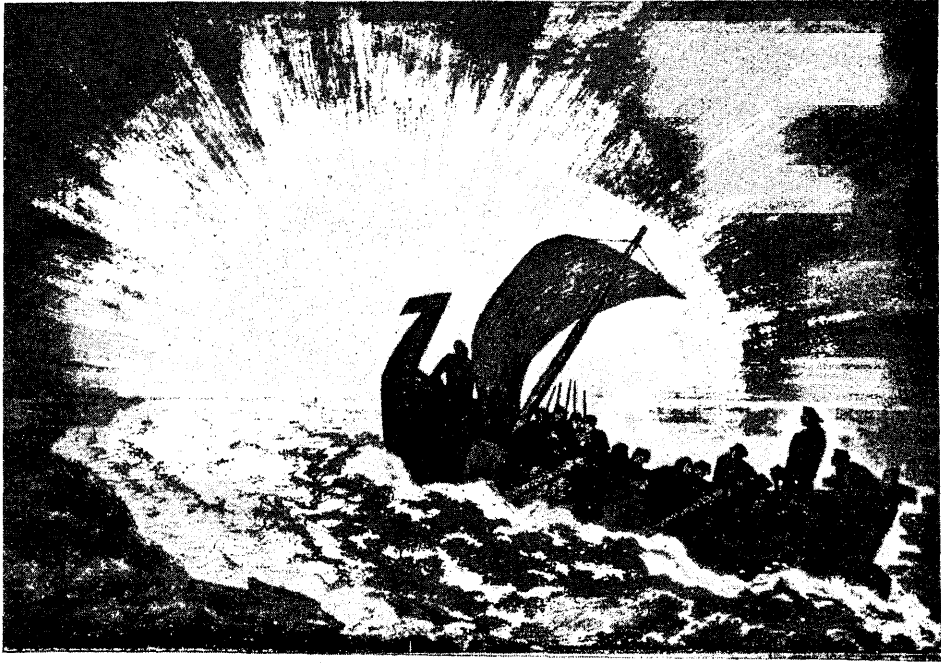
Ja sa pead olema nõudlik: kes sügavuses, kes kõrguses, kes peensuses, kes laiuses, kes muus kõigest sellest nimetumast, mida mina sisaldada võin. Seda tähendab mu varasem manitsus: kasvata enesele ise kirjanikud!

Sa ei pea kunagi unustama, et küsimuses on tähtsast asjust tähtsam: sinu seesmise näo ja seesmise saatuse kujundamine, sinu väärtus, sinu suur homme.

Fr. Toomus

A. JOHANI „Kartulikoorigad“, värv. joonis.

KR. RAUD

KALEVIPOJA SÖIT PÖHJAMAALE, joon.

Kaitset arenevale andele

ON avalikult juhitud tähelepanu sellele, kuidas ainult üks isik, arvustaja, võib eitava sõnavõtuga peaaegu täiesti hävitada terve rea isikute — kirjaniku, kirjastaja, lavastaja, näitlejate jne. töövaeva ja kulutatud kapitalide tulemused. On tõsiselt manitsetud „et arvustajad peaksid äärmiselt ettevaatlikud olema, enne kui nad oma arvamustes eitavale seisukohale asuvad ükskõik millise töö suhtes, et mitte üldusele kahjusid sünnitada.“ Ja on püüdnud kahjukannatajad ise leida kaitset oma töödele ja põhimõtetele. Kuid pole piisavalt astunud samme ega kulutatud sõnu küsimuse huvides, mis puutub meie vaimukultuuri üht tähtsamat päevaprobleemi — tõusvate loovkultuuri-töölise võimete arendamist ja kaitset. Mõtlen siin peamiselt kunstiteedele asujaid.

Täiesti ekslikuks peab tunnistama üldiselt juurdunud arvamuse, et tugev anne ja talent, hoolimata kõigist takistustest, murrab kord enese maksvusele. Mitte igal juhul pole kehtiv väide, et võitlus ainult karastab ja kasvatab jõudu.

Andekus ja maksvuselepääs on kaks täiesti erinevat asja, mis kaugelki alati ei tarvitse sammuda käsikäes. Kultuuriajalugu tunneb juhtumeid, kus väheandekad talendid on end omal ajal suuresti maksma pannud, ja teiselt poolt — kus suuri andeid hukkunud, kes ei suutnud end läbi suruda.

Samuti on juba varem vihjatud sellele, et tihti isegi suured anded vajavad mitte ainult avastamist ja äratust, vaid koguni hilisemas eas tunnustatuina virgutust ja hoolitsevat mõistmist.

Võime siinkohal julgesti tõsta küsimuse, kas Dostojevski oleks annud maailmale seda, mis on talt saadud, kui oleksid puudunud suure ande toetajaina ja ergutajaina ta sõber Grigorovitš, naine Anna, Belinski j.t.? Kahtlemata — ei. Teame seejuures ka, et Dostojevski oli esimesele menule järgnenud ebaõnnestumiste perioodil hukkumas. Ja seda just andetute arvustajate ühekülgse lühinägelikkuse tõttu.

Mitte kõik ei ole nii tugevad usus oma andekusse, kui näiteks ameerika rahvuskirjanik Whitman, kes ei lasknud end tagasi kohutada ei arvustajate üksmeelsel sõimuuputusel ega sellel, et keegi ta teost ei ostnud ja et priieksemplaridki saadeti sõprade poolt haavavalt tagasi. Kuid temalgi oli üks, kelle tunnustusele võis toetuda — Emerson.

Jatkugu neist näidetest!

Kui noore inimese kohta üteldakse, et ta on kirjanik, kunstnik või helilooja, siis paljude isikute juures kutsub see esile enam või vähem märgatava skeptilise muige. Üteldagu aga, et kõnealune on kraavikaevaja, maalrisell või lihunik, siis ollakse kohe nõus seda päänootusega kinnitama. — Millest säärane kahesugune suhtumine?

On ju tuntud nähe, et mõningail noorukeil jätkub auahnust ja edevust pidada end „kunstinimeseks“ ning esitleda end sellena, kuigi ei evita vähimalgi määral vastavaid eeldusi. Säärasel korral halvaks panev kahtluseavaldus on ju kõigiti õigustatud. Kuid — ainult säärasel korral.

Tekib küsimus, kas muil juhtudel (kus ollakse koguni teadlik kõneall oleva isiku vastavatest võimetest) pole tegemist varjatud, kas või alateadlikugi kadedusega? — Kahtlemata küll. Ja, pandagu tähele, see kadedus ongi, mis nii mõõtmalt palju noort, arenevat andekust armutult ja sihikindlalt maha tallab, hävitab. Avaldudes peamiselt selles, et hakatakse tähendatud isikut enesele aruandmatult kuidagi otsekui vihkama, kahjurõmsalt parastama ta ebaõnnestumisi, levitama ta kohta mitte just häid kuuldusi, võimaluse korral igasuguseid tõkestusi säädma jne. See madal inimlik nõrkus on ilmnenu paraku mõnede silmapaistvate vanemate kultuurtegelastegi juures, ilmsiks tülles üleolevas noore ande mitterärgata tahtmises või halvemal korral ta avalikus vastutustundetuse mahamaterdamises.

Kuid säärastele pimestatud isikuile peaks igal vastaval juhul astutama valusalt varvastele, ja kahe jalaga!

F. JOHANSEN

L. Juht'i portree, õli

A. JANSEN

P. Luttein'i portree, õli

J. VÕERAHANSU

„Portree“, õli

N. TRIIK

„V. Evald'i portree“, õli

KUNSTI AASTANÄITUSELT TALLINNAS

Nii usutamatu kui see esialgu ehk kõlabki, on ometi paradoksaalne tõde, et esimesed mittemõistjad ja isegi järjekindlad vastutõtjad leiab noor anne oma lähimas ümbruskonnas, vanemais ja sugulasis. Just neis, kellelt ta kõiges muus leiab toetust ja ergutust.

Mida vanemaks elab inimene, seda enam ta elab üle oma ideede ja ideaalide varisemisi, seda rohkem omandab ta mõtteviis puhtpraktilise ning isikumajandusliku kallaku. Seda esimeseks, ja teiseks — on seni meie oludes ikka olnud nii, et kõik kunstialad, olgu see siis muusika, kirjandus, näite- või kujutavkunst, kindlustavad juba ette nendega tegelejale kehvad elatumise tingimused ja loobumise „korraliku“ inimese eluvõimalusist.

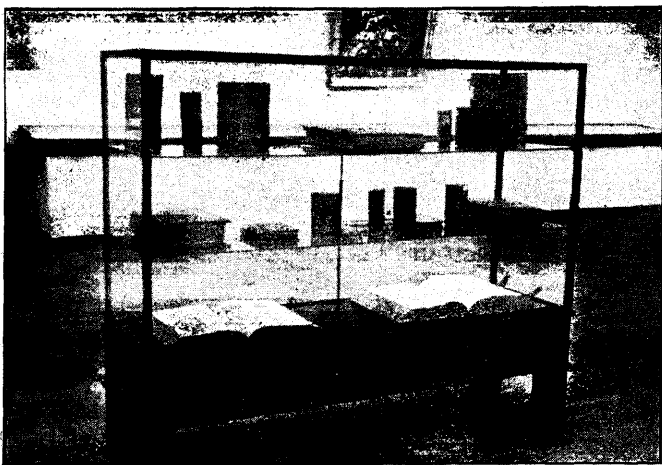
Kes muidugi nüüd niisuguse „korraliku“ eluga harjunud ja praktiliselt mõtlevaist vanemaist sooviksid oma last näha hoopis viletsmais oludes ja rängalt vaevumas tööga, mis end ei tasu? Ja mitte väike protsent meie loovkultuuri tegelasi tõuseb perekondadest, kus majandusliku kehvuse kõrval pole ka arusaamine kõrgemaist kunstiväärtusist kuigi külluslikul järjel.

On seega täiesti loomulik ja mõistetav see vanemate nõuandeline hoolitsemine ja sihinäitamine, mis suunatud majanduslikult paremini tasutavate tegutsemisalade poole. Ja kui siis see kangekaelne laps (aastailt ehk juba ammu täisealine!) ei pea miskiks hääsoovlikkude vanemate juhatusi ning omast „nooruserumalusest“ tükib aega ja jõudu raiskama nälgajätvate huvialadega, siis on järgnevaks loomulikuks nähteks juba see, et nõuandmine ja juhatamine muutub vastutõttamiseks, surveavaldamiseks, rääkimata omavahelise läbisaamise halvenemisest ja muist nähetest, mis kaasuvad vastastikuse mõistmise kadumisega.

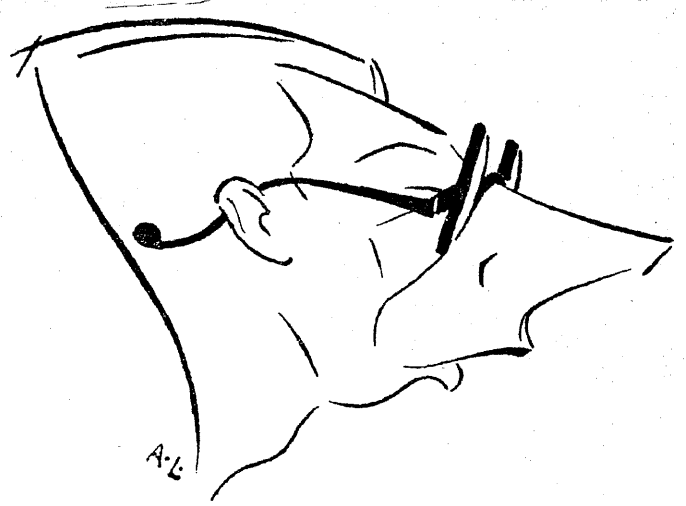
Olemegi siin jõudnud selleni, kust päälle noor arenev anne vajab kaitset ja välispoolset toetust. Kuid sel arengumomendil pole see kergesti teostatav. Siinkohal peab ta oma lähima ümbruskonnaga ise hakkama saama, nii hästi-halvasti kui see kellelegi õnnestub.

Enam selgitustööd, enam tasakaalukat asjasse pühendamist ja hariduslikkude ning maailmavaatelistes erinevuste silmaspidamist, see võib palju takistusi ja pidureid noore ande koduselt arenguteelt kõrvaldada.

Ja lõppeks ärge nõudkemgi täit mõistmist ja pooldavast suhtumist neilt inimesilt, kes mitmesuguseil põhjustel ei ole võimelised nägema vaimse loovtöö väärtusi ega suuda õigustada neid ohvreid, mida see nõuab oma tegijalt, vaid rõhugem oma süüdistus-täisrinnaliselt neile vastutustundetuile ning taskulähedasile arvustajatele, kes

Eesti raamat raamatu-aasta näitusel

„Bernhard Linask,“ Aug. Luiga šarž

ainult meie kultuurelu korraldamattuse tõttu on võinud pidada endid valituiks ja kutsutuiks vaimsete väärtuste vaagijaiks.

Nooril kirjandusealal tegutsejail pole meie tänapäeva parnassilt leida päälle ühe ainustki teist virgutajat, julgustajat, toetajat, isegi vaevalt häätahtlikku mõistjat. Küll aga ägedaid ja omakasupüüdlikke kallaletungijaid, tagasi-kohutajaid, naeruvääristajaid.

Ja ometi, kui mõõtnatult palju ülesehitavat võiks sellest küljest ära teha, kui aga pisutki suudetaks end lahti kiskuda oma kauka- ja muist huvidest! Võibolla oleks ehk siis sugupõlvede vahekorid veidi leplikum, kui me kirjanikud saaksid oma huvides kasutada õpipõisse, nagu tisleerid, rätsepad ja teised „antvargid“... Ja kes kaitsevad ja juhivad. Selle asemel koheldakse „uus-tulnukat“ enanikult tigele üleolekuga. Mis ime siis, kui noored anded on vanematega peatselt sõjajalal, hakkavad vastu ülekohtule.

Muusika- ja kujutavkunsti-õpilasil on seisukord sellest küljest pisut parem, kuna nad juba oma kooliõppelise tegevuse tõttu on lähemas kontaktis õppejõududega, kes enamasti omal alal tunnustatud meistrid ja kes juba enesegi huvides ei saa olla täiesti ükskõiksed oma õpilaste võimete väljaarendamise küsimuses.

Suurem mõjuvõim ja seega ka vastutus langeb ikkagi avalikule arvustushäälale. Aga kuidas pidada arvustuseks sääraseid reategemisi, nagu meil paraku mitte harva ajakirjanduses ilmub, kus sõbramehe teosest tuakse esile ainult ta hüved ja tugevamad küljed, teise kildkonna kuuluva autori tööst serveeritakse aga üksnes puudusi ja isegi pisikomistusi! Vanem ning asjatundlikum inimene läheb niisugusest kriipseldamisest vabalt mööda, noor kunstiniimene aga, kes liiategi evib teatavat piiteeti vanemapõlve esindajate vastu, ei suuda alati läbi-näha säärase „arvustuse“ vääritust ning laseb sellel mõjuda endasse, milline mõju on mõnesti vägagi lagastav ja valeteedele juhtiv.

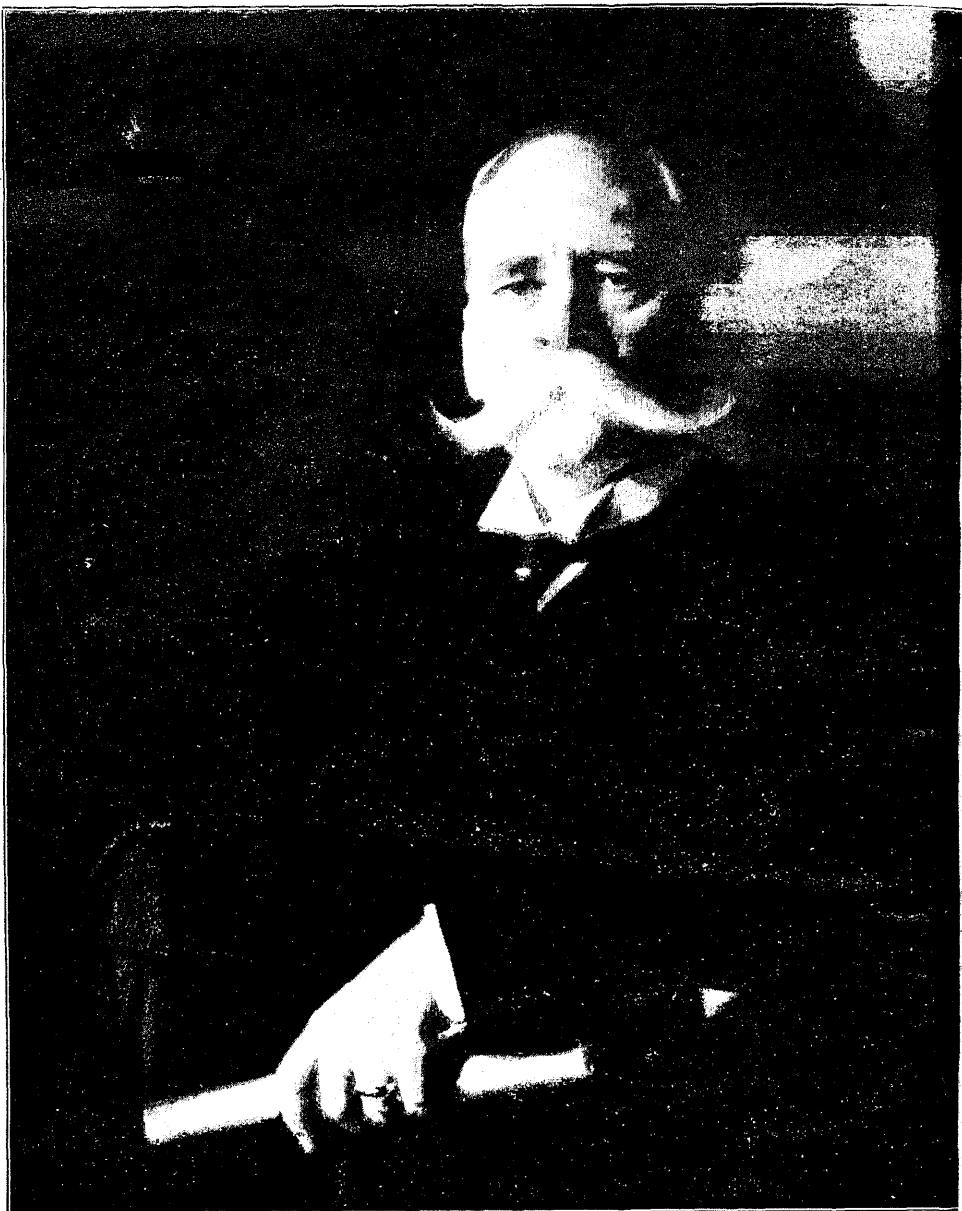
Magistritel-arvustajail, kes ainult kooliõppelise mõningate pedagoogi-arvustuste ja hinnangute all kannatanud, on tundmata need rängad hooibid, mis annab noorele kunstiniimesele ta saavutuste absoluutne mittetunnustamine ja ülekohtune mahategemine. Kuid kirjanik-arvustaja peaks seda siiski teadma, kas või mälestades enese noorpõlve tegutsemisaastaist.

Argu olgu sellega kriitikale esitatud nõue, et ta peaks noorte autorite tööd kõnelema ainult kiitvalt või ülespuhvalt, ei — mitte seda, vaid olgu rõhutatud, et arvustajad peaksid pisut enam nägema seda suurt vastutust, mis lasub neil kriitiseeritava areneva ande saatuse suhtes. Ja mitte ainult nägema, vaid ka hoolsalt silmas pidama oma arvustuslikus tegevuses. — Kas või iseenese tulevikuhuvides!

Toonesep

Aino Kallas
Ta 35-a. kirjaniku-juubeli puhul

Dr. Oskar Kallas, Aino Kallase mees, endine Eesti saadik Londonis, mr. Covan Dobson'i maalingu järel (London, 1934). Londoni Anglo-Baltic Associacion'i kink Eesti Kunstimuseumile Tallinnas

Aino Kallase vanim tütar
Virve Kallas-Päss, Kaub.-Tööstuskoja
korrespondent. Abielus Prantsuse lüt-
seumi direktori Viktor Päss'iga

Aino Kallase teine tütar
Laine Kallas-Poska, Turismi-inspektor
Sihtasutus "Turismi, Keskkorraldus
Eestis" juures

Aino Kallase vanem poeg Sulev Kallas,
Eesti Panga välisjaoskonna juhataja
abi

Aino Kallase noorim poeg
Hillar Kallas, teenib pangaj-
äris Londonis

Avalik kiri

Rasmus Kangro-Poolile

V. a. härra.

Kuulsin, et olete asunud kirjutama rahvusriiete ideoloogiat, ja imestasin väga. Võtate ju endale ülesande, mis käib silmnähtavalt vastu Teie töökspidamistele. Ses veendusin veel kord, lugedes Teie kirjutust „Põhimõtted rahvusriiete probleemide“ (*Eesti Noorus* nr. 7, 1935).

Olete ikka kinnitanud, et olete Eestis ainus siiras, tõemeelne sulg, kes kirjutab ainult seda, mida ta tööks peab. Kuidas sobitate aga nüüd oma töökspidamised tööga, mis Teile ette säevad enesele võetud ülesanded? Arvate, et need Teie töökspidamised, mis olete seni avaldanud oma kirjutustes, ongi see rahvariide ideoloogia alus, mida soovivad need, kellelt Teie vastu võtsite ülesande? Kui lugu on nii, siis Teie pole aru saanud, mida nõutakse. Aga mis siis välja tuleb tööst, kui olete ülesannet mõistnud valesti?

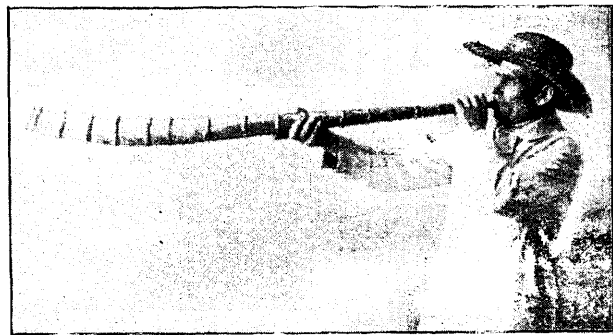
Teie ei tee vahet sõnade „rahvusriie“ ja „rahvariie“ vahel. Rahvariie on see, milles rahvas käib. Kui meil tänapäeval kõikjal (linnas ja maal) valitseb (kahkusi küll) „Pariisi“ mood, siis too mood on ka praegu Eesti rahvariie. Teie aga nimetate rahvariideks neid riideid, mis hoitakse muuseumis!

Rahvariide all mõistame niisugust riiet, mis on arenenud rahva oma loomingu ja seetõttu on sobiv rahva harjumustele, hinge laadile, tööle, ilmastikule jne.

Muuseumi hoidam pole kogunistigi mitte kõik eesti rahva looming puhtal kujul. Selles on väga suurel määral välismõjutusi ja ka väga puhtal kujul võõrtooteid, mis tunginud rahva sekka mõisate ja linnadegi kaudu. Seda kõike ei saa pidada eesti rahvariideks. Aga noid riideid, mida arendas ÜENÜ omakultuuri toimikond rahva hulgas praegu tarvitusel olevate eeskujude ja muuseumi hoidamite alusel, oleme küll õigustatud pidama rahvariideks. Siiski peate ainuõigeiks ja soovitate ka tarvitada rahvariidena vaid muuseumi hoidamis leiduvaid eeskujusid puhtal ajaloolisel (muuseumilisel) kujul. Sellest selgub, et Te ei määra õieti rahvariiduse mõistet, s. o. mida pidada rahvariidiks ja mida mitte. Ja ometi tahate kirja panema hakata rahvariide ideoloogiat, s. o. anda teistele selged juhised rahvariide küsimuse lahendamiseks.

Soovitate kanda rahvariidel pidustustel rahvusriiet võimalikult puhtal ajaloolisel, s. o. muuseumilisel kujul. See tõendab, et Teie pole näinud või mitte mõistnud, mis on sündinud Teie silmi all. Tõsi, just nii nagu Teie nüüd soovitate, talitati varemalt: rahvusriideid suurpidustustele (laulupeod, staadioni avamine jne) tegelastel soovitati tulla rahvariideis ja tuldigi — muuseumitest laenatud riietes ja ilmtingimata pastlades. Ent tulid ainult tegelased ja needki tulid häbenedes; tulid rahvariide kompe kaenla all kandes, riietusid esinemiseks pöösaste varjus, klosetides või kus võimalik, esinesid ja pärast esinemist kohe riietusid ümber, rebisid enese lahti noist muuseumi rõivaist (jällegi pöösaste varjus ja muudes sedalaadi kohtades) ja sidusid nad kompsu. K. Utuste nimetas seda „pastlakultuuriks“ ning algatas „rahvusriiete moderniseerimise“. Tulemused on silmnähtavad. Rahvusriie on saanud massiliseks nähteks. Viimaseil laulupidudel nais- ja meestegelased on peaaegu eranditult rahvariideis ja need pole laenatud muuseumitest, vaid on kandja isiklik omandus, sest neis ilmuda inimeste sekka ei häbeneta, vaid ollakse uhke nendele.

Võtame teise näite. Oli Tallinnas põllumajanduse näitus. Sääls võis näha tõsist (mitte operetlikku) rahvuslust. Loomi, taimi, masinaid. Võtkem näitena adrad: nende „ümberrahvastamist“ algas juba dr. Eisenschmidt. Kuna kodumaal puudusid tehased, laskis ta esimesed rahvuslikud adrad EPS1 ja EPS2 valmistada Saksamaal. Kas ta nägi vaeva ja kandis kulusid rumalast pääst? Ei — elu nõudis võõra adra „ümberrahvastamist, eestistamist“. Dr. Eisenschmidt suutis mõista seda nõuet ja asus ka selle nõude rahuldamisele ning nüüd jätkavad tema tööd kodumaa tehased ja töökodad hulga asjatundjatega. Sama lugu on ka teiste riistade ja masinatega: neid kohandatakse eesti nõuetele, s. o. rahvastatakse nii kodumaa kui välismaa tehastes. Teie arusaamise järgi eesti põllumees peaks

Eesti karjapasun

Fot. K. Akel

leppima tema tööks vähe sobivate võõraste riistadega, aga rahvusliku töö suurpäevadel (näitusel) esineme puuadraga, karuäketega, kootidega jne. ja muidugi võimalikult puhtal ajaloolisel kujul.

Nii võõriti tõlgendades elu, mis aastate vältel lahti rullub meie silmi ees, lippate enesele abi otsima Türgist. Rääkides aga Türgist, toote näite, mis on ilmselt Teie vastu. Kemal-Paša on järsk rahvuslane ja uuendaja, Teie aga esinete ju uuenduste vastasena. Kemal-Paša purustab kivinenud harjumusi ja töökspidamisi, mis takistavad türgi rahva arengut, kuigi need tõkked on pühitsetud Türgi mineviku kuulsusega; Teie aga võitlete siin tõkete purustamise vastu. Eks pastlakultuur ole ideoloogiline tõke eesti rahva arengu teel? Kui võrd Kemal-Paša iga see või teine samu õnnestunud või äpardunud, seda mina ei hakka hindama, sest Türgi asjades ma pole sedavõrd teadlik ega katsu ka ennast teadlikuna näidata.

Nüüd, mil Utuste rahvusriide idee on võidule pääsenud, tulete vana pastlakultuse uuesti ülessoojendamisega. Ons see edumeelsus või tagasikiskumine „tulepilade ja karuäketete juure“?

Võrdse näite leiame Ed. Taska harrastustes rahvusliku geomeetrilise kirja kasutamises nahktööde toodete illustamiseks. Ta asus selle arendamise teele ja tema saavutused on leidnud tunnustuse: tema tooted on välismaal otsitud ja kõrgelt hinnatud, on saanud meie rahvamajandusele kallihinnaliseks eksport-kaubaks ning kodumaa nahktöö töökodad on asunud nende järeleaimamisele. Kas sõandate tunnustada need tooted vähem rahvuslikeks, kui nende muuseumilised eeskujud? Või sõandate tõendada, et Ed. Taska edu oleks olnud sama suur, kui ta oleks jäänud kinni muuseumilistele eeskujudele?

Leiame, et meil ei või riietuda igapäevases elus teisiti, kui Pariis, London, Viin või muud meile ette kirjutavad ja otsite enesele tuge Türgist Kemal-Paša korraldustest. Rahvusriiduse mõiste nõuab just tungivalt, et riietuksime teisiti, kui Pariis, London ja Viin. Kas meie kaitseväge, politsei, raudteelaste jne. vormiriided, samuti paljude elukutsete tööriided ei erine tollest Teilt nii pühitsetud Pariisi moest? Eks need riided ole ka osa meie rahva igapäevasest riietusest? Esitage siis ometi nõue, et meie kaitseväge jne. pandaks täpselt ka Prantsusmaa sõjaväe vormi, siis ehk saate kuulda, millise otsuse annavad sellisest mõtlemisest viisist teised asjatundjad ringkonnad. Elu ise nõuab rahvuslikkust niivõrd päalesundivalt, et rahvuslik element suudab läbimurda kõigist eelarvamustest ning hüljata keelu, kuigi keelajaks on teissugune autoriteet. Seda näeme kõigil rahvusliku elu avaldusaladel. Nii näiteks erinevad rahvuslikult isegi relvad, ja seepärast ka meie kaitseväge juhtkond on rahvusriiduse mõiste suhtes hoopis teisel arvamusel kui Teie. Ta peab välisriikide kogemusi silmas niivõrra, kui võõra välisriikide kogemused aitavad kaasa meie tähelepanekute süvendamiseks ja täiendamiseks. Teie arvamise järgi aga peaks igapäevaseks tarbeks tarvitama vaid prantsuse, inglise või saksa ettekirjutusi ning relvi, aga paraadidele tuleme odadega, vibudega, sõjanuiadega jne. võimalikult puhtal ajaloolisel kujul, sest muidu me poleks ju rahvuslased.

Austavalt

J. R. Liivak

RA mõtteid

Oleks ülim aeg Tallinna arhiivraamatukogu asutamiseks

RAAMATU-AASTA puhul on raamatukogude suhtes kuuldavale tulnud mitmesuguseid kavatsusi ja soove. Tallinna lehtedes on nüüd ka tähelepanu juhitud sellele nähtele, et meie riigi päälinnal puudub arhiivraamatukogu, mille järele tungiv vajadus, milleks aga seni pole rahasumme leitud.

Kui varemalt sellest kirjutati, et kirjastajad olevat kohustatud Tallinna linna rahvaraamatukogule sündesemplare andma, siis sundis see asjastuhvitatuid küsima — mispärast?! Oleks igatahes arusaadav ja mõistetav, kui meie kirjastajail oleks ülesandeks oma asetsemislinna avalikule raamatukogule iga värsket raamatu ilmumise puhul vähemalt üks eksemplar kinkida, ei mitte aga Tallinna. Tallinn on meie suurim ja jõukaim äri- ja tööstuslinn, sääl on raha rohkem liikumas kui kuskil mujal meie kodumaal. Kui Tallinna kodanikkond enda otsekoheksks tarviduseks ei suudaks raamatuid muretseda, missugune linn või alev võiks siis suutelisem olla?!

Kuid arusaadav on küll see, kui kirjastajatelt üle riigi võetavatest trükitoodetest üks priieksemplar meie päälinna arhiivraamatukogule antakse. Kui sellist üldvajalist asutust kahjuks ja imestuseks seni pole veel olemas, siis asutatagu see nüüd mida varem, seda parem. On sääl arhiivraamatukogu asutamise hakatus tehtud, küllap siis selle sisustamiseks summegi leitaks. Mida kauem aega sellega viivitatakse, seda raskem on pärast müügitkadunud haruldasemaid raamatuid hankida.

Tartu omab ülikooli raamatukogu ja arhiivraamatukogu, kust uurijad oma otstarbeks haruldaseks saanud teoseid võivad leida. Kuid ega's säälgi kõike pole olemas, mis üks või teine teadlane või kirjamees juhtub vajama. Päälegi kulub ja kõduneh pikapääle kõik, eriti aga just niisugune võrdlemisi õrn aine, nagu seda on paberimass, millele trükitakse raamatud. Nii ei ole siis ka selleltki seisukohalt vaadates üleliigne, kui Tallinn endale arhiivraamatukogu asutaks.

S

Meie raamatu hinnast

JÄLGIDES raamatuid nende ilmumise kronoloogilises järjekorras, märkame, et normaal-lhk. hind on meil tõusnud aasta-aastalt. Kas on aeg annud selleks põhjust?

Kas on tõusnud kirjastustelt võetavad maksud? Või on läinud kallimaks paber? Või trükimust? Kas on läinud kallimaks ladumine? Või kas on tõusnud tööliste palgad? — Me pole kuulnud midagi sellest.

Kõik asjaolud viitavad sinna, et raamat on meil muutund (peaaegu täielikult) niisuguseks äritsemise objektiks, nagu on seda iga muu majanduslik ese.

Vähe arvestavale kodanikule jääb arusaamatuks, kuidas see raamatu hindade tõstmine võib saada kirjastusele tasuvaks. (Et ta tasuv on, seda tõendab paremini kirjastuse poolt tehtav reklaam, mis isegi meie oludes läheb küllaltki kulukaks.) Kalleid raamatuid ei jõua ju keegi osta, ja vist jäävad nad tolmuma äride riiuleile? Kallite

raamatute levimine publiku hulka on võimatu, eriti niisugusel puhul, kui ta kirjanduslik väärtus on enam kui küsitav.

Kahjuks, mina ka ei oska sellele vastata; vist teavad seda paremini kirjastajad ise, aga kas memad tulevad sulle ütleva!

Kahjuks puuduvad mul andmed raamatu levingu kohta me avalikesse raamatukogudesse ja mujale sarnasesse asutusse. Kas on põhjust oletada, et kallimate raamatute levingu sinna on väiksem odavamate omast?

Hää oleks, kui kusagilt saaks vastupidise tõenduse! Kujutage näiteks ette: kirjastatakse mingi kirjandusliku väärtusega romaani „Ajurakukeste logisemine“, määratakse sellele niisugune hind, et kui kahest-kolmest sajast eksemplarist saab lahti, siis on kirjastamise kulud kaetud, (kas meil ei määrata niisuguseid hindu?) ja pumbatakse see siis laiali igasugusesse asutusse, mis saavad toetust kultuurkapitalist! — Kui leiduks keegi isik, kes niisugust kirjanduspoliitikat, õigupoolest kirjanduslikku äritsemist peab me kultuurile ja kodanikele kahjutuks või isegi soovitatavaks, paluksin ma teda mulle viibimata kirjutada, (aadressi saab *Olioni* toimetusest); tahaksin tutvuda tolle ainulaadse olevusega!

Lõpuks, ma kahjuks ei jõudnud panna toime vastavaid arvutamisi, mulle näib siiski, et tõlkekirjanduse n-lhk. hind ei ole meie algupärandite omast sugugi kallim, igasugusele Berni konventsioonile vaatamata.

Arnold Meri

Lugege kodumaa kirjandust

On kallim elu kalli raamatuga.

Jaak Kärner: „Ajalaulud.“

PEA täiel rindel püüame odavama raamatu poole, mis siis, tingituna odavusest, vallutab inimesed kui moehaigused, nagu omaaegne jo-jo! Siiski meil peaks olema siht, või teatav määr, millele peaks jääma esialgu peatuma raamatu hind. Teen eesti kirjastus-ühisustele ettepaneku raamatu hind reguleerida lehekülgede arvuga, nii et iga lehekülj maksaks sendi (ka luuletuskogud!). Sellega ei muriseks keegi ja hind oleks kättesaadav kõigil ostmiseks, sest alla sendi lehekülj oleks ikkagi liiga ülearune nõuda esialgsel alandamisel.

Ajakirjanduses tehakse juttu nende raamatute odavast nõadalast, mida soovitati raamatu-aasta puhul lugeda. Kas ei aitaks siingi hinnaalandus eelmainitud meetodil: sent lehekülj? Kui selliselt ei aita, eks siis või alandada teatud protsentide suuruses.

Käesoleval aastal, pühendatud raamatule, tuleks eriti soodustada eesti raamatute tarvitamise kasvu; oma rahva, oma kodumaa kirjanike töid. Seejuures aga suuremaid kirjastus-ühisusi Eestis annab välja suure valiku võõrautorite töid. Muidugi pole otsekohe too ettevõtte kahjulik, sest teosed, mis on tunnustatud häaks terve maailma poolt, pole ka eestlasile kahjulikud. Ent niisama kõnelen — muide meil raamatu 400 a. juubel.

Üks noist laureaatidest, nimelt J. Galsworthy: *Forsyte-saaga* ilmub ka E.K.S. väljaandel Maailmakirjastiku seerias!

„Tarvita kodumaa kaupa!“ Selliseid hüüdsõnu leiame sagedasti ajalehist. „Tarvita kodumaa autorite raamatuid!“

poleks vististi ülearune. Meie majanduselu on paranenud just tollide kõrgendamise. Meie noor tööstus on tee leidnud kodumaa inimesisse. Miks siis mitte meie (võib ütelda) noor kirjandus ei peaks tungima rahvasse! Tõlkekirjandus on seni valitsenud raamatuturul, kadugu ta. Säädke sisse kaitsetollid! Toob kindlasti paremusi oma kirjandusele.

*

Kõike mainitud soovitan täita teil, kellel selleks on võimu. Mul pole midagi ja soovitatud ideed on samuti mittemidagi väärt siin paberil. Ent noid täites? Usun too edustab meie kirjandust. Raamat muutub odavamaks, paremaks ja pääasi — rahvale armsamaks.

Ego cim.

Kirjandusest, kirjanikest, arvustajaist, kirjastustest j. m.

Rahvuluse vastasteks kirjanduses minu arvates ollakse tihti seepärast, et sel või teisel põhjusel kardetakse osutada võimetuiks rahvuslike üritustele kohanemisel. Kardetakse olukorrale allajäämist. Ning huvitav: rahvusliku kirjanduse kõige ägedamaiks eitajaiks on just need üksikud ringid, kes on hakanud äritsema, üks ettetungivamas, teine tagasihoidlikumas vormis. Kardetakse rahvusliku omaloomingu tõusuga vask-kullale hävi.

Aga rahvusliku meelsuse joonele kirjanduses ei sümptiseeri ka veel mõned vene ajast pärit, segaste tunnetega üksikud meeled. Need nähtavasti, lapseliku kartuse motiividel, on hirmul, et rahvuslikkuse tõusuga rakendatakse noriv ja logelev tüüp oma filosofoeringu, mant positiivsemat tööd nõudvasse olukorda.

*

Otse kisendavalt vajalik on olnud meie „oma raamatu kultuurile“ säädusega vastukaitse leidmine väliskirjanduse uputuse vastu, milles vahepeäl polnud enam mingit valikut.

Huvitav, et tõlgete maksustamise sääduseelnõu sai oma eo-mõtte 1930. a. üksikute, praegu Rahvuskirjanike Ühinguusse koondunud liikmete poolt. Hiljem haaras noorte mõttest julgemalt kinni E. K. Liit ja esitas esimesel Rahvuskultuuri Nõukogu istungil Valitsusele juba kava. Selle kohaselt läheks keskmise suuruse ja pakususega tõlketeos erimaksu alla 80—100 kr., mis on iseendast imestamisväärsest odav lisahind. Tõlke maksustamise mõtte kutsusid välja mõned reklaamkuulutused.

Nii lubas üks ettevõtte oma tõlgete aastatellijatele sama summa ulatuses algupäraseid teoseid päälekauba. Vahest ise seejuures ei märgatudki, et see oli raske pilge rahvusliku loomingu pihta!? Kui oma autorite teosed (ja teoksed) kvaliteedilt tunnustatakse päälekauba asjaks, siis pole ime, kui oma kirjanik lugejat ja kirjastajat ei leia.

Algupärandi „sorteerimisel“ tuleb hoida õiglase kriitika joont ning mitte ainult „isiklike“ või „äriliste äranägemiste“ järele toimida.

*

Välismaade eeskujudest möödamines puudub Eestis riiklik kirjastus. Meil ajavad kirjastusasju toetuste abil vaid osahingud ja seltsid mitmesugustelt aladelt.

On kahte liiki selliseid kirjastusi: ühed on tõlgete vabritseerijaid, teised ainult teatud otsekuvi vaid oma inimeste tööde avaldajad. Esimesed osutuvad puht äriliseks, teised enamvähem kultuurseiks. Esimeses liigis arvestatakse väga suuresti rahaliste ressurssidega. Et kassa nõudeid rahuldada, on ilmselt püütud silmaspidada võimalikult kõditavate raamatute sisuvalikut, mis hulkadele „minevat“. Kuna sel juhtumil huvipunkt on koondunud sissetulekutele, siis ei või juttugi olla kultuuri hooldamisest, rääkimata rahvuslikkuse taotlemist kirjastaja poolt. Seda liiki kirjastused avaldavad tõlkeid seepärast, et selle käsikiri on märksa odavam algupärandist. Ja nii pahede pääl — tõlketeos — surub algupärandi vaeslapse ossa. Teisest küljest need, kes kirjastamisel enamalt jaolt eelistavadki algupärandeid, annavad eesõiguse nendele auto-

Enne viimseid sügistorme

Fot. V. Kaljumäe

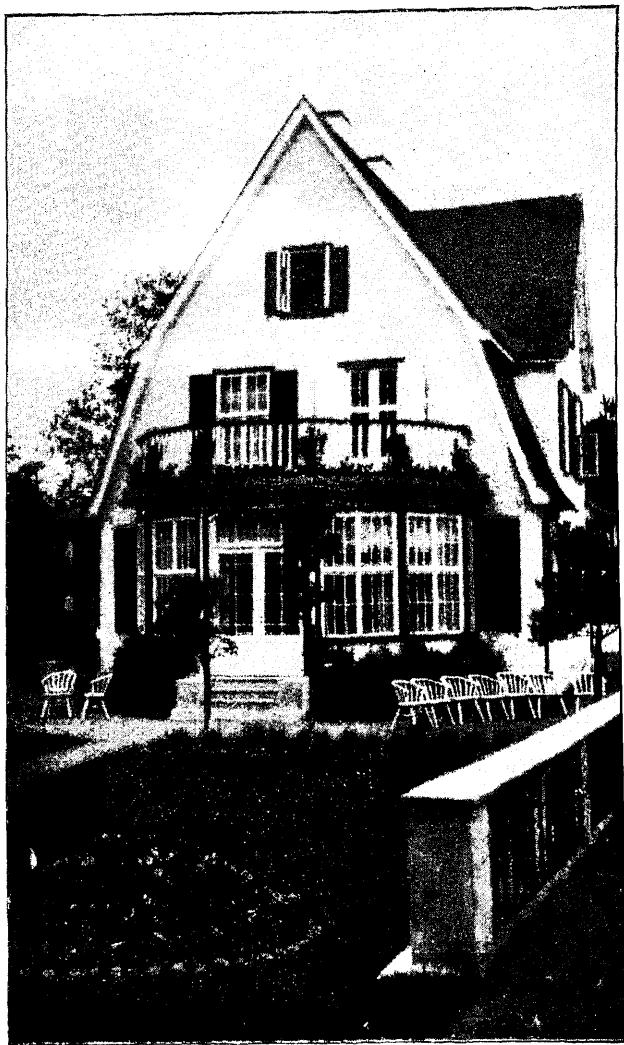
reile, kes seisavad osaniku nimekirjades. See on mitmeti arusaadav, „eluline“ kaalutus. Kuid salata ei saa, et selle elulikkuse arvel võib teinekord kannatada teos, mõjustab ju autori isik oma töö ilmumist (osaniku „oma kirjandega“). Uustulnukas, ka „rahvuskirjanik“ asetub meil otsekui võistleja seisukorda. Loomulik, et tal pole seepärast kergesti võimalik ei esimeses ega teises kirjastuseliigis omi eeskätt algupäraseid töid avaldada. Ja nii ei saagi ta oma võimeid näidata rahvale. Pole ime, kui seepärast temasse hakatakse suhtuma eelarvamustega.

*

Teiste toodetega võrreldes on raamat hinnalt meil liiga kallid. Olukord on seda imeks pandav, et trükitehniliste palgad pole kõrged. Päälegi elame paberivabrikute maal. Kodanikult nõuda, et tema peaks keskmise raamatu eest maksma mullika hinna, on ikka pöörane lugu.

Soovida jätab ka raamatu müümise viis ja levik. Raamatukauplejate vaheltkasu — päälao puhul saab raamatukauplus 40% — on kaugelt kõrgem kui autori honoraar, mis kaanele trükitud hinnast hääl juhul teeb välja 20%! Nii saab vaimutööline tasutud poole väiksema summaga, kui komisjoni-äri. Igatahes saab äri selle protsendi igalt raamatult, mille ta ise ära müüb. Igal juhul aga teenib ta vähemalt võrdselt autoriga. Aga millise õigusega? On ta loova vaimu vaeva näinud? Ei ole. Ülekohut ärgem talle soovigem, kuid ka mitte kirjanikule, andele.

Arvestades enamvähem jõukamate avalike raamatukogudega (sest enam korralikum kogu lunastab ikka uudisteose, hinnale vaatamata) kirjastus trükib raamatu tihti ainult viiesaja eksemplaris, umbes meie viiesaja kogu arvale vastavalt. Määrates raamatu hinnaks 5 kr. (× 500) on tema enesega rahul. Hääl, kuid haruldasel juhul teenib autor 450 kr., pääladu pidav kauplus kuni 1000 kr. (vähemalt a ga, kui ta kogu tiraazi ise ei saa müüa, kr. 300). Kui palju teenib kirjastus, oleneb sellest, kas tal on oma trükikoda või mitte. Alla 500 kr. ei ulatu tõenäoliselt temagi osa. Mõteldes sellele, kuisigem: Kas pole ilmselt selge riikliku kirjastuse tarvilikkus! Milleks peab lugeja maksma kirjastajale ja raamatukauplustele nii suurt raha nenne vahemehe osa eest lugeja ja kirjaniku vahel! Riiklik kirjastus võimaldaks alandada raamatu hindu ning tõsta autori honoraari. Ka oleks tal usutavasti kergem teed avada uutele kirjanduslikele jõududele.

Riigivanema K. Pätsi talu Kosel

Sageli soetame omale korterisse „ilusa“ mööbli. Aga mitte alati ka raamatukogu. Raamat on kodu kaunimaid ehteid. Raamatukogu puudumine korteris näitab perekonna kultuuri-vaesust, kuigi perekonna liikmed võivad kõik olla „haritud“, s. o. diplomeeritud inimesed. Kuigi vabandatakse raamatu väikse ostu-võimaluse jõuga, raamatukogu puudumine jääb ometi häbiasjaks!

Arvustus on kirjandusliku teose sisu loogiliste järelduste kontrollimine, kompositsiooni, keele osade erivaatlemine. Lõpuks üldmulje saamine teosest kui tervikust ja tema ideestiku tõlgitsemine. Seega peaks arvustaja olema asjatundlik teose vastuvõtja autorilt, ning koos oma arvustusega raamatu üleandjaks tarvitajaile. Meie „noore“ kultuuri õrnas õhkkonnas jääb arvustus siiski ainult soovituskirjaks või soovitusõnaks. Juba seepärast, minu härrad, olgu arvustus alati korrektne! Võib-aruva, millise tundege võtab lugeja kätte teose, mida ajalehes rängalt laidetud (ja sageli ainult seetõttu, et autori isik „arvustajale“ ei meeldinud). Ostnud siiski raamatu, ta võtab selle kätte eelarvamustega — tänu arvustajale.

Oleks vististi soovitatav, et usaldatav kriitik, kes peab end Eesti kirjanduskultuuriliseks eestvõitlejaks, saadaks teose negatiivsete omaduste kohta vastavad märkused autorile kirjastuse kaudu erakirjaga teadmiseks, mille eest mõistlikus kohas ollakse tänulik. Veel parem kui selline protseduur enne trükkimist teostub.

Kriitikuks olgu erapooletu ja tasakaalukas isik, kes usub rahva kõlblastesse põhiväärtustesse. Ta olgu otsija ja avastaja.

Ka lugeja eksib kirjanduse vastu. Ja tema eksimus seisab viitsimatuses kirjandust lugeda. Ta viidab oma aega tühistes lõbustuskohtades või lebab laisalt tegevusetult. See on enese sisemiste väärtuste pillamine, mille tulemuseks rahva vaimne vaesustumine.

Väärtuslikuma osa teosest esitab see hingestus, mis nägematuist kirjatähist ja sule seletamatul saladusel hoovab meie alateadvusse. Teoses esinevate tegelaste hingestus ühtubki relatiivselt lugejaga, laadides teda vaim-

liste väärtustega dünaamiliselt, millist jõudu on hiljem võimalik omal tahtel enda kasuks tarvitada. Mitmekülgistume sel teel, et ühest teosest ammendab me alateadvus ühe osa, mis vastab meie hingesugulusele, järgmisest teosest omandame teise. Sedaviisi poleerib kirjanduse lugeja iseenast mitmevaateliselt, mitmekülgiselt. Nii omandame enesekasvatuse teel n.n. südamehariduse — oma suure siseväärtuse. See ongi nauditava väärtkirjanduse tasu.

Kaster Kaselo

Ajaleht olgu jälle rahva maitse kasvatajaks

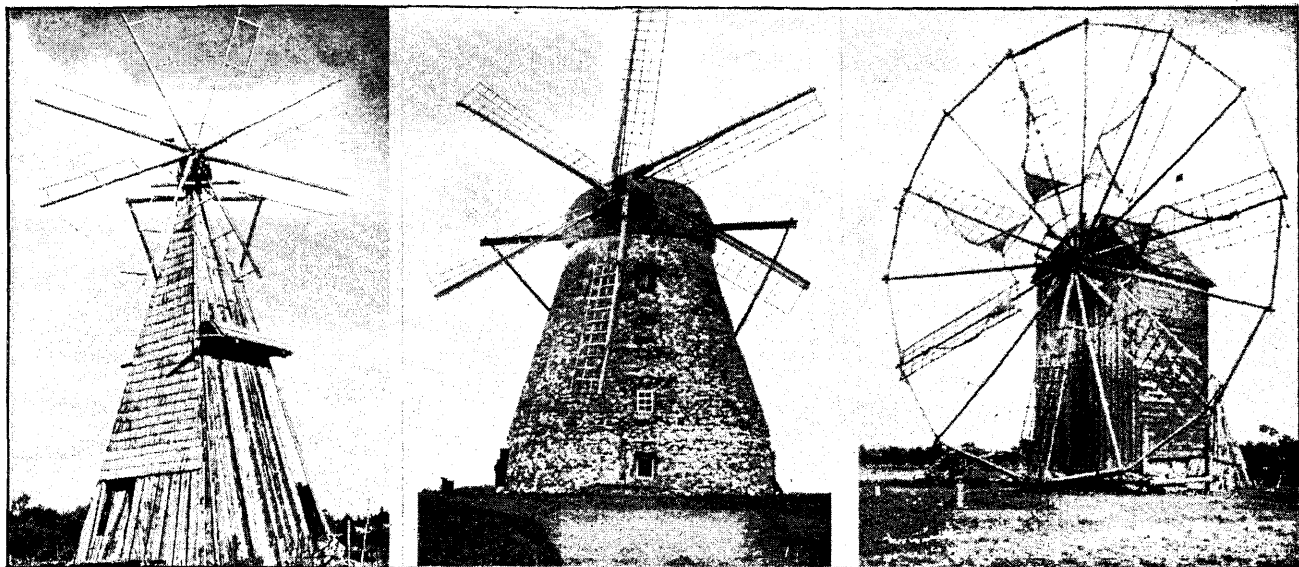
SIRVIDES läbi meie ajakirjanduse päevatoodangu, küputäie päevalehti ja suure hulga mõni kord näidalas ilmuvaid ajalehti, lugedes neist kokkuvõtteid kõnedest raamatu, ilukirjanduse, trükit sõna suurest väärtusest ja mõjust rahva üldkultuurisse, üleskutseid väärtteoste ostmisele-imetlemisele jne., kerkib kaunis kurvatooniline küsimus igale lugejale, kelle hingel seisab meie vaimse elu edu ja areng: kuhu sa, ajakirjandus, ise tüürid, kas trükit sõnal on ka ajalehe paberil trükit sõnale omistat väärtus? Kuidas kannab ajakirjandus hoolt, et edeneksid meie kirjanduslikult kirjutamisoskus ja kirjanduslik maitse? Erilise rõhu paneme viimasele.

Ajaleht meil sisaldab informatsiooni rahvusvahelise poliitika lehmakauplemistest, millede mõte — ah, ärgem

Tükike hommikumaad Eestis — muhamedi kalmistu väravad Tallinnas

Fot. K. Kaljumäe

Tuulik Läänemaal. Jahvatab ja lõikab sindleid. Purjedeks kasutatakse laudu. Keskel kuuetiivaga tuulik Kesk-Eestist. Paremalt seitsmetiivaga „Ratastuulik“, jälle Läänemaalt Fot. K. Akel

rääkigem pigem igasugustest roimadest, veeputustest ja lehekülgedele viisi korrutat sporditeateist ning lisaks: vaivustustest põneva ja põnevalt-verise romaani, varjundet armastusega uhkemas lokaales (primitiivsemas — kuivalgel), vahel ka matkamärkmeid mitmest laadist ja ka humoristlikke visandeid (tihti päris andekast sulest). Ja nüüd viimasel ajal muudkui igasuguseid kirjutusi Abessiiniast.

Isa Jannseni *Postimehes* ilmus ka informatsiooni sellega seist põnevaist küsimusist (ja ka sellega seel kujul), kuid — sääl avaldasid oma töid ka meie väljapaistvamad kirjanikud. Ajalehes ilmus ilukirjanduslikke teoseid, mida loetakse ja maitstakse praegu! Meie tuntuim lüüririk Koidula on avaldand suure osa oma kõrgeväärtuslikust toodangust lihtse ajalehe veergudel. Läheme paar kümnendit edasi, Jannseni ajast mööda, venestusajast mööda, ajani, mil J. Tõnisson hakkas *Postimeest* juhtima. Mis siis juhtus? Siis ilmus üks meie kirjanduse nurgakividest, E. Vilde *Külmale maale* ajalehe joonealusena! Ja mõned aastad hiljem *Teataja* jooneall *Mahtra sõda*.

Kas saab siis olla kaht vastust küsimusele: kumb ajaleht on väärtuslikum, kas see, mis ilmus 40 aastat tagasi, või see, mis ilmus praegu? Kumb ajaleht on suurem rahva kasvataja, maitse arendaja, kultuurväärtustele viija, kas see, mille joonealuse autoriks on meie suurim proosameister Vilde või — keegi J. M. Walsch (informatsiooni väärtuse hindamine ja arvustamine ei kuulu siia)?

Püüame leida põhjust, miks avaldatakse tänapäeva ajalehes ainult mõne Jaan Balderi, kuid mitte näit. Vilmar Adamsi luuletusi, Edgar Wallace'i, kuid mitte näit. Tammisaare romaane.

Ajalehemees vastaks, et praegusel ajal on olemas ju vastavaid erialalisi üritusi, mida võiks lugeda kirjanduseharrastajad, ajalehe sihid ja ülesanded aga on muutunud — sellepärast on ajaleht laskund selliselle tasemelle. Ajaviidet ja informatsiooni antakse, hääd kästakse otsida mujalt!

Pääpõhjus seisab siiski selles, et selliseid tõlkeid, mis muudavad vastikuiks meie parimadki ajalehed, saab kätte käsitöölise tunnitöö hinnaga, algupärandite eest peab aga maksma! Ja ajaleht, mis suure rahva kasvatare eest peab teet ei tunne, end kultuuri õilistamise teguriks ei arva, maksta ei taha, vaid aina teenida, teha äri.

Ajalehe jooneall ilmuniseks sobiv teos võib olla kahest eriliigist: põnev, ja siis juba rumalalt-põnev, detektiivromaan, ilma igasuguste väärtusteta, või täisväärtuslik andeka kirjaniku töö. Mingi keskpärane ilukirjanduslik katsetus ajalehele ei sobi, sest kui puudub juttu kooshoidev kriminaalne sisu, siis peab olema kunstiline kirjutamisoskus ja ennekõike — hiilgav stiil. Ainult stiilimeister võib eukalt ajalehes kirjutada. Tuletame siinkohal veel meele seda, et kõik tõeliselt suured kirjanikud on osand kirjutada nii, et neid võivad maitsta ka laiad hulgad, lihtrahvas ja kirjanduslikult harit publik. Kui kirjanik tahab mõistetav olla ainult kümmele, kuis tohib ta siis nõuda, et teda austaksid tuhanded! Rahvapärarus ärge

tähendagu labasust, vaid see muutugu jällegi üheks kirjandusliku teose vooruseks. Andekas kirjanik näidaku, et ta suudab kirjanduslikke nõudeid rahuldada meid senni teenind keelegagi. Ja sellega ühenduses — kirjanikud ärge häbenegu oma töid ajalehis avaldada (praegu kirjutab siin ju ainult K. A. Hindrey kõige mitmekesisemast ainetest, muuseas ilmunud isegi pikem töö, *Rowne rändab*. Ja nüüd Kivikalt romaan *Uus Eestis*).

Ajalehed, vähemalt paremad, soliidimad, ei tohiks peljata avaldamast algupäraseid, tõise väärtusega töid, romaane ja novelle, isegi luuletusi. Teeb kulu — kuid ta-sub ikkagi! Võibolla on järsk, ütlemis sunnikorras üleminek raske, kuid igal juhul on üleminek hädatarvilik.

Ning kui ei saada maha jätta „tõmbavaid“ seiklusromaane, siis palgatagu mõni eesti noormees päevatöölisena ametisse ja kästagu kirjutada romaan, teemiga „Verine prantsuse saianaine ehk kolm kuud kaktuse pöösas“, sest ühegi keskpärase inimese kujutusvõimet ei ületa kirjutada mõnd romaani à la Wallace või G. Mühlen-Schulte. Kõik, ja rõhutagem seda sõna, saavad sellega valmis, üks kiiremini, teine aeglasemalt. Siin võiksime nimetada Janno *Valeraha*, mis jaks, vist ei tahagi, midagi kirjanduslikku olla, kuid pole ka äbarikum mõnest „Maharadža armastusest“. Kui paremat ei saa, siis tänuväärt seegi!

Milliseid muudatusi ootaksime siis raamatu-aasta puhul ajalehelt?

Ajaleht olgu kas

1) kuiv, protokolleeriv informatsiooni-leht, ilma igasuguste kalduvusteta pakkuda lugemist ajaviiteks, ilma paistutamata mõrvu veriseks draamadeks jne, ühegi vesteta, följentonita ja ka karrikatuurita, või

2) ka lisalugemist pakkuv, maitsekalt toimetet, väärtuslikke algupäraseid ning sekka ka tõlgit kirjanduslikke palu pakkuv.

Ilgete seiklusromaanide avaldamine tehtagu mitte ainult kõrgete kaitsetollidega võimatuks. Meie Kultuurinõukogus on sellest juttu tehtud, kuid tagajärjeta! Meie säädusandlus, mis on näidand tendentsi rahvast kasvatare ajakirjandusegi kaudu (näit. keeld enesetapmistest kirjutada), peaks avaldama sellekohase määruse — ning asi oleks lihvideerit.

Samuti võiks kaaluda igaaastase auhinna andmist ajalehele ja ajakirjale, mis on avaldanud parima kirjandusliku teose. Kui palju see võiks muuta olevat seisukorda!

Kui ajaleht vastab, et rahvas tahab ja igatseb väärtusetuid jutte, siis vastame, et kui ajaleht on osand kasvatare rahva maitse labaseks (sest 30 a. tagasi loeti innuga suure kirjandusliku väärtusega teoseid), siis peab tema võimuses ka seisma üldise maitse uuesti ümberpööramine — hää, kultuurväärtuste, kirjandusliku maitse poole. Ja noid instinkte, mis naudivad vägistamiste-tapmistest kirjeldusi, ajaleht teenida ei tohi, kui tahame omakultuuri luua.

Ning toimetajaile ja korrektoreile korraldetagu sun-duslikud eesti keele kursused!

Ruudor Laanes

A. STARKOPF: „Reljeef“, graniit

K. LIMAN

Natüürmort, õli

F. SANNAMEES

„J. Vilms“, graniit

Kunstnik K. Raa juubeliõhtult Kunstihoones

Fot. A. Kärp

Esireas: pr. Kilgas, pr. Jansen, pr. Raud, pr. Jürgenson,
A. Laidmaa (Laipman), pr. Voldemar Päts, pr. Nyman.

Kohang Alli Oravaga

HILISÖHTUL, kahe Tallinna kihutava rongi vaheajal kohtan Ally Oravat Tartu kohvikus. Istume kohvi ja jäätise taga ning vestleme. Parevalt ja vasemalt sajab uudishimulikke pilke, paarist lauast noogutatakse naeratades äratundvalt päaga. Jah, Alli Orav hakkab muutuma populaarseks.

Alli Orav? küsite. Kas see, kes... Ju, ju just seesama, kes valmistab nukke. Ent egas need pole niisama lihtsed ilunukud, kuigi ta teeb vahetevahel neidki. Ei need pole nukud paigutada ilutsema diivaninurka. Need nukud on riigipääd, ministrid, diplomaadid ja muud tähtsad mehed. Need on läbi huumori ja kerge iroonia nähtud portreed ning omaette otse kunstiteosed. Tahate, siis võite nendega ka mängida. Valige vaid, milline nukk Teile meeldib: Hitler, Mussolini on päris kenakesed! Nende väikeste suuruste väike perenaine Alli Orav lubab seda kindlasti. Ja kui tahate, ta on valmis tegema Teist endastki nuku.

Kuid vaadake pigemini Alli Oravat ennast. Loojaid saab ju harva näha palest palge, enamasti püsivad nad ikka kauguses ja on tuttav vaid nende looming, harva nemand ise.

Alli Oravast tabad esimesel hetkel vaid sädelevaid rõõmsaid silmi, tükikese mustast sametbaretist ta jonnakalt käherduvail blondjuukseil ja alles siis avastad ta ümara näo, sirge energilise nina, tahtekindlusest õhkuvad huuled ning märkad, et tas on palju näitlejaile omast veetlevust, et ta on sihvakas, väikese kasvuga ja kunstniku kätega naine. Feminiinne. Kogu ta olemuses on rahutut, püsimatut, mille üle heidab väike reisuväsimus. Ta kõneleb suilalt, hääles paiguti lapselik intonatsioon ja juuremaik, midagi kelmikak, õrnutsevat, samas jonnakat, auahnet. Omi lausete sekka paiskab paar graatsilist käeliigutust ja laused libisevad kui uljalt visatud kummipallid. Siin-säl viiksatab huumori ja on tunne, et selle naisega võiks keskustelust teha päris fantastilisi hüppeid, ta jõuaks kindlasti järgi ega kohkuks ära, nagu see juhtub avaliste eesti naistega.

Alli Orav on tulnud Riistast hiilgava saatkonnaga. Tal on kaasas Päts, Mussolini, Masaryk, Kveesis ja musttuhat teisi kuulsuseid nagu: Artur Lemba, prof. Paldrock, Mauusi Schvarz, läti saadik Liepinš, Tõnisson, kadunud hra Kana ja vähem kuulsast üks eesti pätt, talunaisi, kauneid daame, hispaaniatar, paar nõida, kurat, hulk punapõskseid lapsi. Sõnaga — väga mitmekesine seltskond.

„Jah,“ naljatab Alli Orav lükates eemale kohvitassi, „juhni avalike tegelaste ekskursion...“

„Kuidas tulite nukude valmistamise ideele?“

„Selleni tulin vastu tahtmist, otse sunnituult. Varem olen teinud kõige mitmekesisemaid töid. Olen maad künnud, korstnaid pühkinud, pesu õmmelnud, valmistanud lambisirme, seina pannooisid, olin laval, õppisin kõiki kauneid kunste, mida üldse on olemas.“

Sõnaga — Alli Orav teab kõike ja oskab kõike ise teha, ainult mitte pesu „õmmelda“. Sageli õpetab teda mitte niivõrd kooliõpilaslik õppimine, kuivõrd kogemus ja kiire taipamine. Tartus õppinud alul näitekunsti, dubleerinud

ALLI ORAV

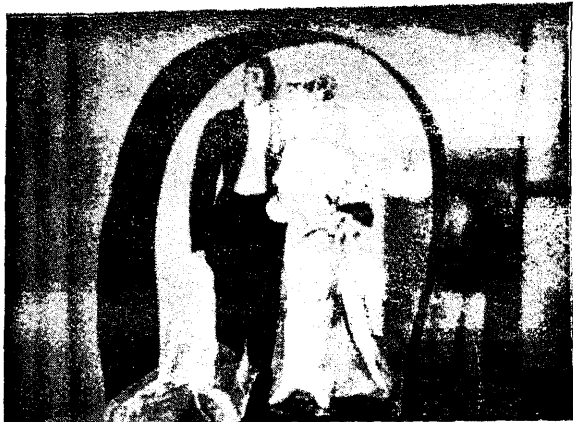
iseigi proua Türk'iga Schilleri *Messiina pruudis*, läinud siis Pariisi, kus õppinud vürst Volkonskij man miimikat ja deklamatsiooni, hiljem Aivasovski õpoja Latry ateljees süvenenud dekoratiivsete kunstide saladustesse. Majanduslik kitsikus annab end aga sageli tunda. Kord leidnud lehest kaasmaalane proua Teder nukuateltjee kuulutuse. Proua T. ütelnud: „See on koht just Teile!“ — „Mina aga ei omistanud sellele suurt tähelepanu, sest mul polnud sellest kunstist aimugi. Proua T. kirjutas siis ise minusuguse tõrkuja eest kirja ja mõne aja pärast tuli vastus: Tulge tööle! Läksin ja mulle ulatati kohe üks nukk, küsides kas ma oskan panna juuksed pähe. „Muidugi mõistan ma,“ ütlesin vastu. Püsin siis kaks tundi ja kasvatasin juuksed pähe. Anti siis mu eduka päähakkamise järel lisaks veel 20 pääd koju kaasa. Töötasin, õppisin juure, mida ei teadnud ja peagi sain Rafca ateljees organiseerivaks ja juhtivaks jõuks. Hiljem töötasin paljus muiski kohtades. Eestis aga tõmbas taas teater ja ma katsetasin nüüd juba Tallinnas. Mängisin, kuid sellepääle ei antud mulle soovitud osi, angazementi pidevalt ei saanud, Eleonore Duse'ks ei tunnustatud, ent alla Duse nime ma näitekunstiga juba tegelema ei mõtlegi hakata. Ent see ala vajaks aastaid. Võin maalida, võiksin kujuneda tugevaks skulptoriks, kuid seegi vajaks palju aastaid tööd ning need aastad omakorda ainelist kandejõudu. Minul see puudus ja puudub. Pean elama ja et elada vaja teenida ülalpidamist. Teater, maalikunst, skulptuur oleks seda ehk garanteerinud alles pikema aja järgi. Elada aga tahan kohe, taham kohe tegutseda, kohe olla keegi, kohe suuta anda midagi valmit ja küpset. Mul ei ole aega oodata. Mina ei või oodata. Olen ootamiseks liiga rahutu, püsimatu, piinlen poolel teel. Ja teater oleks mind jätnud ainult kodumaa piiridesse. Keelepiirid — *voila!* Nukukunst kannab mind üle kogu maailma. Ja nii oli mul teatris „lähikukkumine“ omamoodi õnn. Alul ometigi võttis tuju tusaseks. Istusin, mäletan, kibestunult päale oma Waterloo diivamil ning tundsin vaid üht: pean midagi tegema. Kuid mida?? Ja siis hakkasid kui udust tõusma mu silmi ette Nipernaadi kujud, mustajuukseline Loki ja kogu mu kirju seltskond. Kirjastusühisus *Loodus* telliski mult *Nipernaadi* nukud ja paigutas nad Tartus oma äri aknale. Nii õieti algas see.“

„Nukke ma armastan. Armastan enam kui inimesi. Kodus ja nukude man ma olen õnnelik. Nukud ei ole silmakirjalikud, tigidad, võltsid ega kavalad. Nad on mu ainukesed sõbrad, on kui päikesed soojendavad ja kallid.“

Aga nende sünd on raske. Töötan ainult inspiratsioonilise tõukel. Luua nukku — see tähendab eeskätt tuju ja siis vastavat materjali.“

Alli Orava nukku „Uudishimu“

Alli Orav: „Noorpaar“

Materjal on Alli Oraval lihtne ja omapärane: — vatt ja siidisukad, sellest koosneb nuku hingeümbrus. Aga ka muu materjal tuleb arvesse: hõõvlilaastud, nahk, traat, metall, plekk jne. „Selleks et luua selliseist kratiloomust meenutavaist esemeist nukke, pean olema skulptor, jumes-taja, pean evima sünnipärast kunstimeelt, olema õmbleja, moeeriteadlane, juuksur, kingsepp, juurelõikaja jne., sest nuku välimus eeldab kõikkülgset kompetentsi. Nukk — see olgu täiuslik, olgugi et just nukkudele keegi ei poseeri. Valmistan neid peamiselt ülesvõtete, aga ka mälu järgi. Sageli vaevalt tunnen inimesi, keda püüan jäädvustada nukus, ent tabama pean olulisima, iseloomustavama, et saabuks sarnadus.“

Läbi vilma jaama kõndides vilksatab kõneste unistus: „Kui nüüd saaks kutse Ameerikasse tulemiseks!...“

Ja viimane hetk Alli Oravast: magadisvagusis unine, hellitav käte vahel maskotti — ainust nukku, kes reisib temaga koos kupees. See on peen frakis härra, nagu Šveitsist tellitud siidisukkadest. Armukadedate liigutustega vabastab selle siidipaberist, et mulle näidata. Ning hirmunult lisab kiiresti, kui ma nuku ära tunnen: „Mitte kellelegi kõnelda kes oli, mitte kellelegi!“ Bagaazis aga lamavad kastides ja päälkirjaga all „Ettevaatust. Õrnalt. Klaas.“ — 100 naist ja meest, last — avalikud tegelased, keda peab kohtlema õrnalt nagu nende originaalegi. Juba vuravad rongirattad, vedur pistab jooksu. Oös vilguvad pimedada linna üksikud tuled. Alli Orav sõidab koju.

Alli Orav: „Pätt“

Nüüd, aasta hiljem, samuti läbi vihmase ilma, sammun mööda Tartu tänavaid. Tulen prof. Skupa marioneti-teatri etenduselt. Hurvinek ja Speijbel ilmuvad silmi ette, aga kõrvus kostab äkki Alli Orava häälega: „Nuku-teater — see on minu unistus. Kuid meil pole senini mulle leidunud kedagi kaasatulistat sellele ideele. Miks ei lubata nukku elada? Antagu neile elu siin nõnda tar-gasti ja tõsiselt säätud maailmas. Nukkudega oleks roh-kem päikest.“

Praegu Alli Orav modelliirib pr. Nieländerit (Parikase fotoateljüst), pr. Andersoni, pr. Käärikut, pr. Junkurit, pr. Sumami, Bristol personalit. Valmivad uued nukud.

Linda Kinnapas

Alli Orav: „Artur Lemba ja Juhan Aavik“

Prantslanna ja ameeriklanna

AMEERIKLANNAD, kes olnud mõnda aega prantsuse pansioonides, peavad prantslannasid halvasti kasvatatuiks, rikutuiks ja silmakirjalisiks. Prantslannad omalt poolt peavad ameeriklannasid moraali ja religiooni alal paganaiks. Need vastastikused halvustused põlvnevad erinevatest elu-kontseptsioonidest.

Aastasadade kestel on katoliku usk pöörnud hinged säälpoolse-elu suunas. Ta viib noored tüdrukud veendumu-sele, et nad on sattunud siia maailma vaid selleks, et nad püüaksid taeva saada. Ta sisendab neile halvakspanu kogu maailma tühja töö vastu, oma keha põlastamist, õpe-tab neid armastama kannatust. Nii on ta kasvatanud neid suurteks loobumusteks ja kõrgeteks puhtusteks. See ideaal soodustab arenevas maises ta seesmist elu ja prantsuse naise suletud ringiga elu teeb temast olendi, kes on kont-sentreerumismõimeline, kelles aga ka tagasihoidud elutung võib tekitada ohtlikke unelmaid, halbu soovet, eriskumma-lisi tundeid.

Ameeriklanna, vastupidi, usub, et ta on loodud maa-ilma selle rõõmu maitsma, enda intelligentsust arendama ja osa võtma üldisest aktiivsusest. Ta ei hooli hauatagu-sest elust, ei püüa igavest õnne. Ta tunneb end olevana Saatuse käte vahel ja on sellega rõõmsameelselt päri; ta vaim on avatud kõigile ideedele; ta keha on tugevnenud vee, vaba õhu ja liikumise läbi. Ta meeled ei ole teritatud äraõpitud häbelikkuse läbi. Ta on õnnelik, end ilusana nähes, on leidlik oma puuduste kõrvaldamises. Ta süttu-sel, mis on tulnud mitte teadmatuses, vaid aususest, on vähem šarmi, kuid rohkem hinda. Seda, mida prantslased nimetavad halbuseks ja patuks, nimetavad nemad mada-luseks või häbematuses. Selles erinevuses põhjeneb ko-gu vahemüür Vana ja Uue Maailma mõtete lahkuminekul, mineviku ja tuleviku vahel.

Vastuseks

Hr. Jaan Pert'i kirja puhul minule „Eestlaste tantsulisest loomingust“

Lõpetame prl. J. Kurfeldti sümpaatse-asjaliku vastusega hr. J. Pert'ile selle poleemika. Toimetus

KÕIGEPÄÄLT tahaksin õiendada ühe minust mitte ole-
neva minetuse minu kirjutuses „Veel eestlaste tantsulisest
loomevõimest“ *Olionis* nr. 13 k. a. Sääil, kus on juttu rah-
vusvahelise kunsttantsu jaoks ülessäetud nõudeist, oli
mu artikli käsikirjas lause: „Sääil on nimelt teatud nõu-
ded, näit. temperamendi, kerguse, miimika elavuse, väl-
jenduse, rütmitude, ka kompositsiooni suhtes...“ Trü-
kitud on see lause järgmisel puudulikul kujul: „Sääil on
nimelt teatud nõuded, rütmitude, ka kompositsiooni suh-
tes...“ Kuigi see vaevalt oleks muutnud asja, pean täpsu-
se mõttes õiendamise vajalikuks. —

Olen väljendanud arvamust, et põhjamaa rahvad tant-
suliste võimete poolest jäävad maha näit. romaani ja slaav-
vi rahvaist, et „nad ei leia oma rahvuskarakterile täiesti
adekvaatset väljendust tantsus“ ja lisasin juure üldistuse:
„ei vist ka üldse kunstis, vaid muudes eluavaldustes.“

Selle viimase üldistuse tõstab hr. Pert teravalt esile,
nii et olen sunnitud veidi pikemalt peatuma sellel.

Et põhjamaa ehk põhja-rahvaste, kes ühtlasi on puhta-
makujulised põhja tõu esindajad, võimete hulgas mitte
kunstivõimed esikohal ei seisa — sellesisulisi „võrdlevaid
hinnanguid“ võib leida tervel real autoreil. Et nimetada
siinkohal vaid mõnda, mainin näit. Hermann Keyserlingi
(*Das Spektrum Europas*), Jos. Leo Seifert'it (*Die Welt-
revolutionäre*), ja ka Hans Günther'it, kes on tuntud oma
erapoolikusest põhja rassi — uue ajal „aarialaste“ ka-
suks — leiab põhja tõu päämised võimed olevat sõjanduse,
riigiloomise, organiseerimise, merenduse, tehnika ja kau-
banduse alal (*Rassenkunde Europas, Rassenkunde des*

Gerd Negro studiost

Fot. K. Akel

deutschen Volkes). Alles hilisemas järjekorras tulevad
kunstilised võimed, milledest ta näit. helikunstilise anni
kohta on sunnitud tunnistama — kuigi vastu tahtmist,
et see dinaari rassi hulgas tugevam on kui põhja rassist.

Seifert, vaadeldes oma eelpool mainitud teoses rahvaid
ja rahvagruppe nende kuuluvuse järgi erikultuuri ringi-
desse, kirjutab lhk. 303: *Taimkasvatatajad rahvad (Pflan-
zervölker, milliste sugemeid Euroopa rahvaist esineb slaav-
lastel), evivad kõrget muusikalist andekust ja tugevat
värvimeelt, totemistid (totemistlikke sugemeid osutavad
Euroopas tugevaimal kujul vahemererahvad, nimelt itaal-
lased ja prantslased) on suurepäraseid ehitajad ja vormi-
kunstnikud. Selle vastu aga näib rändkarjus (nomaad, mil-
lisesse kultuuriringi kuuluvad teiste hulgas indogermaan-
lased ja prantslased) on suurepäraseid ehitajad ja vormi-
seisab eeskätt poliitilises organisatsioonivõimes, milline
aga põhjeneb tahtekasvatusel (Willenzucht), s. t. kõlblisel
omadusel.*

Muidugi on kõikjal toimunud segunemine, kuid alus-
põhjanaan näib põhja tõus olevat nomaadi veri. Nii kirjutab
Keyserling oma ülalmainitud teoses, lhk. 355: *Tõepoolest
väga iseäralik on põhjainimese tsentrifugaalsus. Oma üli-
mas väljenduses (in seinem Höchstausdruck) oli ta alati
nomaad; ainult sääil, kus ta segunes matriarkaalse elanik-
konnaga, ta lõi ehtse paiksa kultuuri.*

Slaavlaste kohta, kellel Günther väidab olevat veel
maksimum 30% põhja tõu verd, kirjutab Seifert eelnime-
tatud teoses (lhk. 382): *Keele järgi kuuluvad slaavlased
indogermaanlaste hulka, aga kõik katsed neid ka oma rah-
vuskarakteri järgi nende hulka arvata, ebaõnnestuvad.*
Ja lhk. 429: *Juba alati on slaavlased armastanud väga
muusikat ja tantsu, mis on ka seoses kangastava (we-
bend) mõllemisviisiga, kuna muusikas ja tantsus tuntakse
järgi (nachempfinden) kosmose harmooniat.*

Eestlasi mainib Keyserling oma teoses lhk. 384:
*Samuti nagu meresõitjad normannidki ei ole tema —
baltlane — hingeliselt mitte rikkaandeline; kergesti mõjub
ta kuuvana... Astub siia juure dominantina veel turaani
veri, nagu eestlastel, siis muutuvad positivism ja kainus
põhiomadusteks. Ning lhk. 385 ja 386: *Eesti kainus on
spetsiifiliselt turaanilik, samuti ka nende visadus;...
teiselt poolt on eestlastel palju skandinaavialikkude ja vähe
spetsiifiliselt saksaalikkude oma hingestruktuuris... eriti ku-**

Pr. Negro studiost

Fot. K. Akel

Ferdinand Vaher oma abikaasa ja poja Holgeriga ning Inge oma emaga Pühajärvel

na eestlaste soontes voolab kindlasti vaevalt vähem germaani — rootsi ja saksa — verd kui soome-ugri; pääle selle on vast ka veel olemas gooti ürg-aluspõhi...

Ka Günther teatavasti loeb eestlasi päämiselt põhjatõuliseks rahvaks, ida-balti sugemetega (muide, põhjatõuliseks kui lätlasi).

Sedasama kinnitavad ka uuemad kodumaised uuringud — nimelt et eestlastes on palju põhja rassi verd, samuti ida-balti; mõlemad need rahvatõud aga nomaadide järeltulijatena ei evi erilist andekust kunsti alal.

On selge, et kõikjal toimunud ja alatiselt edasi toimuva tõugude ja rahvaste segunemise tagajärjel kõige mitmekesisemais kombinatsioonides, ei saa kõnelda mingist päris puhtast tõust, ja sellega on seletatav, et ka rahvail, keda muidu loetakse päämiselt põhja tõugu kuuluvaks, esineb üksikuid suuri kunstnikke või saavutatakse silmapaistvamaid tulemusi mõnel kunstialal. Üksikute alade vaatlemine hoopiski ei mahu antud raamidesse, üldiselt aga näib mulle õigena seisukoht, mida esitavad ka siin mainitud autorid, ning selles mõttes oli lausunud minu võrdlev hinnang.

Muide, selline hinnang ei keela sugugi eelistamast — kui üldse tõsta üles eelistamise küsimus — põhjarahvaid teistele, sest egas kunstivõimed pole ainukeseks ega isegi mitte päämiseks mõõdupuuks rahvaste väärtuse hindamisel! Võiks ära märkida, mis selles suhtes kirjutab Seifert

(samas teoses lhk. 303): *On juba ammu tähelepanud silmapaistev tõsiasi, et rändkarjused põlgavad nii taimekasvatajat kui totemisti alaväärtusliku inimesena, suhtumine, mis veel tänapäeval kajastub slaavlaste ja juutide hindamises.*

Et aga tulla tagasi oma pääteema — tantsu — juure, siis, minu arvates, tantsu alal senised kogemused pole vastolus eelpool esitatud seisukohaga. Muidugi, on vastuvaidlematult õigus, et nagu iga kunsti nii ka tantsu, jah, eriti tantsu, viljelaamisel on tähtsad ainelised võimalused. Aga ega's ainult see! Arvan, et kooli abil saavutatava taseme kõrgus oleneb siiski arendavate võimete, anni suurusest. Või mitte? Aga siis peaks ju järeldama, et kõik rahvad, asetatud ühesugusesse ainelisse olukorda, tantsuksid ühtviisi hästi? Kuna seda asjaolu vaevalt saab praktikas kontrollida, siis jääb vähemalt õigus selles kahelda.

Kuid, siirdume olulisema — eesti kunsttantsu edasipäise arengu — küsimuse juure. Hr. Pert näeb ette, et see peab sündima vabanemise teel kõigist rahvusvahelistest tantsu õpetamisviisidest, — koolidest ja eesti rahvatantsu algupärastest elementidest eesti kunsttantsu kooli loomise teel.

Kas tähendab see, et eesti kunsttants ei vaja kõike seda, mis seni kunsttantsu alal loodud ja kogutud, et meie teeme ise kõik algusest uuesti?

Ma ei tea, mil määral hr. Pert tunneb tegelikku tantsutööd, seda käsitööd, mis on kunsti eelduseks, lihtselt üteldud — keha läbitöötamist mitmesuguste seni olemasolevate süsteemide, koolide järgi. Mina arvan, et sellelt seisukohalt tuleks tõepoolest hoiatada, et „puhastustööga“ siin liiale ei mindaks. Labani-Wigmani voolud ühes nende epigonismiga, kui mitte täiesti „ära“ puhastada, siis igatahes nende mõju tublisti piirata — see polekski ehk halb. Teisiti on lugu ballettiga. See kool on püsinud sajandeid, temast on püütud vabaneda — ja ikka jälle on tema juure tagasi tulnud. Olen üht sedalaadi puhastustööd õige lähedalt päält näinud, jah, kaasagi teinud — see oli Labani-Wigmani rünnak balletti vastu, mis sündis küll teiste loosungite all kui praegu kõnes olev, kuid millele samuti oli iseloomustav kõige olemasoleva hülgamine ja usk, ehitada ise kõik algusest uuesti, teisiti. Ja kui siis järgnes „Kanossa käik“ balletti juure, siis võidi kogeda, milline meeletu raiskamine see kõige — uuesti — ehitamine õieti oli olnud — jõu ja aja raiskamine! Miks ei saadud ballett kõrvale heita? Sellepärast, et ei suudetud luua tookord, ega pole üldse loodud seni paremat ja otstarbekohasemat süsteemi, kooli, keha läbitöötamiseks tantsu seisukohalt, keha distsiplineerimiseks, liigutustele joone andmises! Kas eesti kunsttants ei vaja neid omadusi? Või loodab ta ometi leida nende saavutamiseks sama hää või parema meetodi, kui on ballett, kuigi seni see pole õnnestunud kellelgi?

Kolm roosat notsut

60° Põhja laiust

„SEE on palju kergem, kui et talle ütelda, et teda armastan,“ mõtles Jérôme, paenutades üht jalga, teist sirutades ja lumepilves Uni Hanseni jalge ees peatudes.

Kängistatud pikkadesse kollastesse, villane kootud müts silmale viltu asetatud, silmad külmast kissi tõmmatud, kehastas Jérôme suusatajate parves Norrat ning absorbeeris teda kõikide meelte kaudu, nautides rõõmu sellest, et leidis teda sellisena, millisena oli kujutanud juba Pariisist väljudes, ilma et üks nõue ta mõeldumud elust oleks suutnud pöördä ära ta vaimu kümkalt, kus Aksel ja viis või kuus hüpetesooritajat lindudega võistlesid, kus paljud tüdrukud ja poisid andusid pagemise, põgenemise ja kiiruse lõbudele, kus naerdi piasiasjade üle, mil elati, et elada, külma elementaarses puhtuses.

Tund pääle seda, kui ta oli oma taldadele kinnitanud saarepuust suuskade rihmad, võis ta end uskuda Akseliga ja tema sõpradega ühte rassi kuuluvaks. Kaasa tehes nende vallatusi, olles vähem osav kui need vältima lume salakavalust, kuid küllalt julge, et kõike kaasa teha, kõik oli soodus selleks, et teda muuta mõneks ringkonnakohunikku pojaks, kes ülikoolis õppides tuli pühapäeval siia, et vaimul puhata lasta, keha väsitades.

„Hallo!“ hüüdis ta Unile.

Ta kutsus teda võidujooksule, laskus nõlvakuilt, noor naine teda jälgides ja temast vaevata mööda kihutades.

Ta peatus äkitselt pööreldes enese ümber sätendava tolmuga pilves. Mees jõudis talle järele, lendas uppi, puristas ja algas uuesti. Ta süda tegi kaasa kõik need süttud rõõmud ega otsinudki muid.

— Kui lähöksime siit? pani ta ette.

Ta osutas künka käänakule, kus kuused olid tihedad, kus jäljed olid harvemad, kus maapinna arvukad konarlused sporti veel meelitavamaks muutsid.

— Lähme! ütles Uni. Kuid hoidke oma nägu puukste eest.

Sattudes hoogu läks ta säält, kust läks neiu, sõitis oma kaaslaste jälgedes, jääst koormatud käsivarte vahel. „Olen kõike muudkui teinud,“ mõtles ta.

Praeguste tunnete läbi meenutas ta mälestusi lapsepõlvest, transposeerides reaalsusele seiklusi, mida oli lugenud „Jää Robinsonist.“ Kui oleks olnud külmem ja üksindus täieline, oleks talle meenunud Nordenskjöldi ja Nanseni abil, ta katsetused Gröönimaa gletseritest üle minekuks.

Ta oli kui kodus ses tuttavas maastikus. Tal oli vaja vaid neid meenutada, kui ta juba osavuse saavutas nendel lendavatel noateradel liikuda ja ettevõtta retki piki känduderohkeid jalgteid, kartmatu kaaslaste seltsis.

Too liikus ta ees, käed püksitaskus, lastes lohiseda kaht keppi enda taga, milliseid nahasilmus randmeil hoidis. Kui ta märkas paremal või vasakul kungast, museerikku, lamavat puud, mis lume all suure küturu moodustas, tegi ta järsu käände, ületas graatsiaga tõkke, tuli tagasi ja asus uuesti sõiduteele, mitmekordistades enese meelehäaks sedasi oma keha mängu, nagu noor loom.

Jérôme järgnes talle. Tüdruk vilistas, too vilistas. Naine lõi oma kepiga lumestkoormatud puu oksa, millede

Vastuseks hr. Pert'ile

Möistagi ei taha ma ütelda, et ballett sel kujul, nagu ta on praegu, nagu ta on meil, oleks täiuslik. „Ballett pole igaveseks ajaks valmis“ — nagu ütleb M. Fokin, maailmakuulsaid vene tantsijaid ja ballettmeisterid. Teda võib muuta, modifitseerida, ajakohastada, kuid ta on sajanäpika töö ja kogemuste tulemus — ta võib olla aluseks, millel ehitada edasi. Kas ei saaks ka meie ehitada oma kunstantsu sellele alusele, muutes olemasolevat oma vaimu kohaselt, oma näo järgi, andes vormile oma sisu? Nii löid, näiteks, venelased, võtnud üle itallastelt ja prantslastelt tantsulised vormid, oma, nii väga venelikult tantsukunsti.

Kujutlen nii meie kunstantsu arenemise võimalusi: üldtunnustatud vormilistel alustel, kasutades kogu olemasolevat tantsulist vara — endastmõistetavalt on siin tähtis osa ka eesti rahvatantsu viljeldamisel, algupäraste rahvatantsu elementide elustamisel, nende võimalikul kohaldamisel kunstantsule — süvenemise teel n. ü. oma rahvuslikku minasse, püüda jõuda omaloominguni sel alal.

Ent lõppotsuse käesolevas küsimuses peavad tegema meie tantsijad ja tantsupedagoogid — jääme ootama nende tegusid. *Justa Kurfeldt*

Järele märkus: Lõpetanud käesoleva kirjutuse, leidsin saksa tantsuajakirja *Der Tanz* septembrikuu numbris ühe inglase arvamuse venelastest, mis poleks vast huvitusetu ära tuua, kuna meil on juttu ka venelaste (slaavlaste) kunstivõimetest. Nimelt on ühe inglase kirjastusäri poolt korraldatud võistluses parima autobiograafia pääle tulnud

võitjaks vene tantsija Igor Svetzov, kes omal ajal põgenenud enamiselt Venemaalt ja tegutseb Lääne-Euroopas tantsijana ja tantsupedagoogina. Teatades sellest auhindamisest, lisab inglise ajaleht *Sunday Times* juure: *Kirjanduslikult seisukohalt on iga vene kirjanik, kes revolutsiooni üle elas, õnnelik. Sest tema materjal on valmis ta ees, täis õudusi, irooniat, vastandlikkusi ja seiklusi. On tarvis vaid teha valik, ja kuna enamik venelasi kunstnikud on (minu sõrend. J. K.), siis ei tohiks see raskeks osutada.*

Ühenduses sellega võiks ehk ka mainida, et inglase tunnustus vene tantsulisele üleolekule on täielik, nagu see peegeldub igal sammul nende juhtiva tantsuajakirja *The Dancing Times* veergudel. Kaudseks tõenduseks sellest tunnustusest tohib pidada ju ka seda, et terve rida inglase nimekamaid tantsijaid esineb vene nimede all, mainigem näit. inglase balleti au ja uhkust Alicia Markova't (Alice Marks), parimat meestantsijat Anton Dolin'it (Patrick Kay), Lydia Sokolova't (Hilda Munnings), Strogova't (Prudence Hymen) jne. jne. (Muide, ka ameerika tantsijad võtavad omale vene lavanimedid). Inglise tuntumaid tantsukirjanikke ja -arvustajaid Arnold L. Haskell oma raamatus *Balletomania* (mida nende ridade kirjutaja juba oli jhus mainida *Päevalehe* kunsti ja kirjanduse lisas nr. 47 l. a.) läheb aga koguni nii kaugele, et oma seisukohalt jagab kogu inimkonna kolme kategooriasse: vene tantsukunstnikud, tantsukunstnikud ja harilikud inimesed. Ilmne liialdus, kuid kas mitte iseloomustav?

J. K.

Õppinud tööliste ja meistrite 9. lennu lõpp-aktuselt Kaubandus-Tööstuskojas

Fot. K. Akel

kandam langes Jérôm'i kuklale. Ta tasus talle samasega. Naine naeris, ta naeris.

Nad jõudsid mahajäetud onni juure, mis oli ehitatud halgudest.

— Tahaksin jääda siia, tähendas Jérôme

— See on väike suvel avatud puhvet, ütles Uni. Siia tullakse õlut jooma ja smoorrebroedi sööma.

— Mida? küsis Jérôme.

— Väikseid leibu või, kala ja salatiga, sõnaga — smoorrebroet.

Kõik, mis Jérôm'is juba oli norralist, imestus, et ta veel seda sõna ei tundnud.

„Tulen siia juunis,“ mõtles ta, „noorte neidude ja rõõmsate poistega. Laulame siis suveõhe Sindingi romansse.“

Ta avastas eneses lihtsimeelsuse, uue maitse sõpruse rõõmudele. Ta ei soovinud muud midagi Unilt, kui et ta kätt hoida, tema kõrval kõndida ja, kuna too oli astro-noom, siis teda küsitella keskõise päikese üle.

Ta sõitis piki teed, mis näis põgenevat nende ees läbi valge metsa. Mingi ameerikaliku viisi taktis, mida vilistasid, tegid nad hoogsat sõitu.

Nad jõudsid kitsa onni juure, mis oli tulvil salapärasest, otsekuu surnud, kus puud näisid kokkuvajunud küünaldena ja tegid nende sõidule mitmesuguseid tõkkeid. Nad pidid ronima üle nende, mis maas lebasid, kummarduma teiste all, millede tüvi looka vajunud oli jääpurikate koorma all.

Mida enam mets salapärasemaks moonduis, seda enam valesi vilistas Jérôme. Juba madalale laskunud päike libistas omi kiiri maapinna lähedal tüvede vahele. Uni' vari joonistus ta taga pika roosaka joonena, mida elustasid ta liigutused. Oma suuskade otsadega puudutas Jérôme kord ta käevarre varju, kord ta kaela varju. Vahel kiiret tõuget andes, sihtis ta otse südamesse. See oli mäng. Kuid ta mängis üksi. Vari kahanes enam ja enam, siis kadus ta täiesti. Jäänud ilma sest võlust, mis talle raske tee näis kergeks tegevatu, lähenes ta noorele tüdrukule. Too kummardus paremale ja vasakule, et vältida oksa, kiit-rutas ja ajas end jälle sirgu, siis sõitis ta edasi suuril sammel.

Jérôme lakkas vilistamast.

Naine peatus äkki väikesel lagendikul. — Tohoh! hüüdis ta. Ma ei tea enam, kus oleme. Ta pani kepid püsti lumme, võttis käest kindad ja mütsi pääst, silus omi juukseid temale omase liigutusega.

Hingeldamine pani ta sõõrmed värisema, avas ta huuled. Külmapisarad voolasid ta põskedele. Ühe neist püdis ta keeleotsaga kinni.

Jérôme laskis oma kepid langeda.

— Ah! preili, hüüatas ta, olete kütkestav.

Ta oli muutunud taas prantslaseks.

— Mida te sääli ütlete? küsis Uni häälel, mis äkki oli muutunud tõsiseks.

Ta ei naeratanud enam. Ta kinnitas temale nii läbitungiva pilgu, et Jérôme oma langetas. Ta kartis, et oli teda solvanud. Ta oli lohutamatu.

— Ütlesin, kogeles ta, et Norras on kütkestavaid noori tüdrukuid.

Tüdruk vaatas talle ikka veel. Ta nagu ootas, et mees veel midagi ütleks. Ja kuna see vait jäi, pahvatas naine naerma.

— Prantslased on kentsakad! ütles ta.

Ta pani pähe mütsi, tõmbas kindad kätte, võttis kepid ja pöördus samadele jälgedele, mis nad tulles olid teinud.

„Ta ei võta asja tõsiselt,“ arvas Jérôme, „Kuid tööpoolest, olin kole mannetu!“

Naine ei vilistanud enam. Ta enam ei raputanud kepi otsaga oksa.

Kui nad jõudsid väikese restorani kõrgusele, jõudis ta talle järele ja, püüdes kustutada halba muljet, küsis ta, kas ta suvel siin käib, kas siin huvitav on. Mida siin mängitakse? Peitmist? Pimesikku?

Ta ei teadnud leida küllalt süütuid mängu selle lapse jaoks, kes oli pansionaadist ära vaid kaheksa päeva.

Naine vastas, et ta ei tunne neid mängu, et ta päälegi ei armasta prantsuse mängu, milliste sääduseks on, omada ikka midagi või kedagi, mida peidetakse, et tõelised mängud on võitlus, jooks, pall, mitte see pole tähtis, kes on kõige kavalam, vaid see, kes on kõige kõvem, kiireim.

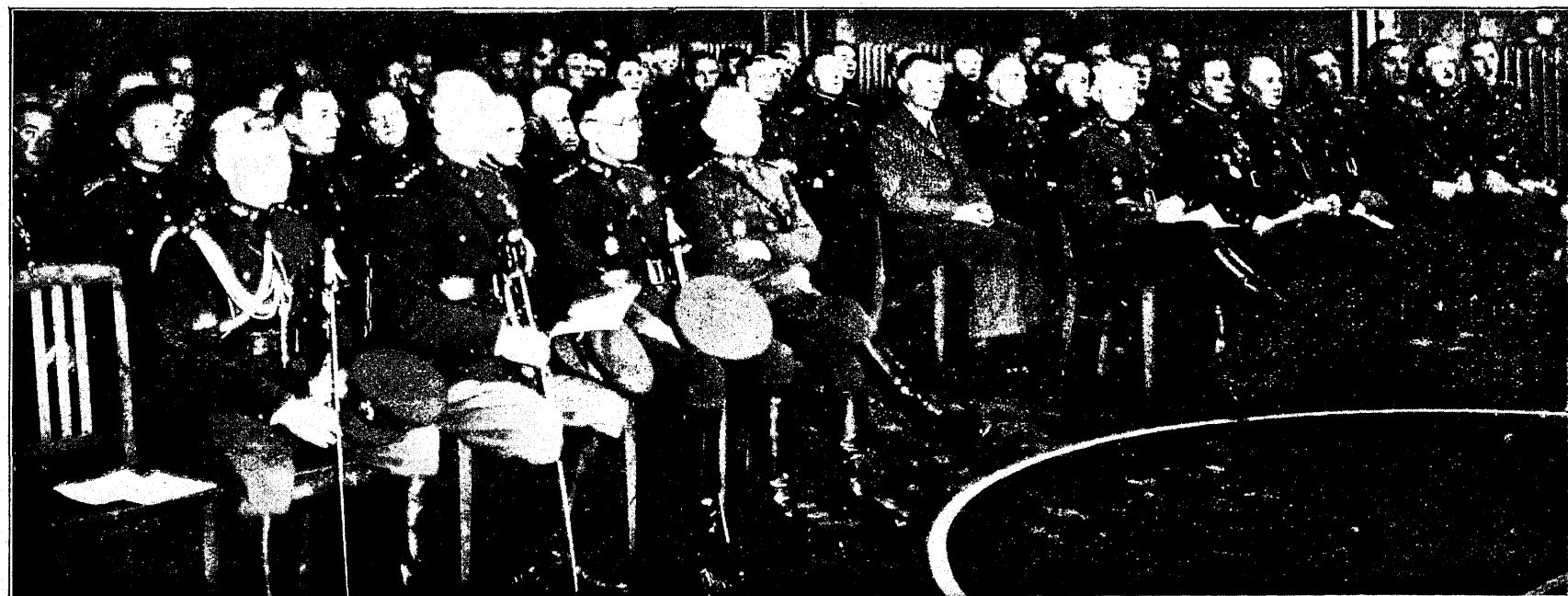
Selle ütelnud, paenutas ta keppe oma rusikate jõuga, sööstus, keha ees minema ja kadus metsa enne, kui Jérôme jõudis pöörduda suuski ses suunas, mille ta oli võtnud.

Romaanist „Jérôme“

EV.-LUTERIUSU PRAOSTIDE NÕUPIDAMISELT TALLINNAS 30. OKT. S. A.

All (vasak.): Tartu praost Gustav Rutopõld, Pärnu praost August Grünberg, Viljandi praost Jaan Lattik, Valga praost Johannes O. Lauri, piiskop H. B. Rahamägi, Narva-Alutaguse praost Jakob Jalajas, saksa praost Konrad Mühlen ja Viru praost Gustav J. Beermann. Teises reas: Saaremaa praost Theodor H. Mähle, Lääne praost Ferdinand Jürgenson, Tallinna praost Hans Kubu, Lääne-Harju praost Ado Kõogardal, Võru praost Friedrich Heiman, Saarte-Lääne praost Friedrich Schiele, Ida-Harjupraost Jakob Aunver, Rootsi praost Karl Nilsson ja Järva praost Gerhard Päril

GENERALITEET JA ALLOHVITSERKOND

Fot. J. Reeman

Kaitseväge staabi allohvitseride kogu 10. aastapäeva aktuselt Kaitseliidu võimlas Tallinnas. Esim. reas (vasak.): kapt. A. Jaakson, kolonel J. Junkur, kol. J. Järver, kol. O. Janso, kaitseväge ülemjuhataja kindr.-leitn. J. Laidoner, kindr.-maj. N. Reek, kindr.-maj. T. Rotberg, kol.-leitn. N. Helk, kindr.-maj. R. Reimann, kol. K. Trakmann ja kol. V. Riiberg — allohvitseride külalistena

Krahvinna Sophie Potocka

ILUSAID NAISI

AJAST, millest eksisteerib inimlikku kultuuri, kõlab kiidulaul ilule. Naise ilu on ei kunagi lõppev allik kunstilisile avaldusile. Olgu see kujur, maalija või luuletaja, kõik nad ammendavad omale inspiratsiooni sellest fantaasia igavesest nooruslättest, kujundavad kõik ilu triumfi ja leiutavad taas uusi vorme ta ülistamiseks. *Milo Veenus*, Boticelli *Simonetta*, Tiziani *Maapäälne ja taevalik armastus*, Rembrandti *Danae*, Latouri *Marie Fel*, Goya *Maja*, Feuerbachi *Nanna*, Klingereri *Supleja* on küll täiesti erinevad, ent siiski ainult sama teema hunnitud, ajamaitse vaheldusest mõjutatud variatsioonid.

Suurimat naise — Helena — ilu triumfi kirjeldab Homeros. Kas võibki enesele kujutada midagi üllamat, suurejoonelisemat, kui naise uimavat šarmi, mis manab esile kümme aastat kestva sõja? Mitte kreeka sangareile ei kuulu võidu loorberipärg, vaid talle, ainukesele, kes kõike vangistava ilu sümbolina edasi oleskleb aastatuhandete kestel.

Nagu antiikaeg, nii evib ka renessanss naise ilu õitseaja kuulsuse. Tolle ajastu suurte meistrite pildid, Ghirlandajost Corregioni täävitavad seda. Näib, nagu poleks mitte ainult kreeka vanaaja kunst ja filosoofia siis oma

uuestisündi pühitsenud, vaid ka Periklese ajajärgu kiidetud ilu. On tõesti raske kuulsate naiste portreede galeriis valida noid, keda eelistada teiste ees. Aga mõnedest teame, et nad oma kaasaegsele on suurt mõju avaldanud, ehkki meie seda, piltide järgi otsustades, vaevalt mõista suudame. See on maksev näiteks Lucrezia Borgia kohta, kellelt me vaid üheainsa autentilise portree omame, portree, mis teda sugugi nii mõjuvana ei kujuta, kui ta esineb poeedi Ferrara töis, mis teda *diva Lucreziaks*, *pulcherrima virgo*'ks ülistavad. Aga mingi rõõgatu mõju peab nende välimuses siiski olnud olema. Isegi ühe nii hellitatud naisteastaja nagu kardinal Ippolito d'Este silmad löövad oma tulevase vennanaise esmakordse nägemise puhul nautivalt särama. Milles peitus ta võlu? Graat-

Pariisis oma eksootilise ilu tõttu austatud india tantsijanna Gaiatry

Lady Hamilton, George Romney maalingu järel

sias. See ei olnud väline, juureõpitud, vaid peen, üllalt viljeldud graatsia, mis — renessanssiaja vaadete järele — oli otseses scoses, moodustas osa sellest, et olla eeskujulik zentüldonna. Milaano Ambrosianas hoitakse alles väärtuslikku reliikviat: Lucrezia pleekinud blondi juuksekarhat. Lord Byron ja paljud teisedki lugupeetavad itaaliaaustajad, -tundjad on seda vaimustusega vaadelnud. Samuti on tast luuletatud palju. Ent siiski rohkem veel kui Lucrezia blondi juust, ülistati ta siniseid silmi. Luuletaja Ercole Strozzi andis neile nõidusliku mõju: Kes vaatab kaua päikesesse, jääb pimestatuks; kes meduusi vaatab, kivistub; ent kes Lucrezia silmisse vaatab, see muutub kiviks, aga ta hinges põlevad armuleegid ja elutuist silmist voolavad pisarad.

Samaseid ülistusi-pühendusi, ilu tõttu, evib ka Imperia. Ta polnud küll hertsoginna nagu Lucrezia, vaid ainult üks rooma kurtisaan, ent tema salongis, mille ta armuke — pankur Chigi — valitud toredusega sisustada laskis, käisid rooma tähtsamad mehed — luuletajad, taidurid, teadlased, vaimulikud — käis ka Raphael. Ei teata paljuid üksikasju selle naise elust, kes juba 26-aastasena suri, ent väheseist säilinuist piisab, et veenvalt väita ta ilu kuulsust, mida Raphael *Sapphos* ja *Transfiguratsioonis* jäädvustanud olevat. Ta surivoodil olles teatati ta haigu-

sekäigust hülletääniga, nagu seda tehti vaid vürstlikust soost isikute juures. Et ta surmapäeval Roomas öudne torm möllas, väidab üks luuletaja, et Jupiter ise olevat teda oma Olümpile viinud. Üks teine jälle tõendas, et kaks jumalat olevat Roomale annetanud kaks kinki: Mars — impeeriumi ja Veenus — Imperia; nii nagu esivanemad leinasid impeeriumi lõppu, nii itkevad kaasaegsed Imperia kaotuse üle, kellega ühes tunnevad iseennast ja omad südamed kaotatud olevat.

Maailmasõja ajal Prantsusmaal spioonina hukatud kaunitar Mata Hari

Madame Récamier, François Gérard'i maalingujärele

Kuidas ilu võib saada traagiliselt saatuslikuks, õpetab meile Maria Stuarti elukäik. See kuningliku kuju, alabastrivalge näo, hunnitu särava blond juukse, graatsiliste liigutuste ja sütendava vaimuga naine, võitis juba tulevase prantsuse kuninga pruudina omale palju austajaid. *La Reine blanche*'iks nimetati teda, seda võluvut sireeni, kelle ilu meelitas lühikese ajavahemikuga kolm meest oma võrku, mida need kõik endi surmaga tasuma pidid. Kohtlase unistaja Chastelard'i reetis ta ise ja viis mõrvari kütüsi; itaallane David Riccio langes ta teise mehe Darnley mõjutusel, ja see pidi taas andma elu, et ruumi teha Bothwell'ile. Nõnda's on tee, millel sammus see kuninganna võites meestesüdameid, looduse õnnikuna varustatuna naise vahedama relva — iluga, süngelt verrega tähistatud.

Kui erinev on seevastu Ninon de l'Enclos'i saatus! Ka tema oli lugupeetav iludus, ja teatud aja Prantsusmaa ilusaim naine, ent naine, kes eales oma seisukohta ja mõju kurjasti ei kasutanud ega oma võlu tõttu koormanud süüga. Ja ometi oli terve ta elu vaid üks *amour*'ide kett. Pidev armastus oli talle võõras. Härra von Rambouillet'le lubas ta kord kolm kuud truud olla, aga lisas kohe manu, et selline menetlus olevat talle juba suursündmus. Kui ta aga kellegisse tõsiselt oli kiindunud, siis võis ta isegi väga palju ohverdada, nii nagu ta tegi markii Vilarceaux' juhul, lõigates maha oma juuksed, et viimast veenda oma armastuses. Need polnud vaid väli- sed võlud, mis tegid Ninoni külgetõmbavaks, et teda jumaldasid isegi tolle aja targemad mehed. Ei, — vaimukus kroonis ta ilu! Seepärast ütleb Somaize tema kohta: „Mis tema ilusse puutub, siis teame, et ta evis seda küllaldasel määral, et äratada armastust; kuid peame siiski nentima, et ta vaim toredam oli kui ta nägu, ja nii mõnigi oleks ta kütkest pääsnud, teda vaid näinuks.“

Ninon de l'Enclos

Maria Stuart
Quenel'i maali järele

Ilus Imperia
Raffael'i maalingu järele

Lucrezia Borgia
Maaling Vatikanis

Kaks teist tolle ajastu naist, kes ka oma tavatu ilu tõttu endast palju rääkima panid, olid kardinal Mazarini nõod. Hortense andis oma seiklustega kaasaegseile palju jutuainet. Ta rahutu isiksus oli alatiselt vaheldustejahil. Kui ta 17. sajandi lõpul asus Londoni, oli ta varsti seltskonna huvi keskpunktiks. Ta veetlust tõendab kas või seegi, et Monako prints, kes kaheks päevaks äriasjus Londoni sõitis, tutvudes Hortense'iga jäi sinna kaheks aastaks. Hortense'i sõsar Maria Mancini, kes naitus vürst Colonnaga, oli vähen ekstsentriline, — aga kui uskuda Mignard'i ja Netscher'i pilte — palju ilusam. Ta evis suure maja Roomas, ta oli väga austatud ja lugupeetav ja ta teeneks olevat ta suurte seltskondlike võimete tõttu see, et ta olevat peenendanud rooma aadliringkondade tooni.

Aastasada hiljem äratas üks teine välismaalanna Itaalias oma iluga tähelepanu: lady Hamilton. Temast võib täie õigusega ütelda, et ta välised võlud ta saatuse moodustasid. Sündides sepa tütreks, siis teenija, ettekandja, ühe kapteni armuke, reklaamijumalanna Hygien kujutaja Grahami elektri-instituudis ja lõpuks modell — see on Emma Lyon'i redel, mida mööda ta tõusis, enne kui kohtas rikast lord Hamiltoni, kes ta Napoli, oma *buen retirisse* viis, kus ta kujunes kõikide nende hulgas ka Goethe, imetlus- ja austusobjektiks. Nii avansseeriti vaene sepatütar *grande dame'iks*. — Ent ta suurim saavutus tuli hiljem: lord Nelsoni armastus.

Tahtes leida paralleelkuju lady Hamiltonile, samast ajastust, võiks see olla vaid Juliette Récamier. Ta mõjus oma tavatu iluga esimesel hetkel enam köitvalt, kui pimestavalt; ent mida kauem teda nähti, seda ilusamana ta näis: ilmesid kõik ta välimuse täiused: ta sale, elegantne kuju, kaunilt vormitud kael, pärlvalge nahajume, kastanipruun juus; peen, korrapärane eht prantsuse nina, ta imbilik nägu. Sõnust siiski ei piisa, et kirjeldada ta ilu. Kui teda kord paluti ühel pühapäeval St. Roch'i kirikus korjandust oma pääle võtta, täitus kirik selle kuuldule levides nii, et paljud ronisid külgaltareile ja kandelaabritele, et nautida, kuidas tema korjanduskotiga usklike ridades sammus. Selle korjanduse tulemus oli 20.000 franki. Ta pilt matkas ümber maailma. Chamisso väidab, ta olevat üht isegi hiina tööna näinud.

Teatud sarnaduse lady Hamiltoni saatusega evib Sophia Potocka. Ka tema võrsus vaestest oludest, ehkki

lugupeetud perekonnast (ta põlvenes Kreekast), ainult vastandina leedile, kes vaid üksainus kord figureeris kaubaobjektina, oli ta kaks korda müügiesemeks: esimene kord müüs teda ta ema, teine kord ta mees krahv Witt, kes ta 200000 guldna eest krahv Potockile loovutas. Ta teine mees jumaldas teda ja lõi ta auks paradiisliku pargi.

Kõikide seninimetatud naiste mõju peitub neis endis, s. o. nad võitsid oma välimusega, oma isikuga. Sootuks teiseks muutub olukord aga, kui ilule lisandub veel mõne ülla kunsti harrastus, mis tõstab välised võlud veel enam esile — tantsukunst. Nii koosneb mõju kahest elemendist: loomulikust ja kunstlikust.

Uuema-aja tantsitaride perioodi alustajaks võib pidada Fanny Elssler'i. Teatud määral on kõikide tantsukuningannade võidukäigul palju ühiseid sümptome: Terpsichore jüngeritarid äratavad juba oma lapsepõlves tähelepanu oma välimuse ja graatsiaga, astuvad mõnele agulilavale, saavad suure menu osaliseks, on direktoreile kasuumbreiks, nende sissetulekud ja palgad tõusevad, tihti petavad neid impressaariod, elavad taoti mõne seikluspettumuse üle, kuid võivad ajajooksul jälle maailma poolehoiu, ja hakkavad siis — jõudes teatud kuulsuse astmele — redelil allapoole libisema, kui nad ei evi küllaldaselt taipu oma kunstile õigeaegselt seljapööramiseks. Igaüks neist harrastab mõnda eriala. Elssler võitis oma graatsiliste voltiižide, püruettide ja kuulsaks saanud *cachucha'ga*; särasilmne andaluuslanna Otéro fastsinceris oma metsikute hispaania tantsudega, sõja ohvriks langenud Mata Hari menu seisis ta india tantsudes, ja ainult omalajal nii imetletud Cleo de Mérode on maailmakuulsuse saavutanud kergemal viisil, nimelt sellega, et valis omale armukeseks kuninga.

Igal ajastul on oma tantsutäht, oma sensatsiooniline iludus, kelle ees maailm kummardub. Praegu on selleks Gaiatry, vaene hindutüdruk, kes vähe aega tagasi oma kodumaal veel pühas templis tantsijaks oli. Keegi prantsuse markii tõi ta Pariisi, kus ta oma ilusa pronksist kehaga peatselt võitis rahva poolehoiu, varjundades musta Josephine Baker'i. Esmakordselt andis ta kõneainet, kui ta nais-võiduratsutamisel Seine'i linnast Cannes'i võitjaks tuli. Ta tantsud on religioossed, täitsa erootilise värvinguta. Ta tantsib peagu alasti, ent liigutuste süütus kõrgendab ta tantsu, teeb esteetiliselt kõrgeltnauditavaks.

Ule kahe hana

(Järg)

Jõukas, kuid ka valgust kartvate asjadega tegelev Moller teatab oma tütre Flora nimel ajakirjanik Harri Martonile, et selle ja tema tütre vahekord on lõpetatud. Flora abielluvat kullasepa Friele poja Edmundiga. Erutatud-pahandatud Martoni ees hiljem Flora eitab vastavate volituste andmist oma isale. Järgnevat ööi leitakse Moller mõrvaohvrina oma koduukse eest. Kahtlusalusena Marton vahistatakse pärast seda, kui ta, tutvunud oma naabrinna Liidaga ja selle vabastanud ta leivaisa Sandelini piinlikust seltskonnast, viibib oma voodis — lahti rõvastamatuna. Otseste süüteoenduste puudumisel ta varsti ometi vabastatakse Sandelini poja — kohtuuriija — korraldusel. Uue kahtlusalusena põimub loosse keegi Edelmann, ket olnud mõrva õöl natuke salapärase kohtumine Molleriga restoranis. Kuid raske on võimudei tedagi kindlaks süüdlaseks pidada. Asja vastu tunneb aga huvi kullasepa poeg, keda huvitab ühe pärlikee saatus. Seda kahtlaselt omandatud väärtuset ei tahtnud nimelt Moller müüa Friele isale selle hinna eest, mida temale pakutud. Kee olemasolust ei tea midagi võimud. Kuhu jäi kee? Friele on veendunud, et mõrv on teostunud selle omandada tahtmise eesmärgil. Ta hakkab asja iseiseisvalt uurima ning kuulab ühe kollase paki olemasolust, mida Moller endaga kannud ja mille üle tal olnud kõnelus Edelmanniga. Ta hakkab jälgima ka Florat ning tabab teda kohtumiselt tundmatuga. Viimaks meenub talle, kus ta seda meest varem oli juba näinud. Pargis viibivad parajasti ka kaks lõõrut — Marton ja Liida. Ka nemad näevad Florat vööra mehe seltsis. Kogu jõudnud saab Liida teda vapustava telegrammi. Vahepeäl Friele jälgib Florat edasi. Ta kuulab teda kellegi Klingeriga rääkivat kollases ümbrikust. Märkinud üles Klingeri autonumbri, ta astub telefonikõnelusse Flora majateenija Evaga. Klinger, nagu Edelmanni on pangameetnik.

„Vaadake, see ongi mulle kõige sobivam. On nimelt nii, et tahaksin teile esitada väikese palve või ettepaneku, aga ei tea, kas olete sellega nõus. Kuid ma loodan siiski, et olete, arvesse võttes meie senist hääd läbisaamist ja nõnda edasi.“

„Kellesse see asi siis puutub?“

„Ainult teisse ja minusse, preili.“

„Noh, ütlege siis välja, ega ma muidu tea ütelda, kas olen nõus või mitte.“

„Kuulake tähelepanelikult. Ma soovin ja palun teilt üht kokkusaamist ehk nõndanimetatud kohtumist, ja õige pea, kui võimalik veel täna.“

„Aga, härra Friele... Ma ei saa teist aru... Ja lõpuks võite ju siia tules näha mind alati...“

„Seda küll, teil on täiesti õigus, kuid ma sooviksin teiega viibida nimelt väljaspool noid ruume ja tingimata neljasilma-all. Uskuge, mul pole kavatsusel midagi halba või teile sobimatut. Ajnult mõni tunnike vestelda teiega kas kohvikus või mõnes lõbusamas kohas, muud midagi. Ütelge nüüd ainult, kallis preili, oma jah-sõna ning kunas ja kus.“

„Siiski, imelik, mulle on see asi väga arusaamatu ja kentsakas. Kui see aga just teie kindel soov on...“

„Jah, see on mu tungivaim soov ja palve.“

„Kuid täna ma ei saa lahkuda kodust mingil tingimusel, see on täiesti võimatu. Meie majas pole lubatav kunagi korterit üksinda jätta. Homme võiksin aga küll; õhtupoolikul on mul vaba aega, kuna siis jääb preili koduvalvajaks. Kas see aga teile sobib?“

„Väga hästi. Kuid mis ajal? Minu tingimus on, et mida varem, seda parem.“

„Te teete mu juba päris uudishimulikuks, esiteks oma kutsega ja nüüd sarnase kannatamatusega ka veel. Näis, mida te õige plaanitsete. Pean aga ütleva, et enne kella viit ma küll aega ei saa. Nagu te vast juba teate, sõidab proua täna öösis rongiga maale oma venna juure, võibolla jääb aga homme lõunase rongini siia. See on nii, nagu tal tuju tuleb...“

„Kas preili ka sõidab?“

„Ei. Nagu mulle räägiti, jäävat ta esialgu veel paariks päevaks siia, siis sõitvat ka. Temale pean homme lõuna valmistama kella kaheks ja vabaks võin saada mitte enne kella viit, nagu juba ütlesin.“

„Väga tore. Kuudas leiate selle olevat, kui ootan teid kella viie ajal Väikejärve ja Garaazi tänavate ristumise piirkonnas?“

„Hää küll. Kuid minu poolt ootamist ei ole.“

„Kõige suurema lahkumisega. Minu poolt ka asjatut ootamist ei ole, kui palju hiljute, tulen koju järele.“

„Oi, seda küll ei tohi. Katsun olla täpne. Nägemiseni!“

„Nägemiseni!“

Päälaest jalatallani täis oma tavalist lüstakust viskas Friele telefonitoru hargile ja lõi sõrmedega pää kohal helda laksu. Ja aurv toit laual pääle sarnast seikluste-päeva kiskus oma juure kui salajõuga.

14. Ootamatu kutse

HARRI Martoni imestusel polnud piire, kui järgmise päeva post tõi talle kirja, millist poleks võinud kuidagi oodata. Ainus pilk helehallile väiksele ümbrikule ütles talle saatja kohta kõik. Ja neid aadressi peenikesi kõrgeid tähti tundis ta paremini kui enese käekirja.

Kärsitusega kiskus ta ümbriku lahti, pääs tuhisemas kümme-kond oletust selle kohta, mis võis küll Florat sundida kirjutama temale, kelle tervitustki ta päev varem vastu ei võtnud.

Kirjas seisis:

Sooviksin sinuga veel miski üle rääkida, seepärast palun, tule täna täpselt kell kuus minu poole. Olen üksi kodus. Muul ajal pole mul aega. See jääb ka loodetavasti viimaseks korraks, kus sind tülitän.

Flora Moller

Lugenud need read, laskus Harri Marton aeglaselt toolile. Mida tahab ta veel minust? Mis üle on tal veel minuga rääkida? tekkis küsimusi. Peaks ju olema selle naiseiga kõik lõpetatud, nagu soovis ta kadunud isa, ja üks vihja sellele ka kirjalause: *See jääb ka loodetavasti viimaseks korraks...* Ei peaks olema meie vahel ka mingeid lahendamata arveid või selgitust nõudvaid küsimusi...

Tahtmatult kerkis jälle ta silmade ette see imekiiresti möödunud ajajärk, nende sõpruse alguse, tõusu- ja languse aeg. Kui ta oli esimesest pilgust vaimustunud sellest ilusast gümnaasiumi lõpuklassi tüdrukust, imetlenud ta kerget vaimukust, daamilikku graatsiat ja palju muid omadusi, mis kasvatab külge alatine liikumine linna vastavas rafineeritud keskkonnas. Oli tunnud sisemist mõnutunnet ja uhkustki, kui hiljem võis teda saata tantsustuudio uksegi või tundide viisi oodata muusikakooli ees edasi-tagasi kõndides. See oli ju tema Flora, ilus, haritud, tähelepanav igaalpool. Mis sellest, et ta ise polnud veel jõudnud säärase seltskondliku seisukohani, kus oleks

KORP! FILIAE PATRIAE KOOSVIIBIMISELT TALLINNAS, SELLE ESIMESE EESTI NAISKORPORATSIOONI 15. AASTAPÄEVA PUHUL
Fot. K. Akel

I reas istuvad (vasakult): Hilja Kurrikoff, asutaja liige mag. pharm. Marta Rosenberg, vilistlaskogu esinaine ja Tallinna koondise juhataja mag. phil. Mall Jürma, Theda Liivak, dr. Mari Ambros, Liina Kuusental, Valeria Viilip. II reas: Ida Rang, Adele Hõbenik, Miralda Steinberg, Leonida Quell, Erika Sild, Stella Merjam, Benita Palmer, Gunda Einborn, Gerda Tombach, Alide Vidrikson, Margot Isak, Helga Jürman, Elsa kirjatoimetaja Marta Kapp, Herta Jaanson, nimi teadmata, Ellen Einpaul, Tallinna koondise asjaajaja Hilja Veiderma, Luule Urov ja laekur prl. Aino Klassen.

TALLINNA „KÕRGEMA“ TEHNIKUMI OKTOOBRIKUU LEND

Fot. K. Akel

Esim. reas (vasakult): Tehnikumi juhataja Enn Nurmiste, tehn. meh. osak. juh. insener Otto Reinvald, ehitusosak. juh. prof. Ottomar Maddisson, õppejõud dr. ing. Egon Leppik, ins. Herman Perna ja ins. August Ratassepp.

Ülemises reas kõrgema tehnikumi lõpetajad: insener Hans Ruubel (elektr.), ins. Nikolai Gasabov (elektr.), ins. Voldemar Streiman (elektr.), ins. Julius Jürisson (elektr.), ins. Oskar Umalas (elektr.), ins. Evald Mahoni (masina), arhit. Manivalde Lamm, ins. Orest Kärm (kultuurtehnika), ins. Helmut Riikoja-Reichenbach (elektr.), ins. Artur Kull (elektr.), ins. Georg Veeret (elektr.) ja ins. Aksel Laur (elektr.)

hakatud tedagi pisut nagu inetluse ja kadedusega tähele panema. Selle positsiooni võitleb ta enesele kätte varsti ning kindlasti. Seda pidid saama veel kõik näha, et tema ja Flora Moller võivad end peatselt tunda vastavaina ulatama teineteisele käe eluaegseks koossammumiseks tuleviku üha tõusvail teedel.

Need olid muidugi ei midagi muud, kui nooruse ja esimese armumise üleöö närtsivad unistuslilled. Elu läheb aga oma säädusepäraseks kujunenud radasid pidi. Ei saa jääda tulemata see, mis peab tulema. Seda oleks pidanud ometi ette nägema, et noort naist, kes saanud säärase kasvatuse nagu Flora, on mõttetu sundida ootama aastaid ja uskuma sellesse, mis pole silmaga nähtav ega käega katsutav. Abiellumishimulist naist ei toideta lootustega tulevikule, see oleks kassi kasvatamine taimetoitlaseks...

Aga ometi oli ta lubanud, töötanud oodata. Oli nelja silma-all lubanud loobuda kaasavarast ja hüljata vane madki, kui hakkaks ilmema nende vastuseis tema abiellumisele puruvaese poisiga.

Aga tegelikus elus — kuhu jäi ometi kogu see vägimeelsus ja valmisolek kõigele oma suure armastuse nimel!... Jah, ainult tühjad, sõnakõlksulised fraasid, muud midagi!... Tegelikkus jõudis sellenigi, et ta püüdis vältida kohtumisi temaga südalinna tänavail või koosviibimisi rahvarikkais kohtades, kartes saada teiste naerualuseks, tutvuse pärast selle mitte viimse elegantsi kohaselt rietatud ja sente arvestava mehega.

Ja järsku tundis Marton, et armastuse asemel on ta hinges praegu vaid põlgust, sallimatust või vihagi selle kergemeelse, tühjahingelise naise vastu. Tundis südames hakkavat pulbitsema neid ränku etteheiteid ja süüdistusi, mis sinna kogunenud pika aja jooksul ja mitte leidnud väljapääsu ta kannatliku pikameelsuse paisu tagant. Aga nüüd, mil kõik sidemed on kärisenud, kõik töötused ja vanded porri tallatud, nüüd tahaks kord ka anda vabaduse oma südamehäälele ja piiramatu sõnaõiguse õiglustundele; paljastada talle vähemalt ta hinge madalus, ta armastuse närusus...

Jõudnud oma mõtetega nii kaugemale, kuulis Marton jälle läbi seina kostuvaid sumbutatud nutunuukseid.

Vaene tüdruk, mõtles ta kurbudes ja tõusis toolilt, et minna hetkeks jälle naaberruppa.

15. Eraviisiline uurimine

EVA Tsee oli juba viis aastat olnud Mollerite üksikteenijaks. Ta oli aastatelt kolmekümne lähedale jõudnud võrdlemisi nägus ja pigem proualise kui vanapiigalise välimusega preili. Molleritele oli ta aastate vältel saanud täiesti usaldatavaks inimeseks, kuid sattudes jutuhoogu ei põlanud ta oma leivavanemaist rääkida ka sääraseid asju, millest need ise kindlasti vaikiksid. Selles suhtes polnud Frielel küll isiklikke kogemusi, kuid ta tundis juba naise ja teadis nii mõndagi nende ürginstinktilistest kalduvustest.

Sel nii saatuslikul päeval, nagu hiljem selgus, kohtusid nad kokkuräägitud ajal ja kohal ilma kummagi hilinemata, mis oli ju teatavasti ka tingimuseks tehtud. Eva Tsee soovil siirduti siis ühte kohvikusse, mida eelistas päämiselt tantsuhimuline noorus ja kus sel ajal mängis muusika.

Friele, kes varem Mollerite pool käies polnud kunagi unustanud Eva Tseele pisut tähelepanu pühendada, ja mõningaid lõbusaid lauseid temaga vahetada, oli täna, nagu Evale tundus, silmahakkavalt kavalalik tema vastu. Ta tundis end sellest kaunis meelitatuna ja kuigi süda-

Akadeemilised vennad: Mustvee advokaat LEO MUST ja Jõhvi kohtu-uurija ERIK KUBO

mes kipitses veidi kahtlusi, ometi võttis nende jutuajamine kohe juba alguses üsna häatuttavliku värvingu, mis küll Friele juures oli tavaliseks nähteks.

„Kuidas teie preili end nüüd ka tunneb?“ küsis Friele, kui arvas juba küllalt olevat aega raisatud tühja-tähja lobisemisega. „On ka väga kurb pääle seda rasket õnnetust isaga?“

„Eks te ise ole näinud, kui kurb ta on. Olete ju pääle seda mitu korda meil olnud.“

„Jah, muidugi, kuid ega võõrale ole nähtav ikka see meeoleolu, mis muidu kodus valitseb. Nagu mulle näib, oleksin mina sarnase juhtumi puhul olnud vist natuke rohkem löödud. Kuid muidugi tuleb siin ju arvestada sellega, et vastaval juhul oleksin mina jäänud täiesti üksi siia maisesse maailma, temal aga on ema ja pääle selle veel peigmeeski. See kõik ju aitab kurvastusest rutem üle saada.“

„Keda te selle peigmehe-nimetuse all mõtlete?“ küsis Eva, heites talle kiire uuriva pilgu.

„Noh, eks ikka härra Martonit; see tal ju kavaleral koolipõlvest saati,“ lausus Friele teeseldud lihtsusega. Eva Tsee rüüpas kohvi ja noogutas paljuteadvalt pääga.

„Eksite, ei ole enam Martonist mingit peigmeest. Temale anti hundipass juba siis, kui veel härra elas. Selle peagu isehakanud peigmehe pärast oli meie preilil lõõmist proua ja härraga juba ammugi, siis kui ta alles tõi selle mammile tutvumiseks perekonda.“

„Aga miks siis seda? Mina küll isiklikult toda härrat ei tunne, kuid nagu olen kuulnud, pidavat ta olema tubli töömees ja ka muidu kõigiti korralik inimene,“ jatkas Friele kaaslase avatlemist oma teadmiste välja puistamisele.

„Muidugi, ega minagi temast midagi halba või ütelda, kuid meie majas on mõned muud asjad vahel enam hinnas kui töökus jr korralikkus.“

„Aga millised siis? Kas kuulsus ja au? Kuid sedagi võib härra Marton veel küll ja küll saada. Ta on ju alles noor ja ajakirjanik, ja sel teel edasi minnes võib ta veel väga kaugemale ning kõrgele jõuda. Eks ole nii?“

„Ka mitte kuulsuses ja aus ei seisa viga,“ pidi Eva ikka selgitama taipamatule jutukaaslasele, „vaid — ta on ju vaene kui kirikurott. Ta ei jõua end korralikult riidessegi panna. Millega oleks ta võinud preilile anda niisugust elu, millega preili seni on harjunud?“

Algab teekond Aafrikasse
Hugo ja Urve Raagel'id, Sakust

„Kuid lubage,“ segas Friele vahele, „eks ole, teie härral oleks jätkunud varandust anda tütrele säärase kaasavara, mis nende elu oleks kindlustanud seniks, kuni Marton ise oleks jõudnud tõsta oma majandusliku seisukorra nõuetavasse kõrgusse.“

„Jah, muidugi,“ oli tüdruk nõus, „kuid härra Moller ütles, et miks peaksin ma hakkama mõnd näljarotti toitma. Kas mu tütar pole hää saama meest, kes on ka tema vääriline! Preili rääkis temale peaaegu samade sõnadega, nagu teie praegu ütlesite, et Marton on veel noor ja et ta võib veel kaugele jõuda, kuid härra vastas sellepääle, et see olevat ainult tühi tulevikumuusika. Ta olevat juba küllalt näinud tulevikumehi, kes on seni suured, kuni üks päev võid neid leida kuskilt voorimeeste-kõrtsist laua alt või hulguste öökorterist.“

„Kui nüüd sellest seisukohast asjale vaadata, siis oli Molleril osalt õigus ka, härra Martoni karjäär on alles mägede taga,“ mõonis Friele, kuna seniräägitu polnud talle siiski kõige tähtsam.

Ta süütas enesele uue sigareti ja keerutas kustunud tikku sõrmede vahel, kuna see tegevus lubas Eval takistamatult vaadelda briljandi sädelemist ta hinnalises sõrmes.

„Jah,“ algas ta pausi järele erilise rõhuga. „Eks nende ämmade ja äiadega ole löömist alati olnud. Või need kunagi on rahul sellega, keda tütar või poeg enesele välja valinud. Ikka on neil oma ütlemised ütelda ja hääd nõud anda, mis küll igakord ei olegi nii väga hääd ja mõnigi kord võivad lõppeda kaunis traagiliselt.“

Eva oli sellega täiesti nõus. Friele nihutas enese talle veidi lähemale ja häält alandades küsis salakavalal muigega:

„Mis te arvate, — olgu see nüüd meil nii omavahel rääkida — kas lõpuks see härra Mollergi ei langenud ka mõningate niisuguste „oma sõna“ ütlemiste kaasmõjude või kuidagi säärase asjadega seotud sekelduste läbi? Mis te isiklikult arvate?“

„Jumal seda asja teab. Arvamisi võib ju mitmesuguseid olla, seni kui ei ole kindlaks tehtud, kes tappis ja mis põhjusel,“ oli kõrvalepõikav vastus.

„Jah, muidugi; teil on täiesti õigus. Kuid need mitmesugused arvamised ongi huvitavad, ja eks arvamiste ja oletuste kaudu jõuta kord ka tõeni; iga tõik on ju seni, kui ta pole tõigaks saanud, arvamus või oletus. Mul endal on ka mitu oletust, kuid päämine neist kaldub sinna poole, millest ma teile praegu ütlesin. Ja mind huvitab, kuhu poole kaldub teie, kui sündmusel pisut lähemal seisja inimese, arvamine.“

„Ma arvasin alguses ka sama,“ pidi usutletav nüüd tunnistama. Marton on küllalt ägeda ja järsu iseloomuga. Kord kogemata kuulsin, kui nad preiliga miski üle tülitsevad, ja siis ütles ta nii hullu sõna, et ma päris ehmatasin. Kuid miks politsei ta siis vabastas, küllap ikka tehti kindlaks, et pole süüdlane.“

„Noh, vabastamist või kinnipidamist ei või küll kuigi palju usaldada ega selle põhjal kedagi veel kindlaks süüdlaseks või süütuks tunnistada,“ arvas Friele väga avameelselt, „need mehed on selleks küllalt näiteid andnud.“

„Kuid mina küll seda ei usu, et härra Marton oleks tolle alatu teoga hakkama saanud,“ lausis Eva täie veendumusega. „Tema on selleks liig uhke.“

„Ega minagi või tema kohta midagi kindlat ütelda, liiatigi ei tunne ma teda sugugi. Tahtsin ainult ütelda, et politsei tegevuse vastu pole mul praegu just eriti usaldust. Kuid kas proua ja preili ise on ka veendunud Martoni süütuses?“

„Kes nende hingepõhja näeb. Praegu enam sellest palju ei räägita. Aga esmalt olid nad peaaegu kindlad selles, et oli Martoni kättetasumine. Iseäranis proua ei lasknud muist võimalusist rääkidagi. Ta olevat juba siis, kui härra Marton viimast korda meil käis, ette aimanud, et midagi hirmsat peab juhtuma.“

Rändur Abessiinias

Läänemere maade geodeetide kongressist osavõtjaid ühes külalistega Tallinna Kadriorus *Fot. K. Akel*

Vasakult paremale lugedes: Preisi Geodeetilise Instituudi direktor, prof. KOHLSCHÜTTER, Potsdamist; prof. ROSEN, Rootsi kindralstaabist, Stokholmist; pr. NÖRLUND, Kopenhaagenist; pr. JANSON, Riiaist; pr. ROSEN, Stokholmist; pr. KOHLSCHÜTTER, Potsdamist; Kopenhaageni ülikooli professor, Taani Kuningl. Teaduste Akadeemia president, LGK praegune president prof. NÖRLUND; pr. BONSDORFF, Helsingist; Geodeesia Ameti juhataja, Helsingist, LGK kindralsekretär prof. ILMARI BONSDORFF; prof. BANACHIEWICZ — Krakovi ülikoolist ja Poola Teaduste Akadeemiast; insener RODKIEWICZ — Krakovi ülikooli tähetornist; Kaunase ülikooli tähetorni juhataja — dotsent KODATIS; insener RATAUTAS — Leedu Kv. St. Topograafia osakonnast, Kaunases; insener JANSONS — Maamöödu Ametist, Riiaist; pr. AURELL, Stokholmist; pr. DOUGLAS, Tallinnast; pr. ADSONS-GONČAROV, Riiaist; insener ADSONS-GONČAROV — Maamöödu Ametist, Riiaist; kolonel BOULNOIS — Kindralstaabi Geograafia osakonna ülem, Londonist; kindral PERRIER — Prantsuse Teaduste Akadeemiast, Pariisist, Rahvusvahelise Geodeesia ja Geofüüsika Uniooni Geodeesia Assotsiatsiooni pääsekretär; India triangulatsiooni tööde endine juhataja — dr. de. GRAAFF HUNTER, Cambridgest; eru-kolonel PREI, Tallinnast; pr. SEIDEL, Berliinist; prof. WARCHALOWSKI — Varssavi Polütehnikumi rektor; pr. PREI, Tallinnast; insener SEIDEL — Kaardistamise Riigiametist, Berliinist; prl. GERNET, Tallinnast; geodeet A. GERNET — Kv. St. topohüdrograafia osakonnast, Tallinnast; kapten LOGAN — Kindralstaabi Geograafia osakonnast, Londonist; dr. AURELL — Riiklikust Üldisest Kaardriametist, Stokholmist; prof. SLEZEWICIUS — Kaunase ülikoolist; prl. KOHLSCHÜTTER, Berliinist; prl. BONSDORFF, Helsingist; dr. ÖLANDER — Geodeesia Ametist, Helsingist; kol.-lt. E. AHMAN — Kv. St. Topohüdrograafia osakonna ülem, Tallinnast; dr. PESONEN — Geodeesia Ametist, Helsingist; insener BERKHOLTS — Maamöödu Ametist, Riiaist; insener MEIJS — Maamöödu Ametist, Riiaist; major KLINGENBERG — Norra Geograafia Ameti direktor, Oslost.

Puuduvad pillid vene delegaadid: prof. MICHAÏLOV — Moskva ülikoolik. ja insener ŽUKOV — Rasketööstuse komisarilaadist, Moskvast.

Edasi Eva Tsee süvenes nende kahtlustuste ja arvamiste jutustamisse, mis olid Mollerite perekonnas arutlusele süüdlase otsimisel nii Martonis kui ka Edelmannis.

Friele ei võinud aga tunnustada, et talle neist uutest andmeist oleks paljut kasu olnud. Tema asja ei suutnud need edasi viia karvavõrdki. Kuid näis küll täiesti nii, et kollase paki kadumisest pole sääl iialgi poolt sõnagi pillatud.

„Kuid veel üks küsimus: kas teie rahvas ei kaldunud arvamisele, et see oli ehk röövmõrtsukatöö? Ja selgi võimalusel võiks olla veel mitu teisendit. Esiteks — riisuja sai kellegi lähenemisega ära peletatud enne, kui ta oleks jõudnud midagi riisuda, ja teine võimalus — kuna härra Molleril võis kaasas olla suur summa raha, ta võttis sellest enamiku ära ja osa jättis just alles selleks, et teisi eksiteele viia. Kas pole säärane asi siiski võimalik?“

„Mina avaldasin prouale ka umbes niisuguseid mõtteid, kuid ta käratas mulle, et see olevat hullumeelsus. Ta teadvat väga hästi, mis asjad ja kui palju raha olnud härral kaasas. Mitte sentigi polevat kuhugi kadunud.“

„Ja mis arvas preili?“

„Ei mõistnud temagi midagi paremat arvata.“

Veider lugu, mõtles Friele endamisi. Oletusedki riisumisest nimetatakse hullumeelsuseks, ent ometi on neil, või vähemalt Floral, teada kollase ümbriku olemasolu. Sellest rääkis ta alles eile pargis, ning vaevalt võiks uskuda, et oli tegemist juhusliku kokkusattumisega, et rääkis hoopis mingist teisest kollasest ümbrikust.

Nüüd tekkis küsimus, kas proua Moller tõesti ei tea midagi sellest pakist ja teab ainult Flora, või siis lihtsalt salatakse see kõigi ees maha. Viimase oletuse kasuks räägib seegi, et proua Moller lausa valetas, kui kinnitas, et mitte sentigi pole mehe rahakotist kadunud. Ometi tõendas „Dorise“ kelner Karik, et nad maksid Edelmanniga arve pooleks. Vähemalt poolteist kuni kaks krooni pidi sääl ikka vähem olema, kui kodunt minnes.

Muusikaaeg kohvikus oli lõppenud ja mängijad lahkunud. Ühes nendega kadunud ka enamik publikust; ainult üksikute laudade ümber istuti veel ja juteldi poolhäälel. Tuli tõusta ja lahkuda ka Friele ja Eva Tseel.

Riigikogu esimees R. Penno oma abikaasa ja lastega

Fot. K. Akel

Jõudnud jalutlusega Suurele Promenaadile heitis Friele pilgu uurile, oli kümme minutit seitse läbi. Ta laskis kiiruga pääst läbi kohad, kuhu võiks nüüd teekonda suunata. Kinod ei võinud selles mõttes kõneallagi tulla, kuigi Eva meeleldi vaatles siin-säääl äriakendele pandud kino-reklaampilte.

Nende möödudes „Dorise“ säravast sissekäigust avanes silmapilguks uks ja kostus välja orkestri hoogset mängu.

„Ah, siin oligi härra tol õhtul,“ lausus Eva, huvitunult vahtides asutuse kuldähelist nimetust.

„Jah, siinsamas. Kas te pole siin veel käinud?“ tegi Friele imestunud silmad.

„Oh-ei, kuna on minul võimalus olnud niisugustes kohtades liikuda!“

Nüüd oli Frielel täielik põhjus sundida preilivõitu tüdrukut nõustuma astuda siia sisse ja süüa temaga õhtusöök. Ja eriti kui siin on muusikat ülikülluses, mida Eva ju nii meeleldi sallivat. Kuigi teeseldud vastuseis tüdruku poolt oli küllalt aegaviitev, nagu ikka sedaliiki naiste juures, ometi näis ta olevat kaunis meelitatud sattumast sihukese noobli kavaleriga, nagu oli seda Friele, säärasesse mitte igapäevaselt kättesaadavasse kohta.

Ilus nukunäoga preili naeratas neile leti tagant ja samalahke kelner muretsetes kähku mugava lauakese omanette orvas, nagu Friele oli soovinud.

Õhtusöök ühes vastavate napsidega oli peagi laual ja temperamentsed muusikahelid tagusid nii, et Eva põsed muutusid üha jumekamaiks ja silmad sädelevamaiks. Friele märkas selgesti, et naisele oli see kõik midagi uutset ja huvitavat. Ja ta ei hakanud teda kohe juhtima pakitsevaile jututeemadele, vaid laskis tal sihilikult enne koduneda ümbritsevaga ja ka tõstetud klaasikestel hakata oma mõju avaldama.

Ent lõpuks pidi ikkagi jutulõnga juhtima sellele teele, millisel see oli kohvikus katkenud.

Friele otsis sobivat sissejuhatust, et tüürida jutt tollele härrale, keda oli eile ja varemgi näinud Flora Molleri seltsis, ning kellest arvas, et Eva peaks teda tundma ja mõndagi temast teadma. Kuid siis järsku võttis see asi säärase pöörde, nagu seda sageli juhtub elus, kui kellestki eemalviibijast räägitakse või mõteldakse.

„Taeva päralt!“ hüüatas Eva kohkunult ja haaras kaaslase käsivarrest. Ta vahtis suuri silmi saali sissekäigu suunas. Vaatas Frielegi üle öla, et näha, mis või kes pidi säärase üllatuse türukus esile kutsuma.

„Näete, härra Klinger siin!“ lausus Eva kiiresti juure.

Ja nüüd nägi Frielegi — saali ukse juures seisis too salapärane Flora Molleri partner ja otsis pilguga vaba lauda nähtavasti. Seda aga polnud enam siin ruumis ja ta pöördus ümber ning kadus aeglasel sammul puhvetiruumi.

16. Vale peab aitama

„NIMETASITE — härra Klinger. Kes see härra on?“ küsis Friele, pidades paremaks praegu mitte teada tollest isikust midagi.

„Kas te ei tunne teda?“ vastas Eva omapoolse küsimusega. „See ju meie preili uus kavaler. Jumal küll, kui ta nüüd nägi mind!“

„Olge täiesti rahulik, võin kindlasti ütelda, et ta ei näinud teid; ma tean, kui viletsasti on säält näha siia poolvarju. Säält on võimatu ära tunda,“ rahustas Friele. „Aga — muuseas, mis oleks sellest, kui ta olekski teid näinud ja ära tundnud?“

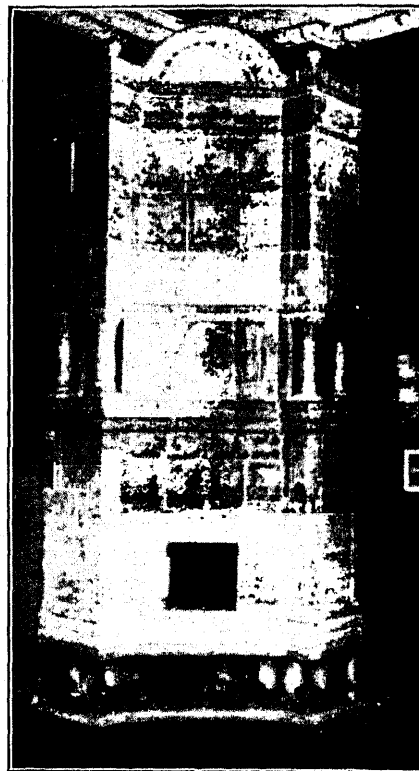
Eva sundis enese naeratama ja tal näis olevat piinlik äsjase kohkumise pärast.

„Muidugi ei oleks sellest ju midagi olnud... Ainult et see oleks saanud prouale ja preilile teatavaks... Arvasin, et tunnete härra Klingerit ja tema teid.“

„Pole seda au,“ raputas Friele pääd.

„Või siis preili Molleril juba uus kavaler,“ venitas ta hetk hiljem imestavalt. „Poleks võinud aimatagi, et nii ruttu lähevad need asjad. Või ehk tegite te mulle pisukese ninanipsu?“

„Mis te räägite! Nii vähe te mind usutegi?“

Ahi Kadriorulossis

Välis-Eesti korporatsioon „Väinla“ traditsiooniliselt igasügiselt koosviibimiselt Tallinnas, Seltskondlikus majas
Fot. K. Akel

„Oh ei, mu usaldus teie vastu on täielik. Kuid mind üllatab teie ütetus preili uuest kavalerist.“

„Jah, meie preili on tragi. Ja see härra Klinger on ju kena mees; niivähe kui mina teda alles tunnen, lööb ta Martoni igast kandist üle. Ta on väga lahke inimene, kuigi nagu arglik ja kohmetu, aga väga viisakas ja tagasihoidlik. Mulle näib, et nad on mõlemad temasse armunud, nii preili kui proua.“

„Preili, proua ja teie ise kah,“ täiendas Friele naljatades.

„Muidugi,“ naeris Eva, „me kõik kolm ju saadaval.“

„Külastab ta siis sageli teid?“

„Jah, viimasel ajal kaunis tihti, peaaegu iga päev.“

„Kas ta on Molleritele sugulane või muidu vana tuttav?“

„Pole ta kumbagi. Kuulsin nii, et preili olevat temaga tuttavaks saanud alles selle hirmsa õnnetuse läbi, mis meie härraga juhtus. Varsti päüle seda hakkasin teda nägema meie pool ja nüüd on ta saanud kui oma inimeseks.“

„Imelik, kuidas mõnel inimesel nii kiiresti veab,“ pidi Friele kadestama.

„Aga kuidas ta räägib! Ta on väga kena meesterahvas, haruldane. Ta hääb juba on nii mahe, tasane, ja kui ta midagi ütleb, siis see ikka tuleb nagu südamepõhjast ja nii usutavalt, et ma ei mõista seda teile kirjeldadagi. Alguses ta aina trööstis ja lohutas poruat, rääkis talle kõiksuguseist asjust ja pütüdis ta mõtted viia eemale. Kui ta juba mõni päev polnud meie pool olnud, käis proua ringi hädaga, et kuhu see härra Klinger ka ometi jääb, ainuke südamlilik inimene, kes saab aru ka teise kannatustest ja valudest. Mõnikord, kui ta meile õhtusöögile jääb ja kui vaatad teda laua taga, siis on tunne, nagu oleks ta proua suur ja hää poeg, nii pai.“

„Kaval rebane,“ naeris Friele, „see näib juba teadvat, et lühim tee tütre juure viib ikka ämma kaudu.“

„Võibolla kah,“ naeris Evagi nii hoogselt, et see sai äraandlikuks tema suhetele napsiklaasiga.

„Mis ta ameti poolest on? Mõni tulevane kirikuõpetaja vist.“

„Ei tea mina, mis tast tulevikus saab. Praegu olevat pangaametnik kusagil...“

„Muidugi, umbes nii — direktori poeg?“ tähendas Friele vahele.

„Ei tea; võibolla kah. Sellest ei ole minu kuuldes midagi räägitud.“

„Aga rikas peab ta ikkagi olema,“ arvas Friele. „Kuid muud voorused ei kaalunud Martoni juures midagi, ega siis temalegi sellest küljest erandit tehta.“

Selle pääle ei teadnud Eva midagi lausuda; teda ei huvitanudki praegusel silmapilgul Klingerit majanduslik seisukord, sest ühes lähedases lauas istus kaks meeldivat poissi, kaitsväelast, ja nende silmad kiskusid ikka viltu tema poole.

Järsku tegi Friele väga mõtliku näo ja tõmbas lauba kurdudesse. Kui see grimass näis juba Eva tähelepanu täiesti enesele tõmbavat, selginesid jälle ta näojooned ja ta sõnus:

„Teate, mulle tuli üks asi meele. Kogu aeg oli mul tunne, et ma olen seda härra Klingerit kusagil kohanud, kuid kus, seda mitte ei tabanud. Nüüd aga tean — üle nädala või rohkemgi tagasi käis ta ühel päeval meie äris. Võibolla, et ma eksin isiku suhtes, ehk oli keegi teine sarnane, sest ma ei saanud täna teda kuigi hästi silmitseda, kuid siiski tundub mulle, et see oli tema. Ta tuli ärris ja küsis kaelakeed — jah, nüüd meenub seegi, küsis vaikselt, tagasihoidlikul häälel, nagu te just tähendasite temast — ning soovis midagi paremat. Ei või ütelda, et meie äris oleks valik sel alal väike, kuid ta tookord ei leidnud midagi sobivat. Näis, et hind polnud talle kuigi tähtis, rõhutas päämiselt, et oleksid suured ja hästi lihvitud briljandid. Üks kallimatest näis talle meeldivat siiski kaunis kenasti. Ütles ära minnes, et kui ei leia mujalt oma maitsele vastavat, siis tuleb ja võtab selle ära. Kuid ei tulnud. Nähtavasti leidis siis mujalt sobivama... Ja mul on praegu säärane veendumus, et see on tõesti too Klinger.“

Eva oli nüüd unustanud viltusilmalised sõdurid ja kuulas Friele juttu otse avasui. See oli üllatav uudis temalegi.

Järgneb

HÖBEREBANE

Järg

Sündimisest vigane, oli Mooses käinud kocklis kargu najal. Ning sellal ta hinge pesitses õrn ja värisev lind. Ei kellelgi potnud nii osavõllikku südant ega nii siniseid silmi kui kristlasest kõie-meistri tütre Editil... Aga Moosese karm isa ei sallinud seda kahe lapse sõprust ning kui ükski ta keeld ega abinõu ei suutnud panna poissi taganema ta kohtumistest Editiga, heidab vana raevunud Ibrahim oma niigi oigase poja aknast alla — tänavakividele. Mooses ei parane enam ealeski, ta jääb küürakaks. Ja Edit kaob ta silmapiirilt. Pärast isa surma Moosesele on nüüd hoovivärv tema maailma aknaks. Siin ta seisab, lootes igahord näha midagi uut.

Uhel õhtul plangu taga pealuvad mees ja naine. Nad ei tea, et igat nende sõna kuulab päält küürakas Mooses. Mees, keegi vene emigrandist kojamees, palub oma naist, et see loobuks oma eluviisidest ning pöörduks tema armastuse juure tagasi. Asjata kõik, lõpp! vastab Edit, sest see ta on. Ja nad jätkavad oma õist matka, Edit ees ja Andrei kannul.

Kuulnud kuhu läheb Andrei, Mooses laseb end sõidutada „Emigrandi“ juure. Tellinud teed, ta kuulab ja näeb vaid, kuis vene pagulased püüavad lohutada nutvat Andreid. Mooses nutaks ka, kui tal oleks sõpru. Kuid tal ei ole neid. Talle meenub dr. Harf. Ning väljudest kõrtsist ta homberdab õhe — arsti elukoha poole, et näha oma ravija ja vana häätegi nime valgel emailsildikesel.

Ja aeg veereb. Kui ta jõuab suurele väljakule, mille keskele püstitatud mälestussammas sõjasangareile, lööb kell üks. Väljaku teisele servale suubub Raudvärava tänav. Mooses tunneb seda paika. Sääil on kahe kastani varju peidetud valge kivimaja, mille poole ta püüab. Avaldama külmale kivisildile oma tänutunnet, vaatlema nelja musta tähekest aukartusega. Ja mõtlema, et ka tema oleks võinud olla arst, inimsoo häätegi sel puhul, kui ta poleks olnud määratud mitmete häätegude tekkimise üheks võimaluseks.

Andrei joob. Kui ta veel rohkem langeb, kaotab oma kojamehe koha, võibolla saab siis temastki üks säärane võimalus. Võibolla, et ka Editist, kelle saatus Moosesele tume. Kuid ta arendab kõikidele vaevatutele lohusrikast mõttekäiku: pool häätegude särast kuulub pahedele, viletsustele ja küüraklusele.

Ta loeb mitmed korrad: Dr. Harf. Talle tundub, et ta hingeomaduste mõõt kasvab sellest nimest. Tunneb end siin koduselt, toetab selja vastu kiviseina ja puhkab. Kastan pääkohal näib talle pajuna. Kõik, mis vahepeäl juhtunud, on olnud vaid unenägu. Ta seisab Naeratuse tänavas oma hoovivärvavas ja igatseb elu, unistab sellest.

Ta pole harjunud õõseti olema ülal. Ta lauged muutuvad raskeks, ölad lõdvenevad karkudel. Ning ta küür libiseb üha madalamale mööda kiviseina, kuni võib istuda trepiastmele. Nii on hää; võib tukkuda, täiesti rahuliselt, vaba murelikust küsimusest, kuidas pääseda koju.

Ta on tukkunud ei tea kui kaua, kui ärkab kõlinast, mida tekitab ta ette kividele langenud metallmünt.

„Osavuseta!“ ütleb doktor Harf ja keerab paraadukse võtit ragisedes.

Mooses julgeb veel vaevalt hingata ja vaadata. Ometi ta näeb, et doktor pole ükski. Ta kõrval seisab keegi

daam, nõtk, sale ning sõnatu. Ta pole pööranud nägu sinna, kuhu langes raha. Teda ei huvita kerjus, nagu doktor Harfi, kes vaatas Moosest huviga. Daami huvitab vestlus, kuid doktor Harf on kärsitu, häiritud kerjuse ükskõiksusest almusele. Ta otsib taskuist ja pillab veel ühe metallmündi. Nüüd Mooses sirutab käe pimedusesse, kobab ja otsib kividelt ning pälvib andja rahulduse. Ta teeb seda kartusest jalahoobile. Aimab vaistuliselt, et põlatakse neid, kes vastu ei võta almuseid. Mitte viletsate närusus pole põlatav, vaid nende uhkus, kes põigeldes häätegude eest põlgavad ühiskonda, hülgavad selle abi.

„Niisiis,“ ütleb daam, jätkates äsjase stseeni häiritud vestlust, „teie tundsite või tunnete doktor Haganat?“

See on Edit, kes nõnda ütleb, doktor Harfiga sulgeneva ukse taha kadudes.

Ja ukse taga Mooses otsib kividelt raha, otsib kärsituse ja innuga, otsib selleks, et seda kuhugile visata, et oleks mida visata.

V

Kell lööb pool kaks ja saab kaks. Kell on kolme pääl, kui vana öövaht tuleb viiendat korda doktor Harfi ukse taha. Ta kõhatab. Mooses ei liiguta ennast, kuigi teab, et tema kangekaelne püsimine võõra trepinurgal põhjustab öövahi kõhatamise. Südaõõsel, liikumise raugedes, need kääbustunud raugad tunnevad endid linnas peremees-tena. Nende silm teravneb, nad hakkavad kahtlustama kõiki, vahet tegemata. Vanamees taob keppi kividele, mõtleb edasi astuda, kuid pöördub siis järsku tagasi ja ütleb pahuralt:

„Sel tunnil ei tasu vaeva kerjata, vähemalt mitte siin, pimedas nurgas.“

„Härra Harf on helde mees,“ ütleb Mooses, „kui ta tuleb, ei jää ma kindlasti ilma.“

„Ära vigurda oma jutuga,“ vastab öövaht. „Härra tuli juba ammugi koju. Tund aega tagasi ta läks minust mööda ühe lipakaga.“

„Kuidas?“

„Muidugi,“ ütleb öövaht. „On tuntud mees. Mina tunnen samahästi hulguste kui härraste kombeid. Kui oled kerjus, siis mine sinna, kus liigub veel inimesi. Kui oled hulgas, siis kao mu silma alt, sest olen vana mees — ei salli kommetimängu.“

„Kerjan armastust,“ vastab Mooses. „Seda armastust, mida teised ostavad.“

„Ei, sa oled muukija,“ ütleb öövaht. Ja keerutades oma vurre, ta saab korraga kurjaks. „Mängid vigast, et kahtlust äratamata sisse tungida. Tõuse silmapilk, enne kui...“

Mooses näeb öövahi käes vileti, millega võib häirida terve linnajao. Kuid temal pole mingit relva, ta on võimetu tõusma nobedusega, mida nõuab vanamehe poolelijäänud lause. Ja ta võtab taskulambi, valgustab oma elutuid jalgu, juhhib siis valgusjoa vastu seina, et vanamees võiks näha tema küüru, tema alanduste koormat, kogu ta teesklematut armastust.

„Sa oled juut,“ ütleb öövaht.

Mooses on alandatud. Korraga on tal tunne, et lamab tänaval vahetpidamata sellest ajast, mil ta isa viskas teda läbi akna koerakutsikana, roojasena. Viha ja häbi

leegitsevad talle põskedesse, kuid ta jääb vait, surub hambad kokku ja mõtleb, et peab evima suurt kannatlikkust. Öövaht kaugeneb midagi endale pomisedes, kuid eemalt peab teda silmas umbusklikult. Doktor Harf on rikas mees, kes teab, mida allmaailm võib kavatseda. On võltsveksleid ja valevõtmeid, miks ei või siis olla valevigaseid.

Vana vurrudega öövaht käib nagu suur kass, kes lööb nurru ja valvab hiirt. Kuid see nurrulõom pole kuigi rahulolev. Ta hingel on väga raskekaalulisi muresid. See riisub häätahtluse, teeb tigidaks. Igal öösel peab hulkuma siin, valvama võõrast vara, noor naine kodus jäetud maailma ja ta enda kergemeelsete tujude hooleks. Oli tal vanas eas seda risti tarvis! Kuid mis võis ta parata; ta ei teadnud, et võis isaks saada. Ja kui see kord nõnda läks, siis polnud teha muud kui papile sõna anda.

Ja nüüd on sõna antud arstidele, ilma et tal endal sõnagi oleks ütlemist. Naine aga kannatab ja ootab, kahju igast nooruspäevast, mis kõidatud tema külge. Näha kõike seda, aru saada ja aimata, et sind petetakse! Näha, kuidas naine kannatab ja loodab, et sa kord siruli heidad, aelema jääd asemele, veeks muutud. Ja sellal, kui sina kurdad talle oma tõvest, näha ta silmis kaastunde asemel varjatusest väljakargavaid rõõmusädemeid.

Kuid võibolla ta aeleb kaua ja siis tal on tarvis hoolitsejat. Naine peab siis valvama pikki öid tema juures. Surmale määratud rauga tunded otsivad lohutust ja leiavad selle viimses meeletlikkus egoismis: sel kombel ta pärib veel osa naise noorusest, et viia seda enesega hauda igaveseks.

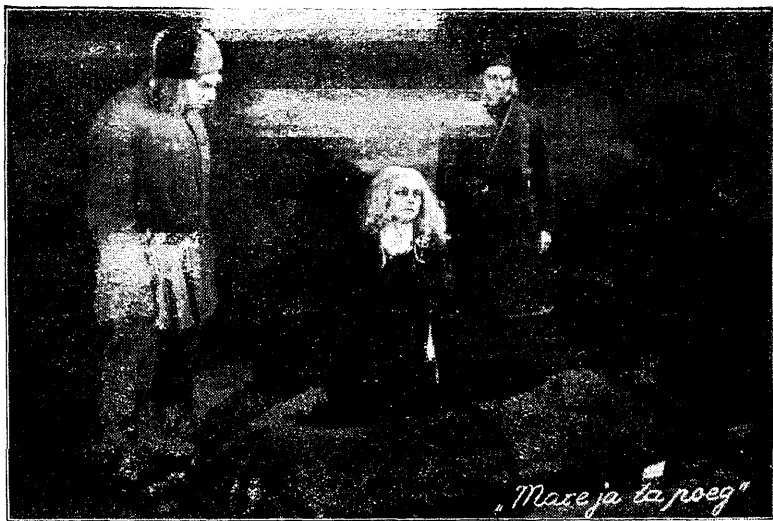
Ja otsekui selle haudavariseva mehe kiuste Mooseski evib tõepoolest suurt kannatlikkust. Ta ei anna endale aru, mida võib sellega saavutada või kaotada. Võibolla ei juhtu kumbagiti. Ta on otsustanud oodata siin, kuni Edit doktor Harfi korterist väljub. Kui seda ei juhtu enne hommikut, peab ta siit lahkuma sama targalt, kui tulnud. Kuid ta ei saa targemaks sellestki, kui Edit väljub ööpimeduses. Tõenäolikkult ta ei suuda teda jälgida, jääb maha karkudel, kaotab oma lapsepõlve sõbratari silmist.

Üks mees tuleb mõnusa üminaga, komistab Moosesi karkudel ja jätkab teekonda, katkestamata oma üminat. Ta ei pööra vähimatki tähelepanu salapärasele inimhunnikule Harfi ukse taga. On lõbusaid ja häid inimesi. Kõik ei evi suuri vurre ega halba elukutset, olla öövahiks. Olla öövahiks võõrastele inimestele ja oma naine jätta valveta lipendama võõraste meestega. Mõnel on maailmas veel nooruke mõrsja, kelle juurest võib lahkuda rõõmsa üminata. Tähelepanemata olendeid ja asju, milledele koju teel komistab. Mis läheb talle korda kerjused või nende kargud. Või öövahid, kes tänavatel rändavad raske südamega, peites hoovivärvate taha salaviina astjaid, südamesse elumuresid ja surmamõtteid.

Armastusest tiivustatud noormehe ümin rändab tänavail. Vurrudega öövaht saadab seda sügava põlgusega ja siirdub kõrvaltänavasse, et vestelda ametvennaga. Üksinda ei suuda taluda mõtet, et mõni sarnane üminamees praegu võib viibida ta naise juures.

Samal ajal, kui ta pöörab selja oma valvealale, avaneb doktor Harfi uks. Mooses lömmistub nähtamatuks ja näeb kõrgeid kontse nobedasti trepist alla astuvat. Parfüüme heljub niiskes sügisöös. Edit läheb kiiresti, midagi muud pääle nende parfüümide Mooses ei tabagi. Need teevad ta kurvaks, igatsevalt hulluks.

Ta jääb maha Editist, nagu on jäänud maha elust. Ette-ruttanu muutub varjuks. Ta on eluaja püüdnud tabada seda varju.

Stseen Aino Kallase laineid tekitanud draamast „Mare ja ta poeg“ „Estonia“ teatris

Edit läheb üle platsi, siirdub ausamba poole ja kaob Moosesi silmist. Väljaku teiselt servalt läheneb salkkond noormehi. Küturakas veel ei näe neid, kuuleb ainult ülemeelikut naeru, rõõmsalt hõisatavaid lauseid, väljakutsuvat lauluhakutamist kordnikele. Kuid need seni nii laialivalguvad hääled korruga keskenduvad üksmeelele. Naerurõkatused muutuvad kihistamiseks. Ainult korraks kuuleb Mooses naise karjatusi.

Halvad aimused sunnivad teda pingutama jõudu. Ütrikeseks tekib platsil vaikus ja sellesse küturakas langeb nagu õudsesse kuristikku. Ta teab, et sääl sooritatakse midagi, mis lubatud ainult ulakusele. Siis talle on lohutuseks kuulda, kuidas ülemeelik hulguskond eemaldub ausambast. Peaaegu jooksujalu nad möödunevad temast. Keegi vilistab ja keegi ütleb:

„Mis? Kindlasti ta oli liblik.“

„Ja neid ei austa keegi mälestussammastega — neid langenuid!“ ütleb teine.

Lärmitsev rõõm voolab nagu jõgi, suubub tänavasse, kus veetõbine öövaht vestleb ametvennaga.

Mooses seisatab ausamba all, piirab seda. Ühtki inimhinge pole lähikonnas. Juhtumisi ta vaatab üles: Edit, ulakate tõstetud ausamba alusele, hoiab kinni haavatud sõduri kaelast, et mitte langeda.

Ta on nagu suur, varjuheitev lind. Küturaka hingele langeb tema vari. Ta väriseb ja ta hääled on peaaegu lämbumas, kui küsib:

„Kas see oled ikka sina?“

„Rumal küsimus,“ vastab hääled ausambalt, „rumal sellepärast, et minu seisukord on rumal. Kes siis sina oled?“

„Kas sa ei tunne?“

„Ei, pole tegemist olnud küturakatega.“

„Kui sa tunneksid mu, ega sa siis ei mõnitaks mu kütüru.“

„Sina siis tunned?“

„Jah. Tean isegi su nime.“

„Ütle!“

„Edit.“

„Õige. Oled ehk olnud koguni mu armuke?“

TALLINNA TÜTARLASTE KAUBANDUSKOOLI 1935. A. LÕPETAJAD

Foto K. Ake!

I. reas: õpetajad (vasakult paremale): hr. Mohrfeldt, hr. Männik, pastor Kuusik, prl. Metsvahi, prl. Teodorova, prl. Kurvits, pr. Meyer, prl. Maurits, dir. Veiderma, pr. Raun, pr. Akensburger, pr. Zirkel, prl. Feodorova, prl. Thomson, pr. Naaris. II. reas: õpet. hr. Jürgenson, õpil.: Ellen Johanson, Benita Liigman, Ida Raudsepp, Erika Kõök, Appolinaaria Voitešonok, Paula Altsaar, Irmgard Jürgens, Vilma Lindros, Asta Piigli, Melanie Sooper, Alide Jõhvikas, Vera Ilves, Erika Gilde, Erna Torupill, Erika Ratassepp, Haide Punno, Friederike Lübke, õpetajad: pr. Tarand, prl. Saarman. III. reas: Ellen Toots, Linda Dröner, Marta Uuetoa, Linda Siiber, Hilda Luht, Alice Piiralt, Mary Freykelder, Agnes Siiberg, Adele Luuk, Miralda Meokas, Selma Erm, Nadežda Kaevand, Elisabet Valter, Laine Adamson, Helmi Heint, õpetajad prl. Saharian, prl. Rebane. IV. reas: Asta Gutman, Helga Einpaul, Aino Rand, Ella Kutser, Mirjam Pogorelsky, Elsa Kersen, Leida Sallun, Alvine Raadik, Mary Eisenfeldt, Linda Umberg, Leida Krumm, Linda Pärnits

GUSTAV ADOLFI GÜMNAASIUMI ÕPETAJAD JA 1935. A. LÕPETAJAD

Foto K. Ake!

I rida: õpetajad: R. Vihmar (võiml.), M. Meiusi (filos.), P. Koppel (pastor), B. Veeroos (saksa k.), R. Sõmer (ingl. k.), V. Peet (inspektor), Al. Kuusik (direktor), V. Orav (ajal.), O. Paas (mat.), N. Jüris (lad. k.), D. Orgussaar (laulm.), E. Kaivo (riigik.). II. rida: õpil.: A. Paas, E. Rumma, A. Kapits, A. Norvid, A. Rütman, P. Reisar, K. Peebo, muusikategelase poeg L. Virkhaus, K. Perman, E. Halla, J. Sikemäe. III. rida: J. Aasik, A. Apri, G. Tulver, V. Madisson, E. Vagane, E. Pisa, S. Kaart, K. Sotter, A. Rosenbek, J. Rosin, Tall. I. tüt. güm. dir. poeg K. Roos, E. Dunkel. IV. rida: Inglise kolledži inspektori poeg V. Luhaäär, K. Tallmeister, Pikalaenupanga direktori poeg I. Opik, N. Krivtsov, A. Eisenberg, V. Alumäe, T. Mäesalu, B. Valt, R. Bürger, H. Peterson, K. Lähker, A. Kangur, E. Lõbu, E. Sauemägi

„Olen sinu sõber.“
 „Mina aga polegi inimene.“
 „Kes siis?“
 „Olen vaim. Selle sõduri mõrvoja vaim. Käin teda siin kallistamas, jät-
 kan katkestatud armastust.“

„Ma ei ole ebausklik. Tean, et oled liha, tean seda vähemalt sel-
 lest ajast, mil sind jälle nägin.“

„Kes sa siis oled?“

„Mooses.“

„Vähe sellest.“

„Kui mälestusi pole lapsepõlvest. Kui sa olid köiameistri tütar, siis tundsid mind. Kui sa olid kaheteist-
 kümne-aastane, siis tundsid mind. Sinu pärast isa viskas mu aknast
 alla. Sellepärast, et armastasin sind. Kas pean veel kõnelema?“

„Ei ole tarvis,“ ütleb Edit tõsi-
 nedes ja aeglaselt. „Mäletan veel
 sinu karjatust. Kõik peame karja-
 tama nende pärast, keda armastame.
 Meid kõiki visatakse kusagilt alla
 nende pärast, keda armastame. Ja
 need, keda armastame, polegi selles
 teadlikud.“

Ta kaelustab ikka veel haavatud
 sõdurit. Et säält alla saada, peab
 teda keegi aitama. Mooses ulatab
 talle oma kargud.

Loovutanud nüüd kargud Editile, ta langeb kummuli,
 puudutab laubaga vaikselt külma kivi. Teist korda heide-
 takse teda selle naise pärast põrmu. Ning ta kogeb, et
 selles põrmulangemises seisabki kogu ta õnn.

VI

MOOSES teab, et see õõ on tema elus midagi erakorra-
 list. Ja tema õnn jätkub: lõppeks on saabunud hetk, mil
 nad käivad jälle üksteise kõrval. Kuni kolme kastani-
 platsi serval. Säält nad istuvad autosse.

„Naeratuse tänav 70,“ ütleb Edit.

Ta on vaikseks muutunud ja Mooses ei leia sõnu.
 Tundmatuina nad oleksid võinud vabalt vestelda igasugu-
 seist asjust. Tutvus asetab piire ja esitab nõudeid.

Linn jääb maha. Mooses tahaks näha oma koduvärava
 hõbepaju, kuid õõ on ühtviisi hõbedane. Vanakuu on val-
 gustamas udust hommikust õõd.

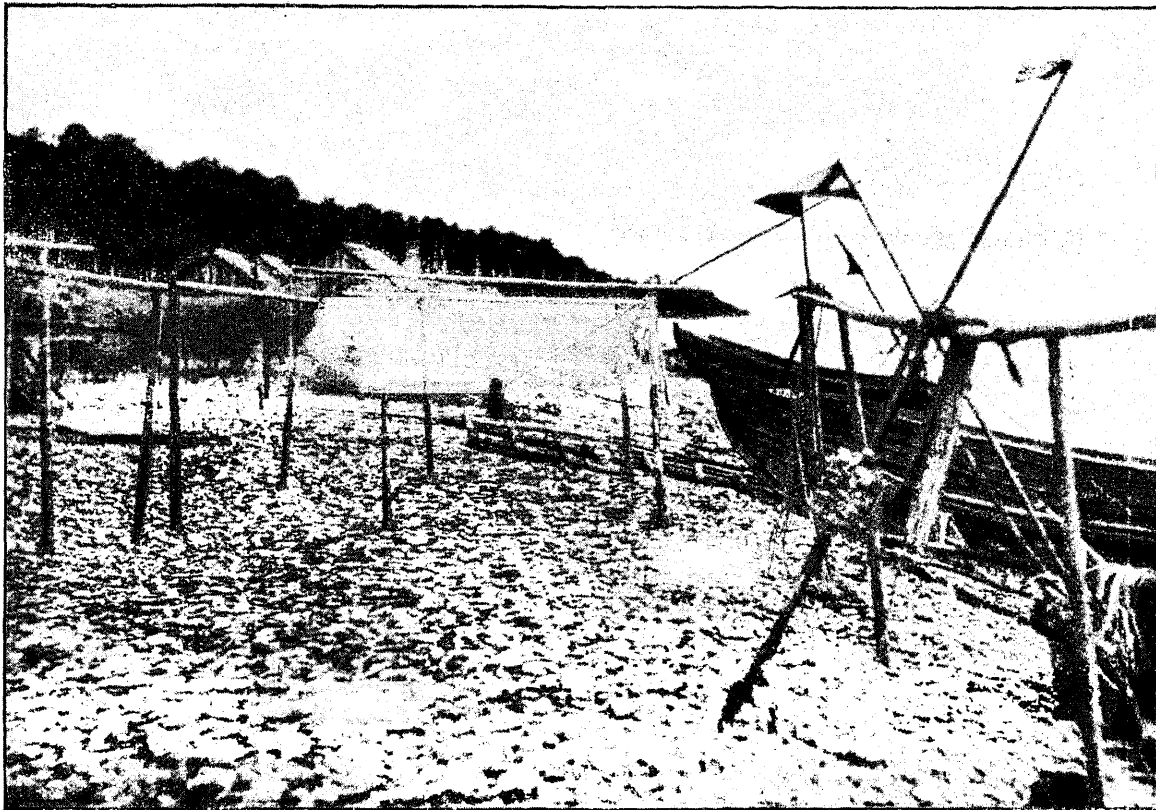
Seitsekümmend on viimne hoone ses tänavas, vormitu
 majapeletis heinamaa serval. Siin elab linna mustuseveda-
 jaid ja savitöölisi. Hoone on vormitu, kuid vorme pole
 mujalgi; need puuduvad uduses õõs ja kääbuse tunnete
 maailmas.

„Ah, siin sa elad!“ ütleb ta maja ees.

„Jah, viimne viimses,“ vastab Edit enesepilkega.

Trepp on järsk ja valgustamata. Majaelanikud maga-
 vad. Nad ei saa käsi kokku lüüa ega imestada, et Editil
 on õõsel nii veider külaline.

Edit aitab kääbust, tunneb selle küüru teravaid kona-
 rusi ja muutub õrnaks. Ning Mooses upub sentimenta-
 lismi. Editi õrn käitumine mõjub nagu mürk ja terve hulk
 halemeelseid mälestusi ründab tema tundeid. Väikeses toa-
 keses, kus asub paar pehmet tooli ja valge linaga kaetud
 voodi, heljub neidsamu hullutavaid parfüüme, mida

VIRU KALARAND

Fot. K. Akel

tabas Editi väljudes Harfi uksest. Ta ei leia ühtki küsi-
 must. Süda ainult pakitseb ja valutab nendest. Ta on
 veelgi kohmetum, kui istudes autos.

Ta vaatab Editi väsinud pilku ja näeb, kuidas ta suu
 muutub naeratlevaks. Mooses punastub. Ta pöörab ära
 näo ja vaatab maha.

„Kas sa käid teenistuses?“ küsib ta viimaks.

„Jah, ma käin haiglas, sünnitusmajas,“ vastab Edit.

„Ma ei saa läbi mehega. Andrei joob ja mängib kaarte.
 Kui me abiellusime, siis oli ta ohvitser, nüüd on ta ainult
 kojamees.“

Ja, oletades, et Mooses nägi teda doktor Harfiga,
 ta lisandab: „Sel nädalal mul on õised valvkonnad. Täna
 õõsel ma tuln doktor Harfiga, käisin tema pool, jõin
 teed.“

„Ah, sa käid sünnitusmajas,“ ütleb Mooses. Mis teeb
 säält doktor Harf? Minu teada ta on suguhaiguste arst.“

„Kas sa tunnend teda?“ küsib Edit nähtava imetlusega
 ja on küllalt kaval, et sellele põhjendamatu imetlusele
 lisada võltsi häädmeelt.

„Olen kuulnud,“ ütleb Mooses lihtselt.

Edit keerab nüüd lambi tahti, ta ei oie rahul, et tahile
 on jäänud niipalju sütt. Ta keerab tule kord üsna kõr-
 gekes ja ütleb: „Jah, ta käib meil mõnikord. Tead, säält
 oli meil täna üks vastündinu teatud sümptomidega. Oli
 vaja läbi vaadata ja ema ja lapse juures mingi süstimine
 ette võtta.“

Mooses on rahuldatud. Ta pöörab kiiresti jutu teisale.

„Sul endal ei ole lapsi?“ küsib ta.

„Ei — jumal tänatud!“ vastab Edit.

Mooses naeratab. Ei tea, kas selles on stüüdi küür, et
 ta naeratus on alati pisut irooniline. Edit võtab masin-
 likult teise tooni.

„Olen lastetagi küllalt kannatanud,“ ütleb ta.

TALLINNA LINNA I ALGKOOI LEND 1935. A.

Fot. K. Ah

I rida (alt): Endel Abel, Endel Riis, Emilie Pessor (õpet.), Aleksander Liik (õpet.), Samuel Speek (juhataja), Jaan Vaga (õpet.), Priido Rochtits (õpet.), Artur Vengerfeldt, Hardi Luik. II rida: Raimund Brenner, Leopold Süld, Endel Pirn, Aleksander Luntsi, Arnold Torpel, Endel Oinas, Hans Trahov, Alfred Siiberg, Rainof Palu, Ilmar Laan, Jaan Kääramees, Hugo Orman. III rida: Raul Neuman, Karl Targem, Martin Pihlakas, Arnold Kleeman, Ülo Seeman, Vanda Hindreks, Herman Sepp, Emil Bötker, Lembit Andersen, Jaan Jahnov, Johannes Pabut, Edmund Kira. IV rida: Hans Tatsi, Hans Hiie, Kalju Kasemets, Arvo Teiman, Lembit Johanson, Lembit Elb, Raimund Jürgenfeldt, Ülo Sunts

TALLINNA LINNA VIII ALGKOOI 1935. A. LÕPETAJAD

I rida (alt): A. Eichwald, E. Rakaselg, õp. P. Kangur, õp. H. Ollino, juhat. J. Peterson, õp. E. Kukk, õp. P. Härm, õp. F. Kabe, H. Kivistik, N. Kõrvi. II rida: G. Treffner, A. Veetõusme, H. Palmas, E. Mägi, E. Hirsch, Ü. Johanson, H. Pallase, U. Luup, K. Juhkam, V. Burmeister, H. Olberg, Nõmmeots, G. Perkman. III rida: O. Sõssojev, O. Tedre, A. Schachtel, Ü. Ilves, K. Dubas, A. Hammer, H. Kivivärv, O. Alaküla, G. Taler, Link, Ü. Martinson, A. Lokota, E. Boston, H. Hamm

„Ja mina mõtlesin, et elad õnnelikult. Mina mõtlen, et kõik, kel pole kütüru, elavad õnnelikult.“

„Mõnikord on kütüru suurem õnn, kui selle puudumises,“ vastab Edit. „Ja mõnikord kütüru kasvab sissepoole. Minu elu oli kurb. Minu pettumused algasid konservatooriumis. Tutvusin sellal ühe mehega, kes mu saatuse määras, õieti mu elu purustas. Ta nimi oli Hagan. Ta evis suurt tahtejõudu, oli üliinimlikult auahne ja sama sünge kui vaene. Ta oli hirmus vaene, kuid mina armastasin teda. Noorus ei näe seda, ei küsi sellest. Sellal ta polnud veel mitte midagi, ta õppis alles, nagu minagi. Kuid nüüd on ta doktor ja kindlasti saab tast professor. Ükskord, kui mind enam pole, või kui ma olen unustatud kõigist, külvatakse teda üle austusega.“

Sellal ei näinud teda veel keegi, minust aga loodeti lauljatar. Tema oli pooleldi maamees, maapakku aetud vaesusest. Ta elas Hallisillal, umbes kolmkümmend kilomeetrit linnast. Vahetevahel ta käis linnas, hankis õppevahendeid, sooritas eksameid. Siis meie kohtusime. Kuid tavalisti meid sidus tihe kirjavahetus. Meie teatasime üksteisele vastastikku oma edusammudest. Kui ta tuli linna, paistis ta teistest välja, hoolimata oma lihtsast vaimusest. Temast hoovas üksiklase suurt rahu, jõulist omapära. Mulle meeldis, et ta polnud sarnane teistega, olin vaimustatud temast.

Kord jutustas ta mulle ühest poisist Hallisillalt, kes tundide viisi lebavat kõhuli ratastele asetatud voodil ja vilistavat selle sisemusse. See poiss olevat kõva kuulmisega. Ta arvas, et selles poisist on kaduma läinud suur muusikamees.

Hiljem, kui kõik oli lõpetatud meie vahel, ta tunnistas, et oli sellelt väiksel kuradilt saanud oma veidra idee. Kuid ma ei tea, mis põhjustas selle, milleks oli tal seda vaja!

Võibolla armastus kasvas tal ülepea, hakkas häirima ta rahu, takistas töötamist selge aruga. Näib nii, et ta auahnus nägi meie armastuses hädaohtu oma tulevikule. Ning seda ta ei võinud lubada. Ta oli egoist ja pidi jääma selleks. Kes pole egoist, ei saavuta midagi päälle narruste.

Niisiis, ühel päeval kui ma tulin konservatooriumist, ootas mind kiri. Hagan kirjutas Hallisillalt. Mina lõõritasin, kui rebisin lahti kirja. Kuid lõõritamiseks polnud põhjust. Hagan teatab, et on kurt. Ta kirjutas mingist õnnetusest. Kiri oli lühike ja lõppes väga suuremeelselt, nagu kõik need kirjad, millega armastajad lõpetavad. Selles ta oli teistega kõigiti sarnane: palus unustada ennast. Hagan oli kurt! Sa võid arvata Mooses, kuidas see mõjus minusse. Kellele ma pidin siis laulma, kui tema oli kurt? Ma oleks kisendanud, võisin aga vaevalt nutta, et mitte reeta oma muret vanemaile.

Hallisillale oli kolmkümmend kilomeetrit ja sel päeval tuiskas. Päikest ei olnud linnas. See seisis madalal ja vaatas kahvatanult lundkeerutavatele legendikkudele. Teed olid lõpmata halvad. Hagan käis selle maa jalgsi, ka tuisustel päevadel, kuid mina leidsin ainult suuri vaevu voorimehe, kes julgus asuda sellele teekonnale.

Minu pisarad jäastusid kõrbetaolistel väljadel. Ja oli öö, kui jõudsime päralt. Olin kangestunud külmast ja saatsin voorimehe kloppima uksele. See oli lootusetu tegu: ta oli kurt ja elas üksinda majas. Kuid ometi ta tuli kohe, ei avanud aga ust ja küsis, kes klopib selle taga.

„Siia sõitis üks preili linnast,“ ütles talle voorimees. „Selle koerailmaga üks preili,“ ütles ta rahulikult. „Viivu aja pärast ma avan.“

Sellest oli aga mulle küllalt. Haarasin ohjad voorimehe istmelt ja pöörasin hobuse linna poole. Mul ei olnud

aega enam, ma ei tahtnud, et ta tuleb takistama mu põgenemist, millele ise oli sundinud.

Voorimees jooksis mulle järele, kahtlustades mind hobusevarguses. Kogu tee ta porises, see lohutas mind esialgu.

Nüüd võin naerda kõige selle üle, kuid tollal ma võtsin seda sügava kurbmänguna. Minu hing oli lõhestatud. Mind ei huvitanud enam laulmine, ma ei tahtnudki elada. Ma ei võinud laulda tühjale vaadile.“

„Ja siis sa abiellusid?“ küsis Mooses.

„Mitte kohe. Hagan läks oma rada, mis oli sirgjooneline, vankumata tahte juhitud. Mina aga pettusin ja toibusin jälle, kui olin elutark, vaba romantilistest unistustest, vaba igatsustest ja armastusest, vaba mõttestiki sellele. Siis ma abiellusin, minust sai proua Utronovskaja. Olid sõjaaastad, kui ma tutvusin Andreiga. Ta oli ohvitser, runal ja hääsüdamlik inimene. Õrnatundeline kodus, kus ta, täis hirmu abielutülide ees, ei julgenud teha mehe häälteki, sõjaväes ta söimas oma alluvaid kareda kurguhäälega, vandudes kangelasena. Oo jah, olin talle, juba rahulolematusest, hirmuäratavam kui terve rood mehi, nurisevaid, tooreid, harimatuid soldateid. Ja mida vajab veel õige abieluõnn!“

Juhitud sellest tõest, ma olin rahul eluga. Kuid ainult kui Andrei oli relvastatud sõjaväes ja relvutu kodus. Kui tuli revolutsioon ja ta kaotas koha, tänulik veel, et oli pääsenud eluga, tuli majja vaesus. Ta müüs maha kitarr ja balalaika, katsus õnne kaardimängus, kaotas ning andus joomisele.

Meie olime lõplikult laostatud, kui ta sai viimaks kojamehe koha. Sarnane on minu lugu, armas Mooses. Olen kannatanud väga palju, olen olnud kurb, olen kogunud koledat südamevalu, kuid nüüd elan siin üksinda. Ma ei tunne kurbust ega rõõmu, olen täiesti ükskõikne. Elan kõikidest lahus ja püüan toita end kuidas võin, elada kuidas saan, mureta homse päeva ees, mille eest hoolitseb jumal. Kartmata tuleviku pärast, kus ei tarvitse olla mind, veel vähem jumalat või tema taevariiki. Taevas on alati seljataga, mitte ees, taevas on laste päralt ja mul pole neid. Olen õnnelik, et mul pole neid!“

Valgus kahaneb toas, õli on lõppemas. Edit istub Moosesse ees laual, ta on väsinud. Suleb silmad ja laseb pää tagasi. Ta huuled on pisut avatud, nende nahk on kortsunud, kuid punane.

„Mulle ei meeldi, et sa nõnda kõneled,“ ütleb Mooses. „Miks?“

Mooses näeb laual katkist kõrvarõngast. Ta võtab selle enda kätte ja vaadeldes seda asjatundlikult, vastab:

„Sa oleks pidanud laulma, Edit!“

„Lapsikus!“ vastab Edit ja naerab hüsteeriliselt. Moosesele see meeldib veelgi vähem. Ta hoiab käes katkist kõrvarõngast ja ootab, et Edit avaks silmad, teeks juttu sellest. Seda võimalust ei tule. Edit istub nagu vahaks tardunult. See võib kesta kaua, kuni lamp kustunud ja tuba pime.

Viimaks ütleb Mooses:

„Ma oskan kellasepa ametit.“

Edit paotab silmi, naeratab lootusetu ja vastab:

„Seda ei maksa parandada.“

„Ma võiksin hakata kellasepaks,“ jätkab Mooses. „Mul on rikkaid sugulasi, kes mind aitaksid. Meie võiksimel elada ühes, sa oleksid minu perenaine.“

Edit on väsinud. Ta tuleb laualt maha, istub Moosesse kõrvale ja räägib lihtselt ning avameelselt:

TALLINNA JAANI KOGUDUSE JUHATUSE JA NÕUKOGU AMETISSE SAADMISE PUHUL 29. SEPTEMBRIL 1935. A.

Fot. K. Akel

I rida: insener F. Kogel, V. Kesker, insener A. Bürger (laekur), J. Anton (abiesimees), advokaat R. Kuuskmaa (esimees), õpetaja A. Sternfeldt, praost H. Kubu, õpet. B. Hasselblatt, A. Aunus (abiesimees), J. Kuke, (kirjatoimetaja), A. Krimm. II rida: J. Pöld, H. Heinrichson, G. Bartels, Fr. Wachtmeister, K. Proosallik, A. Klaas, J. Taar, J. Luikmel, O. Saulep, A. Freudenstein, dr. R. Georgin, L. Bullis, A. Kruusimägi. III rida: J. Tibu, G. Kreekmann, J. Laubach, J. Rajastu, J. Alliko, J. Tiksmann, J. Köpmann, J. Horm, J. Tärk, dr. Rossmann, A. Alekõrs, J. Ves-sart, M. Andreller

13. OKT. TALLINNA KAARLI KIRIKUS ÖNNISTATUD LEERILAPSED

Fot. K. Akel

Õp. Fr. Stokholmi pihtkonnast: Lydia Panner, Nelli Torger, Ellen Panner, Ilse Tippi, Alma Hinn, Elsa Rillo, Leida Kammal, Agnes Siim-thal, Leida Roosimannus, Linda Saarlem, Alide Leitsman, Erika Gilde, Linda Nimann, Harry Reinhold, Karl Kask, Arved Sau, Ilmar Siiru, Alek-sander Kala, Jaan Laga, Arnold Andresen, Neeme Rostan, Edgar Peelbaum, Leopold Saar, Evald Oljak, Erich Vanaase, Jüri Klasen, Edmund Raudsepp, Herbert Rimmel, Paul Priimets, Arved Gilde, Karl Jõelett.

Õp. A. Sommeri pihtkonnast: Ilse-Helene Vilmanen, Mathilde Palu, Leida Jalakas, Leida Sirro, Jenny-Marie Waeden, Irmgard Bebing, Rena-te-Ludmilla Jürgenson, Vera Prohhorov, Herta-Miralda Mägi, Evi Paadimeister, Ludmilla Andromitski, Ilse Toming, Hilja Niilus, Aino-Elise Tas-son, Leida Simmul, Robert Flink, Elmar-Johannes Pottmann, Georg-Voldemar Bielefeld, Hugo Köhler, August Tint, Evald Kristenbrun, Vilhelm Triumph, Raimund Pals, Martin Simisker, Johan Lutterus, Erich Junmann, Väino Varik, Nikolai Kõrge, Voldemar Adams, Evald Kamm, Endel Vene, Arnold Kanter, Vello Teder, Harry Meisner, Ivar Paalman, Karl Teder, Adolf Trampäk, Jüri Reinomägi, Harald Lassi, Bernhard Saar

„Ma ei vääri seda, et peaksid askeldama, muretsema ja töötama. Oh ei, see oleks lollus, sellepärast muretseda äri.“

Ta istub Moosesele üsna lähedale ja räägib nagu läbi une. Lamp on kustumas. Nad ei pööra sellele vähimatki tähelepanu.

VII

Andrei istub „Emigrandis igal õhtul ja joob. Ta läheb sinna hilja, kohtab sääli oma sõpru saatusekaaslasi, kellede muretu ellusuhtumine nukrust veelgi süvendab.

Videvikus ta käib ja valvab Naeratuse tärnival, nokamüts kuklas ja kitarr kaenla all. Seda ta ei ole veel maha joonud. Ei, enne ta peab maha jooma oma viimsed lootused ja suure mure, siis lõppeks müüb mänguriista. Kuid millal ta jõuab sinnamaani! —

Need on nüüd tavalisti kõik sajused õhtud, kuid sellest hoolimata kääbus seisab hoovivärvavas ja külmetub. Mitte ainult kehaliselt, vaid ka hingeliselt. Kütür, mis aastate jooksul olnud ta õrnade mälestuste templiks, muutub nüüd koormaks talle. Ta on kaotanud oma paradiisi. Tal on ebamugav.

Üksindustunne, mille üle ta seni võis naerda ja mõnitada neid, kes rääkisid sellest, kipub teda lämmatama. Sellal, kui ta Editist midagi ei teadnud, võis ta kujutada oma sõbratari saatust sarnaseks, nagu see talle endale meeldis. Nad olid lahutamatud siis, kui nende vahel polnud ühtki sidet.

Olevik on keha päralt, kuid tal pole keha, et luua sidemeid tõelsusega. Kütür oli seni ta elule annud sisu, oli kannud seda, kuid nüüd ta ei suutnud taluda kütüru. Põinud enam väikest valgepäist tütarlast, kelle kuju ta nägemuslikud mälu-meeled elustasid rohelise jalgvärava taha köietehase kirsiaeda. Kõik kauged tõlmukübemekesed on minetanud lapsepõlveaegse päiksekulla.

Sügis on. Paju on raagunud ja Mooses külmetub. Mõõdub nõdralaid, ilma et ta näeks Editit. Ta ei käi enam mööda siit. Keda ta kardab? Mooses lohutab end mõttega, et Edit ei sövi kokkupuuteid mehega. Ta tunneb Editile kaasa ja vihkab siis Andreid.

Harva Edit tuleb. Ta on rõhutatud meeleolus, tal peaaegu ei olegi häält, ta silmad on väsinud ja klaasistunud. Ta on kriitvalge näost, nagu hakkaks lagunema, ainult suu veretub.

Selle pildi ees langeb rusudeks Moosese aastate kestel nii hoolikalt püstitatud maailm. Nad vestlevad vaid põgusaid silmapilke.

„Sa värised!“ ütleb Edit.

„Tahaksin olla haige.“

„Miks?“

„Siis tuleksid mind vaatama.“

„Tulen selletagi,“ ütleb Edit. „Lähemal ajal, kohe, kui aega saan.“

„Sa käid doktor Harfi pool?“

„Ei, kuid kohtasin härra Haganat. Ta on asutanud hõberabaste farmi. Tahaksin näha, kuidas ta surmab neid loomakesi tsüankaaliga. Ta jutustas, et neid mürgitatakse silma kaudu.“

„Nagu meid kõiki, elusolendeid,“ filosoferis Mooses.

„Ütlesin, et tahaksin olla hõberabane tema farmis, kuid ta vastas, et minu nahk ei maksa midagi.“

Edit naerab, siis jätkab:

„Minu nahk ei maksa midagi, kuid ometi see kord maksis. Mind on tarvitatud nagu ilusja, olen olnud ehteemeks maailmas. Kas mul polnudki hinge, või surmati see selleks, et mu nahka, ainult nahka tarvitada; et see oleks ilusam? Mind ennast polnud vaja kellelegi, minu sõnu, ega isegi

häält mitte. See, kellele ma tahtsin laulda, valetab end kurdiks. Ta valetas, kuid hiljem ma veendusin, et see vale oli suurim tõde. Vale on suurem tõde, kui tõde ise. Kõik olid kurdid, kuid keegi polnud pime. Nahka, niikaua, kui see oli kallid hõberabane nahk, nägi igaüks. Ja meie, naised, valmistame ise nii suure innuga seda tsüankaalit, millega meie hingeomadusi surmatatakse naha kasuks. Oleme haletsemisväärseid olendid. Meie ei ole loodud jumala näo järele. Meie poleerime ja värvime endid, elame ainult riietusele, oleme uhked siidile, ja samal ajal unustame häbi, mida peaksime tundma oma hingetühjusest. Ah, ja mis sääli teha, kui meilt seda nõutakse, seda hingetühjust ja vaimuõõnsust — kui meid hinnatakse ainult nahavääratuse seisukohast.“

Editil pole millestki muust rääkida, kui oma suhetest meestega. Mooses ei leia sõnu sellele vastamiseks. Vaikimisesse peidab ta oma kannatuse.

Edit märkab seda. Kas ta selleks paljastabki end, et näha selle mõju kütürakale.

„Kas see solvab sind?“ küsib ta Mooselt.

„Armastan sind!“ vastab kääbus.

„Vaene pois!“

Millist lohutust see teadmine võis pakkuda tüdrukule! Ta annab Moosesele oma ülesvõtte. See on pilt tütarlastest, kel oli lootusi saada lauljatariks.

Mooses suudleb seda ülesvõtet, kui on üksinda. See aitab tal unustada oleviku kurba pilti, masendavat reaalsust. Ta komberdab pudukauplusesse, ostab pildile raami ja asetab siis klaasitud ülesvõtte hoolega lauale.

Istub selle ees tundide viisi. Õhtuti ta ei raatsi magama minna ja hommikuti ärgates on see ülesvõtte ta esimeseks mõtteks. See on rõõmus mõte. Rõõmsad inimesed ei maga kaua ja ta tõuseb juba varakult. Ta kogeb jälle septembri hommikute taolist õnnekust.

Suletud silmi ta istub selle ülesvõtte ees. Ja nüüd need igatsused ja lootused, mida noore tütarlaste ilme nii süütult väljendab, täituvad kütüraka kujutelmis. Mooses viib ta kontsertsaalidesse, korraldab talle tormilisi ovatsioonid, rõõmustades ise tegasihoidliku päältvaatajana. Külub üle lilledega, uputab ta muinasjutulisesse rikkusesse.

„Kas see on sinu pruut?“ küsib proua Naelas, kes näeb noore daami pilti Moosese laual. See on labasus, mis mõrastab Moosese apraid illusioone. Kuigi ta on väga uhke sellele ülesvõttele, ei vasta ta siiski küsijale.

Ikakord kui koputatakse, ta loodab, et tuleb Edit. Kuid tuleb proua Naelas või keegi muu, kes toovad kaasa vaid halli igapäevsust, asjalikkust ja muretsemist. Ühel päeval emand Timusmaa peatab oma käsi vankri tärnival ja tuleb kuulama, mida Mooses kuulis „Emigrandis“. Mooses on avameelne ja ütleb, et nägi Editit. Emand Timusmaa on ainus, kellega võib rääkida temast.

Proua Naelas nokib teda ilmse sihilikkusega. On türi-maksu päev, kui lesknaine on purjus ja naerab teda laia suuga. Ta kisub sellesinatse elu alasti ja riisub sellelt igasuguse võlu. Tema läheduses Mooses tunneb end sõtkutavat porri. Seda tehakse tõe ning elutarkuse nimel. Miks pole see elutarkus nõnda elutark, et jäta ründamata tema endasse süvenenud igatsuste ja soovide maailma.

Toas on pääl majaperenaise veel selle tütar oma mehega. Moosel on piinlik. Valge laudlina, mida ta hoiab kapis Editi tuleku puhuks, muutub tarvitamiskõlbmatuks.

Ta annab raha ja tahab kohe lahkuda, kuid nad sunnivad teda jääma. Ulatavad talle viinaklaasi. Kütüniline vanamoor naerab ilgelt. Ta ei ütle otseselt, kuid annab mõista, et Edit on libu.

TALLINNA PREFEKTUURI LAULUKOOR „ESTONIAS“ KONTSERTI ANDMAS

Fot. K. Ahel

13. OKTOBRIL 1935. A. ÖNNISTATI KAARLI KIRIKUS ÕP. A. KAPP'I PIHTKONNAST LEERILAPSED

Fot. K. Ahel

Anna Visnapuu, Antonina Kiin, Irina Kiin, Elfriede Sassi, Alexandra Jomm, Hella Valner, Leida Polna, Ksenia Mesipuu, Ellen Veidenbaum, Ella Rannala, Veleida Padjas, Elvira Kaiv, Lydia Irs, Maria Dresselt, Xenia Dresselt, Vilma Suitt, Urve Jungholz, Erna Kuusmann, Hera Nyman, Viktor Kargaja, Hugo Kranich, Orm Jungholz, Edgar Rahnolaid, Oskar Usima, Alfred Kiison, Paul Kiison, Arnold Sepp, Erich Roomann, Julius Kliim, Arthur Horn, August Mank. Keskel: pastor A. Kapp

„Säh joo,“ ütleb ta Moosesele, „ja viska haiged mõtted pääst!“

Tema tütar ja väimees naeravad, vahetavad palju tähendavaid pilke.

„Mina saan aru Moosesest,“ ütleb mees. „Peab püüdma temagi seisukorras elada. Mis asja!“

„Mis te mõtlete sellega?“ küsib Mooses, kuigi teab hästi, kuhu nende nägude kahjurõõmutsev ja halvakspanev ilme sihhib.

Kuid siis kolksatab jalgvärav ja proua Naelas ei jõua vastata. Ta peab nägema kõiki, kes astuvad tema hoovile, ja teadma, kes need on. Tal puudub hoovikoer.

„Sinu pruut vist!“ ütleb ta Moosesele silmi pööritates. Kuid see on doktor Harf, kes suundub kuurelamusse. Ja Mooses on õnnelik, et pääseb piinlikust ning pakutud viinast. Tema häätegi on juba toas ja vaatab hoolega laual asetuvat ülesvõtet. Ta on tüse mees, evib lihava näo. Ning ta kulmud tõmbuvad kortsu, annab Moosesele masinlikult käe, uurides teda teravalt.

„Suhted?“ küsib ta külmalt, osutades ülesvõttele.

Kääbus sellest küsimusest ja selle pilgu all ei kasva, vaid kahaneb pigemini.

„Oh ei,“ vastab alandlikult. „Istuge, härra doktor.“

„Mis siis?“ küsib doktor Harf.

„Tuttav lapsepõlvest. Seesama tütarlaps, kelle pärast mu isa viskas mind aknast alla.“

„Ahaa!“ ütleb Harf sõrmedega laksu lüües. Ta istub ja näib millelegi tõsiselt mõtlevat.

„Niisiis,“ ütleb viimaks, „ta on teie küür. Mida teie teate tast praegu?“

Hääle värisedes vaene Mooses jutustab Editi õnnetust armastusest ja abielust ohvitseriga. Naise saatust idealseeriv toon reedab Harfile tema tunded.

„Tähendab, ta on nüüd proua.“

„Lahutatud. Elab mehest lahus.“

„Ma mõistan.“

„Mees joob,“ ruttab Mooses õigustama naist. Ta naiivne idealism selle elumehe ees peaks tunduma narrusena talle endale. Kuid ta peab lugu doktor Harfist, sellepärast usaldab talle siiraid tundeid.

„Tema nimi?“ küsib Harf.

„Kas teie ei teagi?“

„Jumala eest, mis on teil arus, armas Mooses?“

„Ma ei tahtnud solvata teid, härra doktor. Daam teenib haiglas.“

„See on vale!“

Mooses kahvatub ja vaatab maha.

„Mulle rääkis keegi,“ ütleb ta tasa.

„Tema ise,“ sähvab Harf.

„Tema nimi on Edit...“

„Noh!“ julgustab teda doktor Harf.

„Utronovskaja,“ purskab Mooses. Siis ta haarab mõlemi käega karkudest, hoiab neid tugevasti ja kogub end, surudes lõuapärased vastamisi. Nad istuvad mõne viivu vaikides. Härra doktor läidab sigari ja ütleb siis mahe-dalt:

„Jah, teie kahjuks tunnete seda lugu ainult romanti-lisest küljest. Teile on valetatud ja teie ise valetate endale, kuna usute, et nõnda on ilusam. Ja sellepärast te ei näe tõelisust, mis on kurb, palju kurvem, kui teie arvate. See daam on haige. Oo, ärge heituge nõnda, sest see pole veel suurim patt. Häda seisab selles, et ta levitab tõve ja tunnistage mulle avameelselt, kas mul pole põh-just teid läbi vaadata.“

„Kui teil oli põhjust seda teha enda juures, kuu aega tagasi,“ ütleb Mooses irooniliselt. Ta silmad leegitsevad,

ta on vihane ja õnnetu nagu vigastatud kullipoeg. Ja mõt-leb, et doktor Harf talle valetab kiivusest. Samal ajal doktor Harf võtab märkmiku ja pliiatsi ning kirjutades ütleb valjusti:

„Utronovskaja.“

Siis jätkab rahulikult:

„Kuu aja eest. Ei, siis pole põhjust, kuid paar nädalat tagasi ta nakatas üht mu sõpra, dr. Haganat, kelle juu-rest ühtlasi näppas tsüankaalit. Sellest võib järeldada, et talle enam miski ei lähe korda, ei seltskonna hukka-mõist ega rahva tervishoid. Niisama vähe hoolib ta ka endast. Pole alust uskuda, et ta laseks ennast arstida teisiti kui sundkorras.“

„Siis selleks oli teil tähtis tema nimi?“

„Soovitan teile,“ jätkab ta häätegi kiiresti kõneledes, „suurimat ettevaatust ja vana romantika mahajätmist. Siin on teie toetussumma, kulutage see otstarbekalt ja teadke, et intiimne kooselu selle daamiga on teile hukatu-seks.“

Härral doktoril on rutt.

Mooses jääb üksinda. Kollane sügisvalgus valmistub laskumisleegitsusele. On selge õhtu, nagu neid juhtub harva oktoobris. Raagus puud akna taga painduvad tuules. Nende oksad õõtsuvad üksteisest mööda, moodustades riste, luisseid käsi. Elus nii vähe ja harva rõõmu kogenud kääbus pole kunagi tõsiselt olnud õnnetu. Nüüd ahastuse värsked sõrmed haaravad ta hinge.

Maailm muutub talle koletu võõraks, ta suleb luugid. Lambivalguse kitsas ringis on kodusem, ta suudab koonda-da ennast.

„Reaalsus!“ ütleb ta enesele. „Mis läheb see mulle korda. Antagu mulle mu jalad ja võetagu mult mu küür. Siis ma elaksin reaalselt elu. Avaksin äri ja ajaksin miljo-neid kokku või paneksin inimestele valehambaid suhu. Tänapäeval ainult valehammastega võib rääkida õigust.“

Selle mõtte juures ta naerab. See on valuline ja kibe naer.

Aegamööda ta rahuneb ja mõtleb kajnelt. Doktor Harf laseb Editi kinni püüda nagu metslooma! Ja kui see ei õnnestu, hukub ta ajaäärseks. Korraga meenub talle tsüankaal. Ta nakatas Hagana ja näppas talt mürki. Andis ja varastas mürki. Tegi seda ettekavatsetult. Ja kibestunud naeratusena kääbus, ise nii jõuetu, otsustab võidelda võimsa saatusega, töötada selle vastu.

Ta toimib kiiresti, palavikuliselt. Võtab oma hoiusumma koltunud raamatu vahelt ja topib ihupõue, kus süda väri-seb jubedast kartusest, et kõik on juba hilja. Ainult sada-seitsekümmend krooni on säääl ja süda peksab nii ägedasti. Nagu väike masin taob see rahapabereid, inimlike kannatuse ja õnne objekti.

Nõnda ta väljub komberdades. Hoov on pime, tähti särab taevas. Nende valgusel ta näeb tumma kogu, mis seisab tema teel. Ta tunneb selles Andrei.

„Teie prouat ei ole siin!“ ütleb Mooses ja tahab mööda minna. Tal on veel pikk teekond ees.

„Ma tean,“ vastab Andrei. „Siin on teile temalt kiri, viimaste tervitustega.“

„Kas ta sõitis ära?“

„Ta sõitis ära,“ vastab Andrei kummaliselt. Nad astu-vad tuppa ja Andrei ulatab Moosesele kirja. Ta istub ja asetab kitarril põlvede vahele. Vaikib.

Kiri on imelühikene ja Mooses loeb seda mitu korda:

„Armas sõber! Mina elasin hõberibasena ja surin sellena. Minu küür hukkas mu. Ela hästi! Edit.“

Andrei istub ja vaikib. Nad vaikivad mõlemad.

TALLINNA LINNA VII ALGKOOLI 1935. A. LEND

I reas: pr. N. Jäärato, pr. dr. Lasberg (kooliarst), prl. H. Pöld, pr. A. Vassiljev, pr. A. Prohorov, prl. E. Sepp, prl. A. Palpsep, hr. D. Or-gussaar. II reas: M. Simeon, A. Karro, N. Četverikov, J. Markus, L. Olmberg, E. Daniel, S. Ilves, H. Kütt, Sepp, E. Maripuu, L. Kütt. III reas: L. Eberman, S. Ode, S. Kalam, L. Preikoch, M. Naarits, Linda Jürine, A. Kirsimägi, L. Kessler, M. Truusa, B. Merila

TALLINNA BALTI JAAMA JUHTKOND

I rida (vasak): A. Vimberg, Tallinna jaama van. korraldaja; M. R. sas, I jsk. ekspluat. ameti revident; J. Saarman (pensionil), Tallinn jaamaülem; R. Tubalkain, jaamaülema abi; A. Palm, van. jaamakorraldaja (pensionil). II rida: K. Pütsep, van. jaamakor.; N. Noss van. jaamakor.; A. Kask, jaamakor.; A. Uuemõis, laekur; K. Toom van. jaamakor.; A. Sikk, kaubakont. juhataja; A. Salumaa, jaamakor. V. Tukanovits, van. jaamakor.; E. Toiger, van. jaamakor.; III rida: A. Volmer, jaamakor.; J. Borissov, van. liiklemisametnik; R. Berggrün, asjaajaja; M. Moor, laekur ja J. Kask, van. jaamakorraldaja

JUHTIVAIK JÕUDE TALLINNA POSTKONTORIS

Istuvad: kirjadejsk. juh. A. Ots, ülema abi J. Maerfeldt, ülem M. Ruubel, rahajsk. juh. J. Tool, ajalehtede büroo juh. V. Belau. Seisavad: IV abikont. juh. A. Heine, pakidejsk. juh. R. Mets, kantsleij juh. A. Nilson, ETK-abikont. juh. R. Tambek ja III abikont. juh. H. Nelke.

TALLINNA LINNA XIV ALGKOOLI 1935. A. LEND

I reas (vasakult): välisministri tütar Eevi Seljamaa, Mirjam Paaba, Laine Petrov, Linda Marin, Johanna Hansson, Frieda Zäro, Meeri Liister. II reas: Laura Lass, õpet. Zinaida Käärrik, õpet. Alma Soit, juhataj. Mall Must, õpet. Adeele Köster, Benita Suurkivi, Aino Tamm. III reas: Salme Johanson, Felissa Vogelberg, õpet. Elvira Nuga, Helmi Koljo, õpet. Marie Ausin, Emilia Jakubovitš, Irma Tamm, Aino Dunkel, Leida Sandat, õie Rottal. IV reas: Helmi Dunkel, Karin Solo, Ilme Kuus, Liidia Tikerpuu, Ira Kuusik, Aleksandra Fridolin, E. Kuks, L. Oja, M. Luik, A. Rosenwald

TÄNAPAEVA TALLINN, VAADATUNA TORNIDE VALJAKULT

Järg eelmiselt leheküljelt

„Sõidan Prantsusmaale,“ ütleb viimaks Andrei. „Tema haud jääb siia, ma ei näe seda kunagi!“

„Otsin ta haua üles,“ vastab Mooses. Ja ta teab nüüd, et ükskord, kui rohi ja unustus katavad seda, ärkab jälle väike Edit. Tolmukübemekestes, mida taas kuldama hakkab muinasjutuline päikesepaiste. See laps elab siin, köietehase plangu taga kirsiaias. Ta ei pääse kuhugile roheline jalgvärava tagant. Siin on tema paradisi, kus pole pettumusi ega tõve. Ja Mooses armastab teda i gavesti.

Andrei puudutab kitarri üksikuid keeli. Ah, mõni neist kajab tõsiselt ja kumedasti, nagu kell õigeusu kiriku kuplis.

„Ma ostan sult selle mänguriista,“ ütleb Mooses.

Ernst Krusten

Spala skautlaagrisse

(Järg)

Veel külastasime presidendi lossi, mis varemadel aegadel olnud kuningate lossiks. Siin imetlesime marmortreppe ja marmorpõrandaid. Viimastel tohtisime liikuda ainult kaitsetuhvlites, et mitte kriimustusi järele jätta. Imetlesime ka uhkeid seinamaale ja gobelääne, milliseid Nõukogude-Venest tagasi saadud, ja milliste eest ameeriklased hiigelraha lubavat... Selle kõige kirjeldamine viiks aga liiale. Sellepärast loobun.

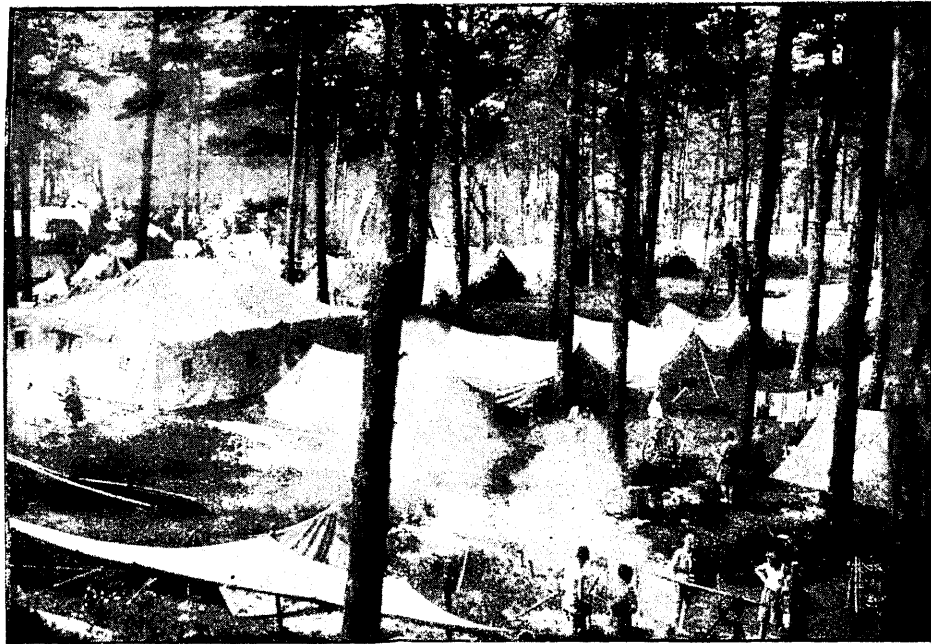
Sellised on lühidalt muljed, mis meid saatsid Spalani, Poola presidendi suvilossi asukohta, kus käesoleval suvel peeti Poola skautliikumise 25. a. juubelitähise all jamboree, suur rahvusvaheline skautlaager.

*

VARSSAVI jõudes leidsime vähe ebameeldiva üllatusena, et jaama ei olnud meile keegi vastu tulnud. Tuli võtta telefoniteel ühendus skautide päästaabiga. Meile määrati öökorteriks Stefan Bathory gümnaasium. See omab all keldrikorral 4 suurt saali à 36 voodit ja vastavad pesemisruumid ning hiiglasuure koridori söögiruumina. Kõik need ruumid on ekskursionistidele määratud, peaaesjalikult õpilas- ja õpetajateperele kogu aasta läbi. Ruumid on puhtad ja korralikud. Voodi ühes teki ja padjaga maksis à 1 zlot (-70 senti) isikult päevas. Teed võis väikse tasu eest saada kooliteenrilt.

Meie päralejõudes algas kõigepäält loomulikult suur pesemine ja korraldamine, sest 3-päevase reisu tolmu tuli kõrvaldada. Siis heitsime paariks tunniks puhkama.

Määratud kellaajal tuli keegi noor üliõpilane, kes hommikumaa keeli uurib ja Varssavi skautide poolt meile juhiks oli määratud, meid tervitama. Mees on kaks aastat ka Türgimaal elanud ja on haruldaselt andekas keelte

Skautide telkide labürint Spala's, Poolas

õppimises. Hiljem, laagris, kui umbes nädal tema seltskonnas oli möödunud, rääkisid ta kohta meie poisid: „Hull lugu küll, juba saab ta ka sellest aru, mis meie omavahel eesti keeles kõneleme...!“ Tolja (Anatooli), nii palus meie uus tuttav ennast nimetada, oli väga energiline: ta viis meid ühest kirikust teise, ühest pargist teise, ka ühest moodsest apteegist kõigi ta laboratooriumitega (olevat suurim Euroopas!) läbi, ja jagas igalpool lühidalt ja selgelt seletusi. Käisime ka vanas Varssavi linnaosas, huvitavate stiilselt restaureeritud majadega, astusime isegi Hansa-aegsesse Fukeri kaubakeldrisse, kus ligi sajaastane uksehoidja pika halli habemega ja maani ulatuva mantliga meie tähelepanu köitis ja meile seletusi jagas kaupade vanuse kohta. Omas noaaegses rüüs laskis ta ennast keldri uktsel pildistada — ta kõrval ühelpool mu mees, teiselpool Eesti skautlaagri juht skm. Birk.

Poistele pakkusid suurt huvi kitsad tänavad vanas linnaosas, kus ka suurel määral juute leidus.

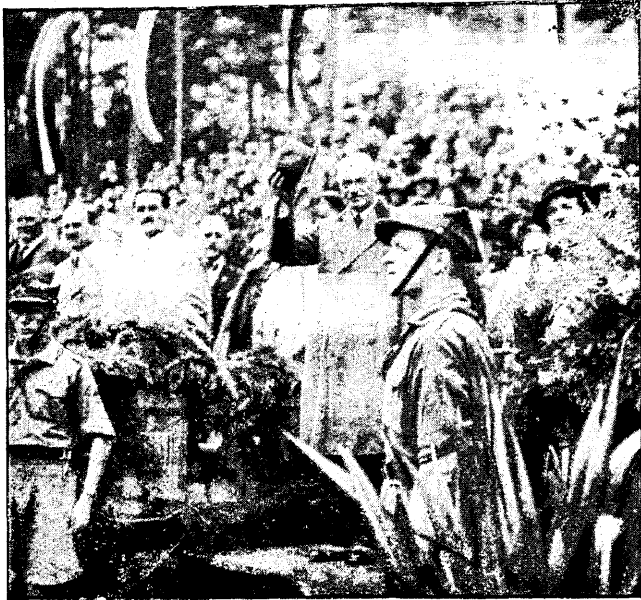
Eesti skautide grupp, nägusates mundrites, äratas suurt tähelepanu. Kus aga seisma jäime, igalpool ümbritses meid tihe inimeste parv ja päriti, kust tuleme, kes oleme, kas Eestis rahulik, kas elu kallis jne.

Poolas on välismaale pääsemine kohutavalt kallis: hariliku välispassi hind on 250 zlotti (ligi 180 krooni). 100 zlotiga (70 krooni) saab välispassi tervise paranduseks ja õppeotstarbel, alla seda ei olevat mingit võimalust. Arusaadav siis, et meie poisid, kes igaüks ainult 5 kr. olid maksnud ühispassi saamisel, otse imeloomadena näsid neile, kes kuidagi ei pääse kodumaalt välja... Meie skautid olid varsti päris tüdinunud uudishimulikest. Ka hiljem laagris kõneles mõnigi, et olevat parema käe omal kinni mässinud, et pääseda alatise allkirjade andmisest teiste mälestusraamatutesse.

Ebameeldiv üllatus oli, et ühel skaudil varastati ära 100 zlotti, terve ta kapital. Meid hoiatati küll taskuvaraste eest, kuid õnnetus oli siiski juhtunud. Vist tramnis või autobusel sõites. Hoopis isemoodi õnnetus oli aga, nagu hiljem laagris kuulsime, ühel läti skaudil olnud. See oli ministri poeg. Sõidul Lätist Poolasse olid teised teda noknud: mis sul viga: sa tähtsa mehe poeg, pööra õige vaguni

Inglise esindaja kapten STODDART-SCOTT, Poola skautide päävanem vojevoda dr. GRAZYNSKI, Inglismaa teine esindaja ja Ungari skautide päävanem krahv P. TELEKI

Poola president skautide paraadi Spala's vastu võtmas. Vasakult esimene: Eesti saadik Varssavis hr. MARKUS

serval asuvat hädapiduri ratast, ega konduktor sulle ju midagi teha või... Ja noormees pöörabki. Rong peatub. Ilmub konduktor, ja leides, et rong seisma jäetud nalja pärast, kasseerib rahulikult sisse 100 zlotti trahvi... Nuta või naera!

Tolja oli meie juhiks ainult ühe päeva. Ta pidi ette sõitma Spaalasse, et sääl mõnesuguseid eelkorraldusi teha. Tema asemele tuli meile juhiks teisel päeval keegi naisüliõpilane, gaid, ja — kuna ka tema Spaalasse ette sõitma pidi — oli 3. päeval meie juhiks üks erukolonel. Nii üks kui teine olid väsimatud meile linna näitamisel.

Tore oli, kui vana kolonel meid sõidutas mõnda kohta, kus eelmisel päeval juba olime olnud ja meile jälle pikalt ja laialt seletusi andis mõne hoone või mälestussamba tähtsusest, mida muidugi kannatlikult ära kuulasime, ja kui üks vanematest skautidest (nimi jäägu siin nimetamata), kes muidu suur naljahammas, vanahärra seletuste kohta juure lisas: „Noh, onu, seda kõike oleme juba tüütuseni kuulnud!“ — millist märkust kolonel arvatavasti tänu-

Skm. Peikel, Luugus, pr. Kuusik, õp. Kuusik, skm. Birk

avaldusena oma aadressil võttis ja veel seda suurema hoo ja hoolega seletama hakkas...

Nii läbisime pargid ja lossid, olles päris teaduslike loengute osalised ja heitsime puruväsinult õhtul puhkama.

Lõunat sõime harilikult koos, kuskil söögisaalis, makstes üks zlott isiku kohta. Lõunalauas löid poisid eesti laule, mis jällegi meelitas kümneid uudishimulikke akna alla.

Meie juhtidest veel mõni sõna. Naisüliõpilasele andsid poisid peagi nimeks „Lillekapsas“. See sündis põhjusel, et ta kord lõuna ajal ainult lillekapsast sõi. Nimi sobis talle suurepäraselt. Ta oli kuidagi ümargune, poisipäega, üsna armsakene, just nagu väike lillekapsas kunagi. Kui poisid teda tulemas nägid, hüüti rõõmsalt: „Tere, Lillekapsas!“ Ta ise nõustus selle nimega, teadis, mida see tähendab, ja kirjutas lõpuks poiste mälestusraamatusse ka ise oma nimele lisaks sõna „Lillekapsas“. Suurepäraselt sai ta poistega läbi. Rääkis küll päämiselt prantsuse keelt, mil puhul mina tõlki mängima pidin. Seejuures tuli mul mõnigi kord diplomaat olla, et tormiseid komplimente teha õrnemaks ja mõndagi otsekohe- susest ka vastuvõetavaks. Kuid sõprus aina kasvas. Lõpuks kõneldi küll käte, küll silmade kaasabil. Ja Lillekapsal oli suur menu.

Skautid eesti allaagris, keskel „Tolja“

Juhti Toljat ma juba nimetasin. Siin kohal lisan veel juure, et ta haruldaselt karvane oli. Skautpüksid on teatavasti päalpool põlvi, kuna sääred paljad. Need sääred näitasidki, millise karvase Eesaviga meil tegemist oli. Hääsüdamlilik ja tore poiss oli ta aga. Kui eesti poisid talle kinkisid eesti lipu, kandis ta seda suure uhkustundega oma pauna küljes ja otse lapseliku rõõmuga seletas ta igale tuttavale, mis see on ja kust saadud. Ja kui laagris talle üle anti eesti hoolsuse märk tänutäheks ta vaeva eest, siis värises iga musklike ta näol ja ta pidas südamliku tänukõne, üteldes, et annab oma skaudisõna, et ikka eestlaste sõbraks jääb...

Veel anti meile laagris üks juht ja „onupoeg“ juure. See oli mannetu gümnaasiumi õpetaja, kartlik mehikene, kes jättis mulje, nagu oleks tal alati nutt kurgus. Poisid ristasid ta „Tuiks“. Ikka tuli ta oma puuduliku prantsuse keelega ja kunagi ei saanud temast õieti aru, mis ta ütelda tahtis. Ta tõi uudiseid, teateid ja laagrielu korraldusi. Oli nii-ütelda laagri „ajaleht“. Kuid harilikult olid

ta teated ja uudised vananenud. Ja siis oli ta nii õnnetu, nii lohutamatu, et jälle oma korraldustega hiljaks jäänud...

POOLAKAD on suured isamaalased. Ilus on nende vaimustus kodumaa vastu. Kui poisid tahtsid Varssavis näha puht juudi kvartaali, siis muutus Lillekapsas päris ägedaks: „Poolamaad peate tundma õppima, seda tahan teile näidata, — juutide juure ma teid ei vii!“ Ja kui mees autojuhile oli salaja ütelnud, et see meid ometi juutide linnaossa sõidutaks, mis ka sündis, siis oli preili Lillekapsas päris õnnetu ja kõlbline pahameel ilmutus ta õhetavais palgeis...

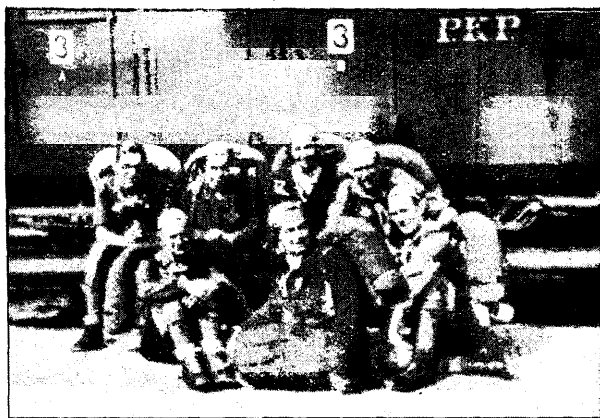
Israeli mehi on Poolas aga küll palju. Vist umbes 25% elanikest. Nad kõnnivad tõsiselt ja tähtsalt tänavaid mööda, mantlid ulatuvad maani, väiksed mustad nokaga mütsikesed on päakatteks, mustad habemed raamivad nägu. Sellistest juutidest kubisevad Varssavi tänavad, neid kohatakse igal sammul, samuti rāpaseid lapsi ja kisavaid naisi.

LÖBUS oli sõit Varssavist Spalani. Rongid noorte poiste (skautide) ja tüdrukutega (gaididega) aina veeresid selles suunas. Vagunid olid otsekui linnupuurid, neist kostis lakkamatult laul ja helisev naer. Ainuke asi mis pahandas, oli see, et sõlmejaamades — nii Koluszki, Tomaszow — tuli meil kõigil ümberistuda uutesse vagunitesse, kuna ometi hoopis lihtsem oleks olnud meie vagunid külgehaakida teisele rongile. Miks seda ei tehtud, ka tagasisõidul mitte, jäi mõistatuseks. Ma sõitsin väikeste poolakatega koos, kellele pidin õpetama eesti keelt, kuna nemad mulle vastutasuks õpetasid poola keelt. Saime hästi hakkama, ja kui hiljem suurlaagris ühte oma õpilast kohtasin, hüüdis väike mees juba kaugelt: „Tere, Eesti!“

Ilusad olid raudteejaamade esiküljed enne Spalat, mil tuli ümberistuda raudtee pääliinilt kõrvalharudele, nagu Koluszki ja Tomaszowis: üle 20 rahvuslipu oli väliskülastiste ja üldse laagrisse sõitjate tervituseks ritta säetud. Soe tunne südames vaatlesime Eesti tõsiseid värve — sini-must-valget... Kui lõpuks Spala raudteejaama jõudsimine, võttis meid vastu otse virkade mesilaste kihin-kahin. Voorimehed, autod, veoautod, orkestrid, moonavoovid... Muusika saatel sammusid meie poisid laagrisse, neile määratud asupaika. Terve Spala mets, 6x4 kilomeetri suuruses oli laagri alla võetud. Metsast voolas läbi looduslikult kaunis jõgi, Pilitsa, madal, kuid käre vooluga. Poisid jutustasid, et vastuvoolu ujumisega olevat päris täbar lugu. Eesti poiste laager oli üsna jõe ligidal, kõige lähemas naabruses Vilno skautidega. Meist otse üle jõe olid ungarlased.

Esimene päev kuulus meie poistel telkide üleslõõmisega ja kõõgi ehitamisega. Siis piirati koht aiakesega, ehitati värav ja püstitati uhke lipuvarras, millel lehvis varsti sini-must-valge. Ehitusmaterjal toodi laopunktist. Pildi sellest, kui suur kogu see Spala skautlaager oli, annab tööik, et ligi kahe nädala jooksul on igapäev veetud kohale 40 vagunitäit materjali ja tarbeaineid, sääljuures raudnaelu üksi igapäev üks vagunitäis.

Mu mees ja mina paigutati korterisse presidendi lossi tiibhoonesse, millele oli nimeks antud „Hotel Savoy“ ja milles muidu harilikult peatuvad presidendi külalised. Selles elas suurem jagu delegaate. Veel oli väliskülastistele ja üldse tsiviilisikutele ette nähtud telkhotell, milles ruumi 600 inimesele, kuid see oli meie kohalejõudmisel juba tulvil külalisi. Meile määratud hoones leidsin omale armsad kaaslased rumeenia delegaadi, kolonel Ulyses Simboteano prouas ja tütres. Päris nimekaid delegaate teistestki riikidest leidsin, ja nendega olid meil sõprusdemed varsti üsna tugevad. Nii oli Lätist kindral Gop-

Eesti skaudid ja gaidid Tatra mägestikku matkamas

pers, kolonel Lendinš, skautjuht Dombrowsky, pastor Zarinš, ajakirjanduse esindaja Radsinš, siis Ungarist krahv Teleki, dr. Sandor, dr. Papp, mu mehe vana tuttav juba Läti laagrist saadik — vabahärra Schelkey, poolakate eneste hulgast vojevooda dr. Gražynski, ideeline noorsootegelane; laagri üldkorraldaja Olbromski, elukutselt kohtunik, haruldaselt sümpaatne inimene; väikeste hundi-poegade juht ja isa — Kaminski; väliskülastiste eest hoolitseja Kapischevski; dr. Bahr Vilnost, kes meile püüdis väsimatult olla abiks nõu ja jõuga; dr. Strumillo; otse enne meie ärasõitu luges oma kohuseks meile visiiti teha ka presidendi kaplaan, ksendis Jan Humpola; Tšehhoslovakiast oli tähtsamaks delegaadiks keegi ülikooli õpejõud, si-sehaiguste arst, kellega mu mehel sagedamini kokkupuutumisi oli. Ja palju, palju teisi, nimekaid isikuid haritud elukutsetest. Päris kahju oli mõelda sellele, et meil Eestis on suurem osa haritlaskonnast nagu eemale jäänud skautliikumisest... Rumeenias, näiteks, toetab skautliikumist riik suurte summadega igaaastases eelarves; Lätis annab riik iga aasta skautidele 4000 latti ja päale selle Punane rist veel 7000 latti. Eriti veel Poola suurlaagrist osavõtuks oli Läti riigikassa assigneerinud ka 3000 latti. Arusaadav siis, et lätlased oma kingitustega, mis poolakatele kella-viie-teel üle anti, ilusa žesti võisid teha, ja ka muidu hoopis avaramalt omale kulusid said teha.

Pühapäeval, 14. juulil, oli suur paraad ja laagri avamine. See algas jumalateenistusega katoliku kombe järgi. Seks puhuks olid ilmunud kohale poola riigipresident prouaga ja terve staap teiste riikide saadikuid ning tähtsamaid riigitegelasi. Ka meie Varssavi saadik oli kohal. Skautide ja gaidide defileerimine presidendi ees kestis vahetpidamatult 2 tundi. Defilaad pakkus väga ilusa pildi. Eriti uhked olid ungarlased oma paljude lippudega ja uhkete mundritega. Pärast defilaadi ja skautnäituse avamist oli presidendi suvilossi juure kuuluv asias eine, mille andis president välisdelegaatidele, diplomaatlikule korpusele ja laagri tähtsamatele juhtidele.

Järgnev nädal tõi laagri ellu palju elevust. Käidi ühest rahvuslaagrist teise, tutvuneti võõrate rahvuste esindajatega ja kommetega. Poistele pakkus suurimat lõbu „change“, s. o. asjade vahetamine. Vahetati skautmärgikesi, kaelarätte, mütse, võösid, taskunuge... See oli päriselt laat! Mõnigi poiss kiitles, et olevat pälaest jala-tallani kõik „äratshenzinud“. Iseäranis vahvad olid pisikesed poisid. Istusin kord läti laagris kindral Goppers'iga, kui sinna tuli väike jõngerman ja tahtis vägisi ära tshenzida kindrali aumarki ühe märgi vastu, lubades

Õp. P. Kuusik ja skm. Birk
Fukeri kaubakeldri ees

juure anda veel taskunoa. Ka julgus ta anda kindralile oma aadressi, avaldades soovi, et see temaga kirjavahe-
tusse astuks.

Suureks elevuskohaiks oli kaupluste rajoon. Siin olid
löödud üles kõiksugused tarbeainete kauplused. Osta võis
kõike, mis iganes tarvilik. Siin oli ka pank ja post, rät-
sepa- ja kingsepa töökojad, päevapildi ärid ja restoranid.
Kõik laudadest üleslöödud hoonetes. Ja selles rajoonis
aina sibilis noor pere edasi ja tagasi. Käidi kaupu vaata-
mas, sobitati tutvusi. Elu kees. Ka kino töötas õhtuti.
Siin näidati filme Poola minevikust ja noorte, eriti skau-
tide elust. Päeval leidsid samas hoones aset teatri-
etendused poola skautide poolt.

Pea iga päev kutsuti delegaate pääle-lõuna-teeks üksi-
kutesse rahvuslaagritesse. Need olid huvitavad tunnid.
Nii olime ühel päeval tšehhide juure palutud. Rahvusriides
skaudid ja gaidid võtsid meid vastu ja juhtisid teelauda.
Pakuti teed ja Tšehhis tarvitatamaid rahvustoite. Vahe-
pääl tantsisid noored huvitavaid rahvustantse ja laulsid
rahvuslikke laule. Rahvusriided on tšehhidel ilusad. Naistel
palju pitse ja ilmatu laiad, kroogitud varukad bluusidel,
sinna juure kirjud, laiad seelikud. Kuna skaute ja gaide
oli ligi 500 koos, pakkus tšehhide rahvuslaager unustamatu
pildi. Lahkumisel kingiti daamidele kaunid mäekristallist
kaelakeed.

Läti rahvuslaagris oli laud kaetud Lätist kaasatoodud
maiustustega. Otse silmapaistvalt palju jagati siin kingi-
tusi poola tegelastele. Olime lätlastega üldse palju koos.
Kindral Goppersiga ja ta kaaslastega söime kõik söögi-
ajad ühises lauas, kasiinos, koos. Sai me väga häädeks
sõpradeks, nagu naabrid kunagi.

Lätlaste juurest ruttasime ungarlastele külla. Krahv
Teleki, mõnus vanapoolne härra, oli siin pidupatrooniks.
Ungarlastel esines teejoomise ajal mustlasorkester. Haara-
valt laulis kaasa noor, ilus tenor. Vahepääl tantsiti tsar-
daši ja esineti päris tsirkusenumbritega. Meil oli tunne,
nagu viibiksime tõeliselt Ungaris. Ja kui vabahärra v.
Schelken lõbusatujulise kõne pidas, üteldes, et kui külal-
lised lahkuvad, siis hää perenaine ikka loeb üle portselani
ja lauahõbeda, ungarlased aga — et vaevast pääseda,
kuna perenaist ei ole, — paluvad igat külalist kaasa
võtta oma ees asuv tass ja taldrik, siis ei olnud juubelda-
misel enam otsa ega äärt. Olime kogu teejoomise aeg imet-
lenud ungari mustris tasse ja taldrikuid, ning nüüd anti
nad külalistele mälestuseks kaasa! Teisel päeval tõi
härra Schelken mulle veel ilusa portselanist jooginõu,
nagu see karjastel pustus tarvitusel, ja mu mehele pudeli
Ungari Tokayd. Ungarlasi oli Spala suurlaagris ligi 500,
ja nendega ka üks kunstnik, vist Morton oli ta nimi.
Suurepärase oli ta maaling, mis kujutas Pilsudskit ja

noori Poola skautlipu all. See kunstnik oli ka tore kari-
katurist. Iistus alati, isegi presidendi juures korraldatud
pidulauas, bloki taga ja jäädvustas oma vihku kõiki,
kes talle millegi tõttu silma paistsid. Leidsin ta blokis
väga tabava ja häätahtliku karikatuuri ka enesest. —

Inglaste teeõhtu oli ka omapärane. Selle tegin kaasa
siis, kui mu mees oli ühe kitsama delegaatide koguga söi-
datatud Warssawi, kus meile uhkes Bristolhotellis lõunat
anti ja hiljem vastuvõtt Warssawi linnapääl juures, rae-
kojas korraldati. — Kaks šoti seelikus inglasi tantsisid
rahvustantse ja kandsid laule ette. Üks tähtsam skautte-
gelane nende hulgas, keegi vanema põlve kirjanik, oli
— vastandina inglasi eksklusivsele iseloomule — harul-
daselt südamluk ja tähelepanelik. Väsimatult pakuti kan-
get teed, mis oli must nagu kohv, ja sinna juure sand-
witše ja keeksi. Jutt kaldus inglasi skautelule ja siis
demonstreeriti meile uusi praktilisi telke, milliseid võib
nii väikselt kokku panna, et on otse püksitaskus kaasas
kantavad. Asemel on täispuhutavad kummi padjad. Suure-
pärase reisuuse, kannu sedaviisi oma õmaja püksitaskus,
ja oled alati ja igalpool kaitstud vihma ja tuule vastu.

Võiks veel palju jutustada nii skautide laagrielust, kui
ka paar kilomeetrit eemal, Theofilowo külas, korraldatud
zuch'ide (hundipoegade) kursustest. Ka ekskursioonidest
Wieliczka soolakaevandusse ja Tatra mägestikku. Kuid
see kõik viiks liiale. Käesolevaga tahtsin ainult väikest
läbilõiget pakkuda sellest suurejoonelisest laagrielust, mil-
le kohta mu veene on, et sellised skautide kooskäimised
teevad õieti veel tähtsama töö kui Rahvasteliit Genfis.
Noorsugu saab kasvatatud kindlas, distsiplineeri-
tud olukorras, jumalakartlikus ja isamaad arm-
mastavas, kuid ka teisi rahvusi sallivas ja
aktsepteerivas vaimus. Rahvad tuuakse üksteisele ligemale.
Sõlmitakse jäävaid sõprussidemeid. Olen veendunud selles,
et rahuaste teostamisel on skautliikumine suureks toeks
ja paniks. Sallivus ja sõprus rahvaste vahel on võimalik!

Kahjaks tõkestasid mõndagi üksikettevõtet Spala suur-
laagris vihasajud. Kuid needki üksikud õhtud, mil oli
võimalik suur lõkketuli, pakkusid otse ülendavat pilti.
Vaikne õhtu, ainult suur täiskuu seisis liikumatult mus-
tendava metsa serval. Tasa tõusis lõkketuli taeva poole.
Ja kõlasid kas kurvalt, palvetav-tõsiselt, või jälle rõõm-
salt ja lustakalt üksikute rahvusgruppide laulud ja ette-
kanded. Kui palju, kui väga suurel määral külvati neil
õhtuil just poola poistesse ja tüdrukuisse patriootilist vai-
mu: oli ju kogu Spala laager suurel määral korraldatud
ka selle tähe all, et just välismail elavad poola noored
siia koondati ja nad endid tundma pidid poola rahva
liikmetena! Kahtlemata leidis see patriootiline töö vastu-
võtlikkude noorte hingedes tänuliku pinna!

Kahju oli meilgi Spalast lahkuda. Kuid tahtsime veel
külalastada Krakowit, seda vanaaegset kuningatelinna ta
uhke Waweliga, kus puhkab Pilsudski ihu, kus eemalt
vaatab Kostjuschko mägi ja viimase kõrval kerkimas ka
Pilsudski mägi; tahtsime endile lubada ka väikest ränna-
kut Zakopanasse ja kaunisse Tatra mägestikku, seda
enam, et Poola raudteedel meile võimaldatud oli sõit
80%-lise hinnaalandusega. Sellepärast lahkusime enne laag-
ri lõppu.

Südamluk oli ärasaatmine. Poola skautlaagri tähtsamad
tegelased olid saatma ilmunud. Üteldi sooje sõnu ja ane-
tati kingitusi. Aukompanii ja orkester saatsid meid kuni
jaamani. Meil jääb üle — kanda kaasas tänutunnet hoole
ja armastuse eest, mis meie vastu üles näidatud, ja mõn-
da aega elada neist kaunitest mälestustest.

Vendela Kuusik

Kaks vana

juubilari

Estonia teatri selts 70-a.

Vanemuine 70-a.

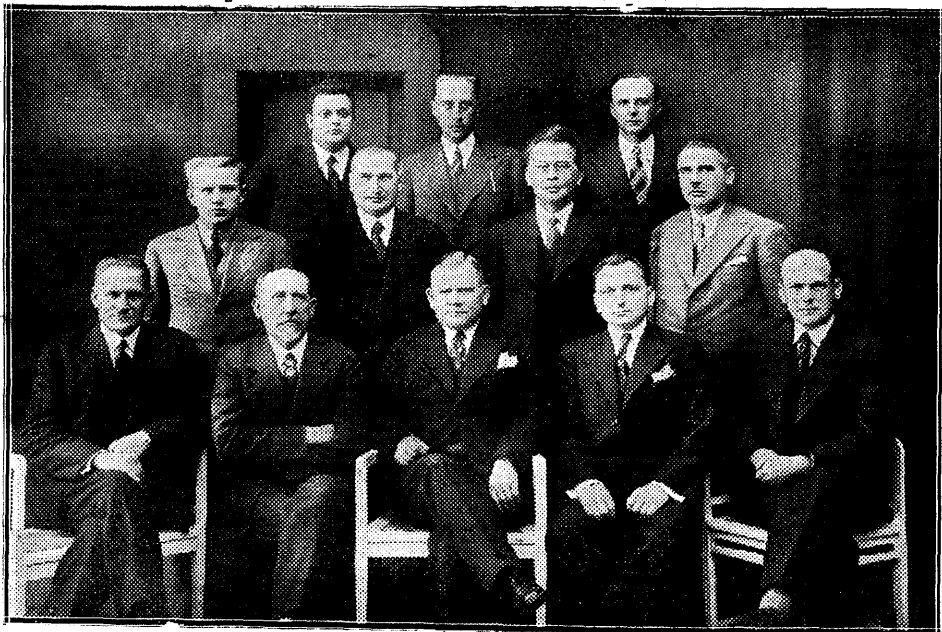
Jaan Linnamägi

Tema nimega on tihedas seoses „Estonia“ kujundamine kutseteatriks. Oli ka energiliselt tegev „Estoniale“ teatrimaja ehitamise õhutamisel, eeltööde tegemisel ja ehituse teostamisel. „Estonia“ esimene auliige. Suri 15. apr. 1930. a.

Estonia Seltsi juhatus juubeli aastal

Istuvad (vasakult): dir. P. Kurvits, R. Moorman, J. Bergman, seltsi esimees dr. A. Mõttus, dir. C. Rostfeld, dir. Paul Olak. Seisavad: riigisekretär A. Terras, toim. J. Taklaja, dir. L. Sepp, Chr. Kaarna, J. Poska, E. Anderson

Vanemuise Seltsi juhatus juubeli-aastal

Istuvad (vasakult): O. Pärlin, J. Raudsepp, dir. A. Jõudu, prof. E. Ein, K. Pähk. Seisavad (I reas): V. Saks, A. Pau, F. Tuglas, K. Lepp. II reas: P. Kanarik, toim. J. Kitsberg, dir. A. Pääsuke

Ants Lauter

„Estonia“ teatri lavastaja-näitejuht ja karakternäitleja, moodse „Estonia“ kunstiteatri loojaid ja kandvamaid-juhtivaid jõude draama alal. Mida Th. Altermann algatas, K. Jungholz rabelemisi vägisi tahtis läbi viia, selle teostas oma isikliku andekuse ja tahtejõuga Ants Lauter. Väga õieti ütleb Albert Üksip „Teatris“, et eesti laval kogu ta olemise kestusel ei ole vist keegi arendanud niisugust lavaloomingulist potentsi kui Ants Lauter — olgu miimina, olgu lavastajana, näitejuhina või kasvatajana.

Tööliteater

„Esivanemate kuld“

Juhan Jaik'i 3-vaatuslik rahva-
tükk „Tööliteatris“

Lavastus: Priit Põldroos, de-
koraator Herbert Tamm

„Tagahoovis“

Andres Särev'i dramatiseering
Oskar Lutsu novelli järel, „Töö-
listeatris“

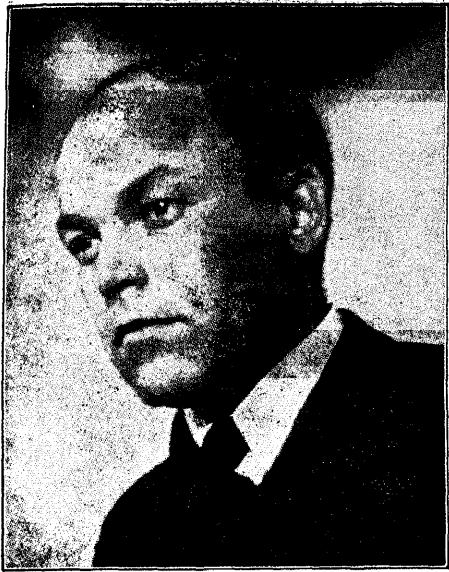
Lavastus: Andres Särev, deko-
raator: Herbert Tamm

„Tütarlaps tänaval“

R. Töröki ja Th. Emödi lugu vahelaulu-
dega, viies pildis, „Tööliteatris“

Lavastus: Priit Põldroos, dekoraator: Her-
bert Tamm

Priit Põldroos

„Tööliteatri“ direktor ja näitejuht-näitleja

Andres Särev

„Tööliteatri“ näitejuht-näitleja

Herbert Tamm

„Tööliteatri“ dekorator

„Vaikne nurgake“, Andres Särevi dramatiseeringus Oskar Lutsu novelli järgi, „Tööliteatris“. Lavastus: Andres Särev, dekor. Herbert Tamm.

„Kraavihallid“, Enn Vaiguri rahvatükk 3-vaatuses, „Tööliteatris“. Lavastas: A. Särev, dek. H. Tamm.

Draama-
studio
teater

EDUARD TÜRK, Draamastudio teatrijõude

AUGUST SUNNE, Draamastudio teatrijõude

VALENTIN ROSS, Draamastudio asjaajaja

Draamastudio näitleja Aleks. MÄGI

15 a. kutselise lavategevuse juubelit tähistati Tallinnas 26. okt. s. a. Ibseni draama *Kummitused* ettekandega.

Aleks. Mägi sünd. Tallinnas 4. III 1891. Lõpetas 1906. a. Tallinnas Vennaste Parmide teatrikunsti kursused. Tegutses asjaarmastajana *Pandorini* seltsis. Siirdudes Peterburi, mängis kaasa säälses Eesti Hariduse Seltsis. 1920. a. asudes elama Eestisse, alustas elukutselise lavategevust Tallinna *Draamateatris*. Selle ühinemisel *Vanemuisega* 1. II 1925. a. tegutses *Vanemuise* teatris kuni 1. II 1927. a. Olles üks *Rändteatri* asutajaid, töötas selles kuni viimase ühinemiseni *Draamastudio teatriga*, misajast pääle kuulub *Draamastudio teatri* näitlejaskonda.

AINO TALVI, Draamastudio teatri näitleja, nooremast generatsioonist

OLEV ESKOLA, Draamastudio teatri näitleja, nooremast generatsioonist

LEO KALMET, Draamastudio üldjuht

*Kaubandus-
Tööstuskoda
10 aastat: 1925—1935*

*J. P u h k
Kaubandus-Tööstuskoja
juhatuse esimees*

*KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA
juhatus 1935. a.*

*Vasa kult paremale, I rida: O. Toomara
P. Kurvits (abiesimees), J. Puhk (esimees),
M. Hurt (direktor).
II rida: J. Meksi, A. Tõnisson, N. Teliste,
A. Sinisoff*

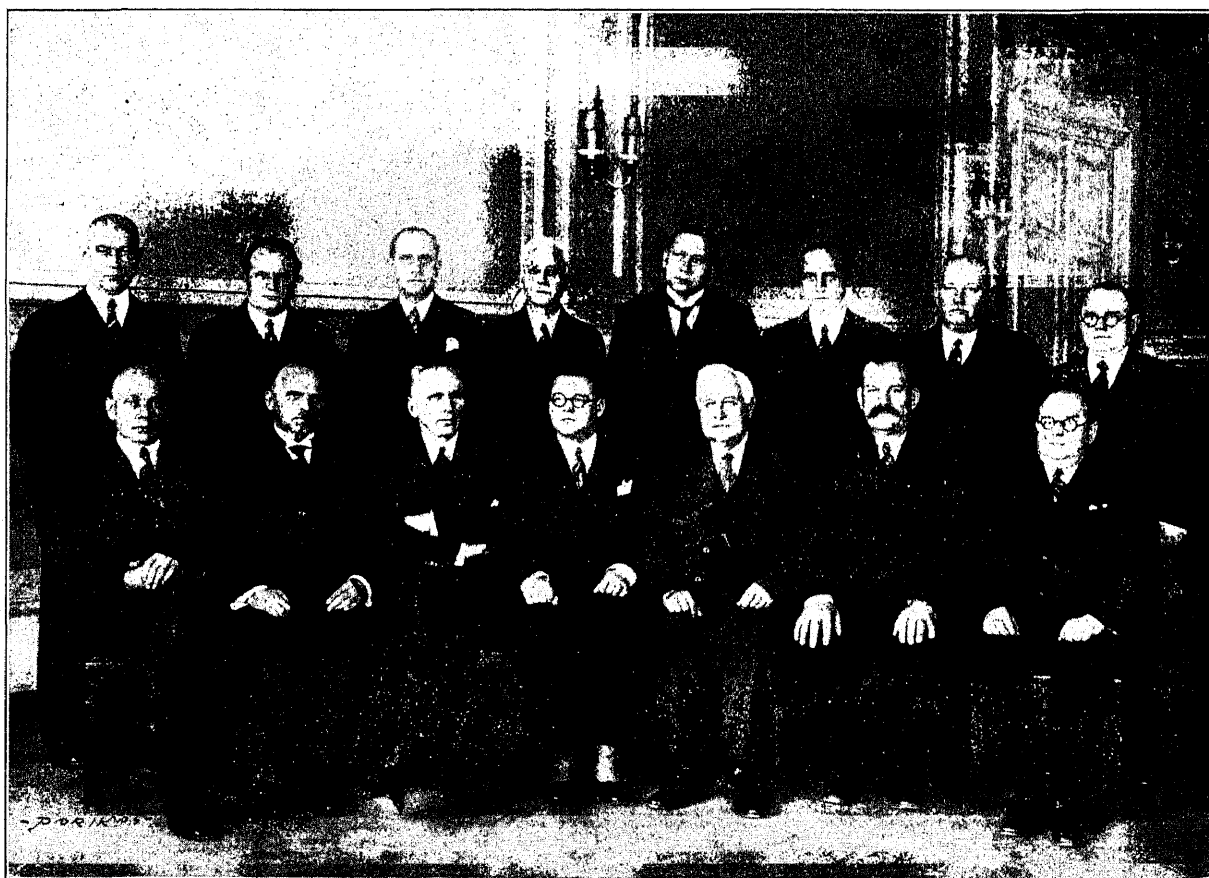
Ungari kunstniku Sinyei Josifi maali järel K.-T. koja saalis

Kaubandus-Tööstuskoja nõukogu 1925. a.

Vasemalt paremale, I rida: J. Karu, V. Schneider, E. Säkk, J. Puhk (koja juhatuse esimees), K. Päts (nõukogu esimees), E. Rosenwald, K. Koppel, M. Hurt (koja direktor), P. Luksep; II rida: M. Reinthal, K. Mauritz (koja nõunik), E. Forsmann (†), J. Rehand, P. Lemming, R. Berendsen (koja nõunik), H. Neuhaus, A. Maanidi. Puudub toleaegne nõukogu liige M. Veber

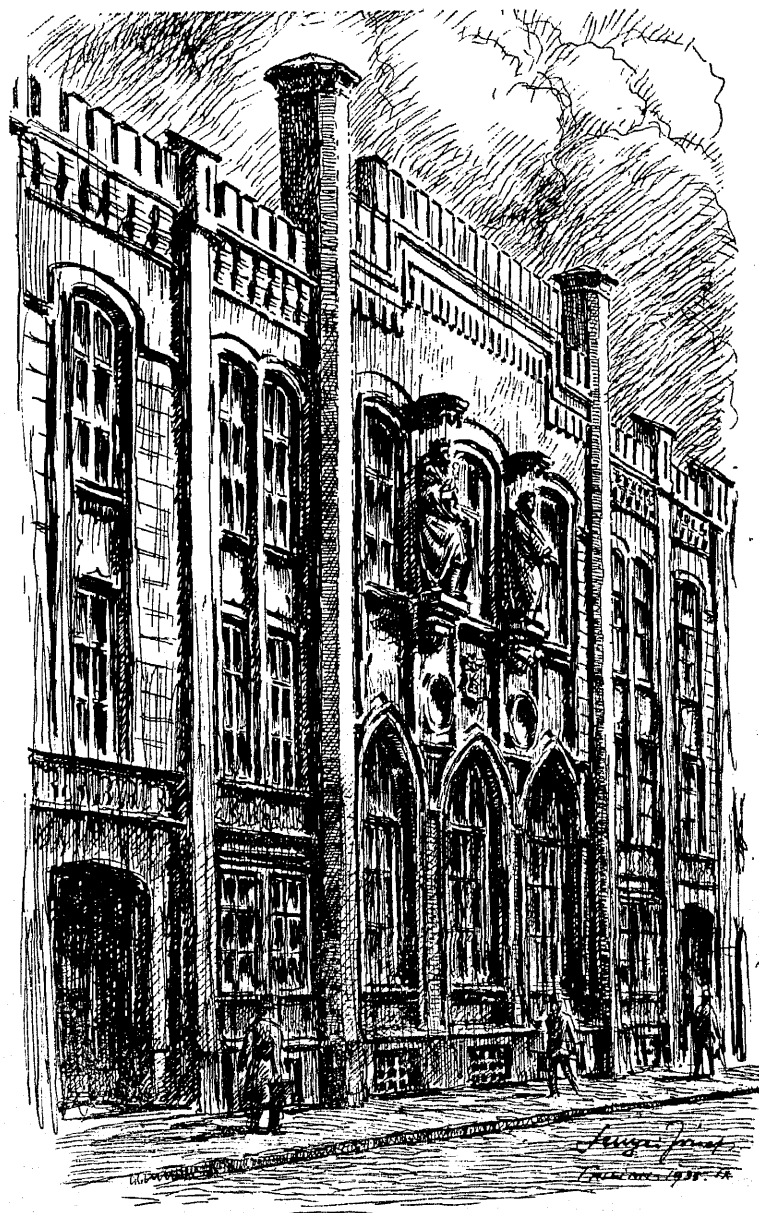

Kaubandus-Tööstuskoja Nõukogu 1935. a.

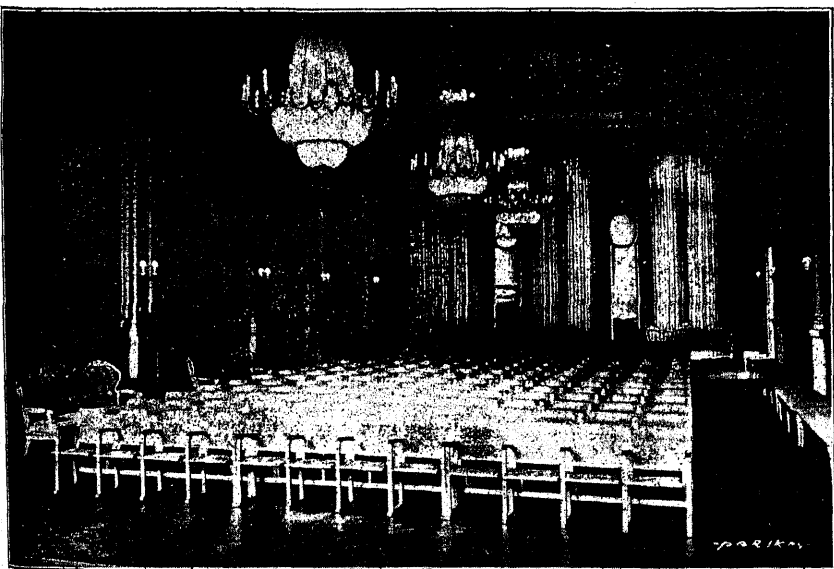
Foto Parikas

Kaubandus-Tööstuskoja arhitektuuri
Sisehitused on teostatud arhit. E. Kuusiku juh-
timisel tema kavandite järel

Sinyei Josifi pliatsijoonis K-t.-koja saali seina ilust. motiiv

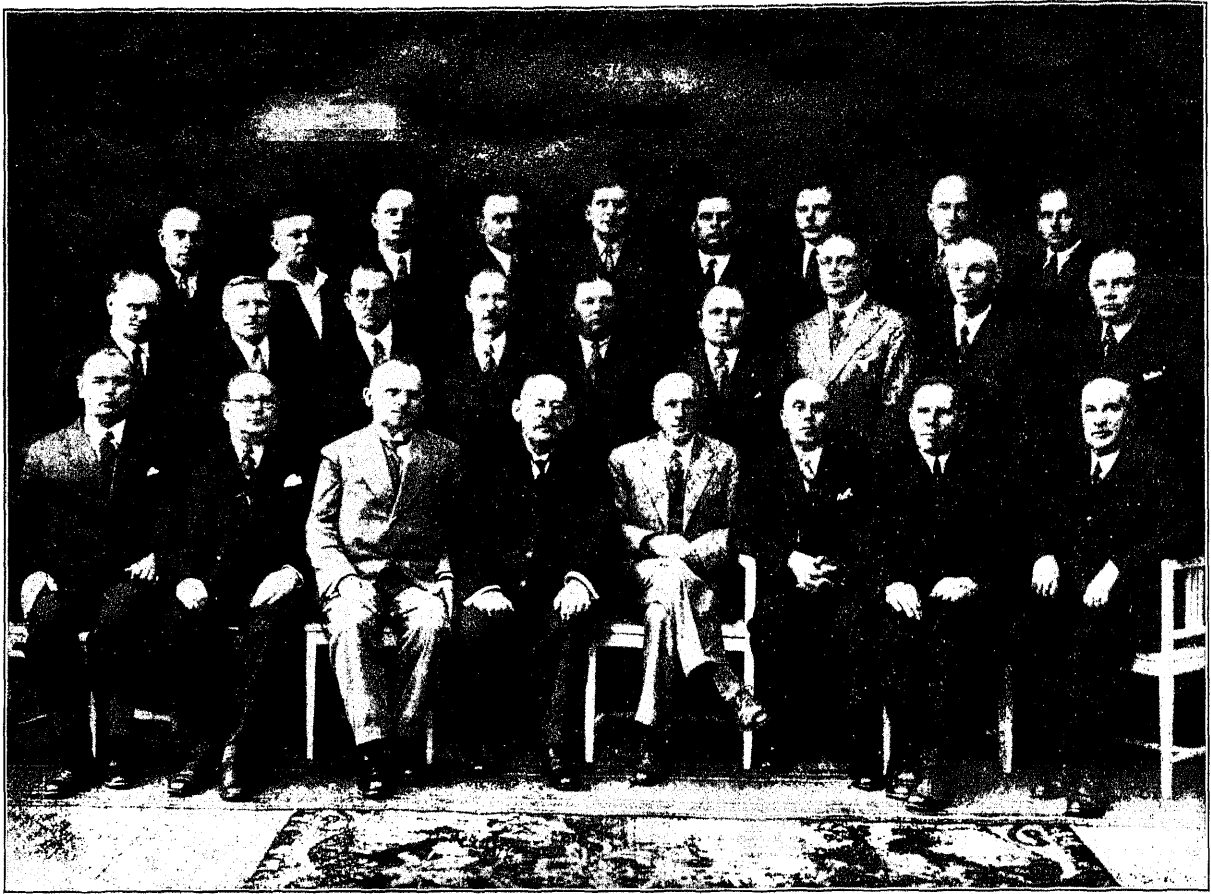

K.-T. koja suur saal

Arhit. E. Kuusik

K-t. koja fassaad

Sinyei Jos. joon.

Kaubandus-Tööstuskoja Tartu osakonna täiskogu 1935. a.

A. KASK 50-AASTANE

Kümme aastat Eesti Rahvapäanga juht

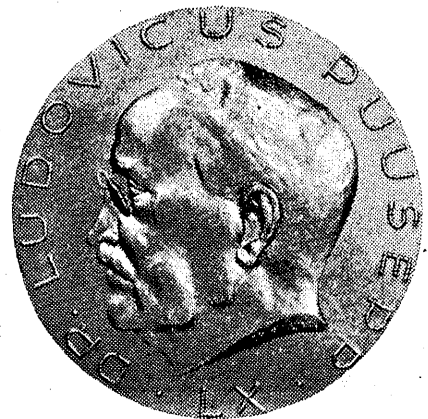
29. nov. 1935. a. pühitses hra. A. Kask oma 50. eluaasta täissaamist. Juubilar on olnud silmapaistvamaid jõude ühistegevuse alal kauemat aega: sellele alale siirdus ta juba 1917. a. Olnud Ühistegevuse Liidu sekretär, büroo-instruktor, Liidu esimees.

29. nov. võis ta aga ka tagasi vaadata oma 10-aastasele viljakale tegevusele juhina meesuurimas ühistegevuses keskpangas — Eesti Rahvapäangas, mille organiseerijaks ja asutajaks ta oli omal ajal. Ta on olnud tegev püsivalt ja väsimatult paljudes organisatsioonides, ka ajateenistuses — majandusministeeriumis, riigikontrollis ja mujal juhtivatel kohtadel.

kirjanduses, kaastöölisena, toimetuse liikmena. On töötanud riigiteenistuses — majandusministeeriumis, riigikontrollis ja mujal juhtivatel kohtadel.

Loodame ja soovime, et juubilaril jatkaks seda raudset püsivust ning tahet veel kauaks meie eesti oma majandusliku elu kindlustamisel ja paremusel viimisel: mida suurem ja püsivam on rahva majanduslik jõukus, seda hoogsamalt võib areneda meie omakultuur.

Jõudu tööle! Ja pikka iga!

PROF. DR. MED. LUDVIG PUUSEPP
60-AASTANE. 25 aastat professor

8. dets. pühitses Tartu ülikooli neuroloogia korraline professor dr. med. L. Puusep oma 60. sünnipäeva ja 25-a. professuuri-juubelit. Prof. Puusep on rahvusvahelise kuulsusega suur teadusemees, kes ka Eesti tutvustamise alal välismaail on erakordselt suure töö ära teinud.

Kuna lugupeetud juubilar on ka „Olionile“ kaastööd teinud ning palju kaasa avitanud „Olioni“ prantsuse erinumbri korraldamisel (nr. 5/6, 1932. a.), siis on ka „Olionil“ seda suurem rõõm tervitada ja õnnitleda teda ning talle soovida kuulsusrikka tee jätkamist uute suursaavutuste saatel.

Isamaaliidu teeõhtult

N M K Ü-s Tallinuas

Vasakult: O. Anderson, Lihatsentraali ärijuht, hr. Reinwald, Estonia Eksporttapamajast, Isamaaliidu sekretär hr. Piirsalu, liidu koorijuht H. Roosma, hr. Heinaru, Põllutöömisteeriumist, liidu naisringi esinaine ja Propaganda Valitsuse kultuur osakonna sekretär prl. E. Viirsalu, naisringi juhat. liige pr. Piirsalu ja liidu asutaja l. hr. Kigaste

Otto Gold

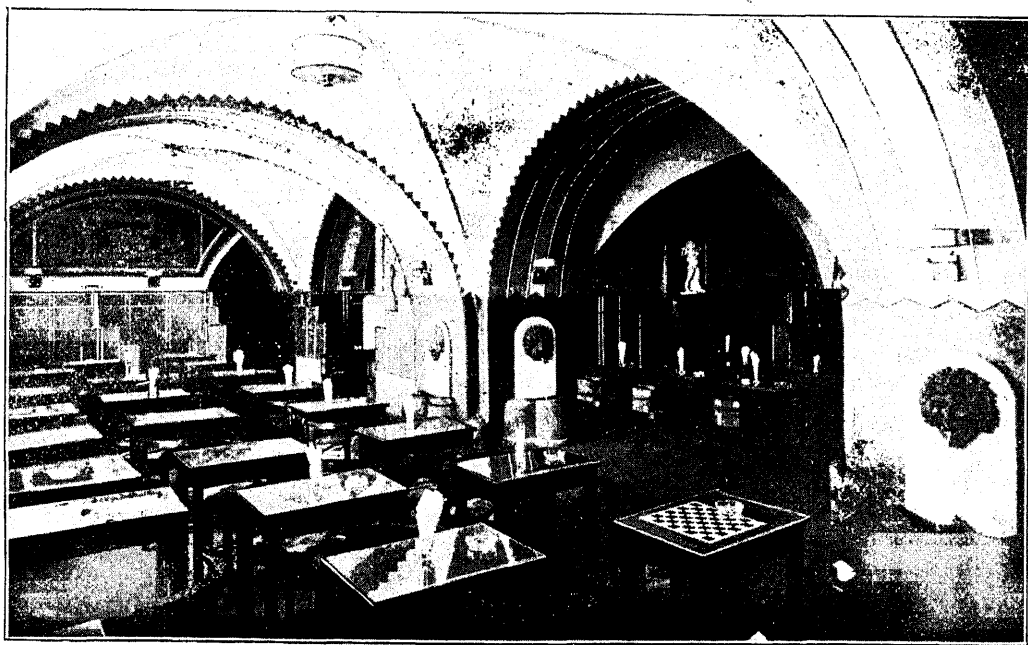
10 aastat tegev kindlustuse alal

Oma 10-aastast tegevusjuubelit kindlustustegelasena pühitseb „Eesti Unioni“ elukindlustusinspektor Otto Gold. Kuna meil on vähe neid, kes sel raskel töö-alal nii kaua töötanud, tuleb hr. O. Gold'i „kümneaastakule“ anda tunnustust.

Alul O. G. töötas EKA agentuuri juhatajana oma sünnimaakohas — Pärnu-maal. Hinnates ta tegevust määrati hiljem instruktoriks Pärnu, kus k/s „Oma“ kutsel sai juba Tartus L.-Eesti rajooni inspektoriks. Praegu on hr. G. „Eesti Unioni“ inspektoriks Tartus.

Töötades „sündinud“ kindlustustegelasena on O. Gold palju mõjunud kaasa elukindlustuse mõtte levikule kodumaal. Muuhulgas asutas Otto Gold ülemaalse kindl. seltside ametnikkude ühingu, pikemat aega selle esimeheks ning praegu juhatuse liikmeks olles. Asutas ajakirja „Kindlustuslehe“, kus töötanud tegevtoimetajana ja kaastöölisena käesoleva ajani.

Muide, hr. O. Gold on ka ärimees. Nii on ta asutanud kunstnik N. Espega Tartu boheemlaste Kolme Koopa Kohviku — Ko-Ko-Ko, kus praegu kindlustustegevuse kõrval töötab kaasomanikuna.

Ko Ko Ko

Kolme
Koopaa
Kohvik

Tartus

Tartu kunstirahva „teine kodu“

TOIMETUSELE SAADETUD KIRJANDUS.

Kaubandus-Tööstuskoda 1925—1934. Rikkalikult illustreeritud juubelialbum, toimetanud Heino Anto, K.-t.koja Teataja toimetaja. Tuleb kahetseda, et nii kaunis väljaanne on kättesaadav vaid suletud ringile, pole ju teda müügil lastud.

Eesti algupärase ja tõlkekirjanduse valimikkude nimestikud. Eesti Raamatu-aasta peakomitee väljaanne Tallinnas, 1935.

Rootsi. Toimetanud Bernhard Linde. „Kirjastus Varak,“ Tallinnas. Lhk. 176. Hind kr. 3.

Meie tee, november 1933. Ameerika eestlaste ajakiri.

Hiis. Taarausuliste ajakiri, 1—4 vihk. Toimetaja: M. Utuste-Lepp.

Eesti ja Nõukogude Liidu kaubanduskoja majandus-bülletään.

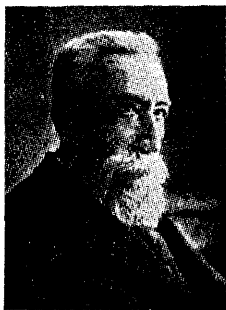
Eos, Gustav Adolffi gümnaasiumi õppurkiri, sügistalv 1935—1936.

Igaunu tautas dejas I. Uzrakstijis Alfr. Kempe. Riga, 1935.

Bernhard Kangro: Sonetid. 1934—1935. Kammiseppade kirjastus Tartus, 1935. Kaas R. Vahe'ilt. Siseillustratsioonid: O. Kangilaski. 64 lhk. Hind kr. 2.—

Kogu Nobeli laureaate

Anatole France : KUNINGATAR HANEJALA PRAEKÖÖK

Anatole France

Prantsuse keelest J. Kurfeldt. Kaas E. Kollom'ilt. 302 lhk. Kr. 3., köites.

Romaani raskuspunkt on tege- laste vaimukates kõnelustes, millistes elavalt peegeldub XVIII saj. esimese poole vaimne elu Prantsusmaal. Teo- se keskuses seisab abbé Coignard, kes astub kabalistikaga tegeleva d'As- tarac'i teenistusse. Võib arvata, millise huvitava „praeköögi“ õhus- tikku ta satub. Muidugi pole romaa- nis jäetud arendamata ka kuum armastuslugu.

Sinclair Lewis : BABBITT. Inglise keelest Joh. Sei- denthal. Kaas E. Kollom'ilt. 447 lhk. Hind kr. 3.50 köites.

Sinclair Lewis

Ameeriklane Babbiti kuju, mida selles romaanis haruldase reljeefsu- sega esitatakse, on sügav-traagiline ja Sinclair Lewisi romaan kujutab fotoaparaadi täpsusega meile sageli eeskujuks säetud Ühendriikide olu- sid — tehnika võidukäiku, mis pa- ratamatult surmab elava inimhinge. Babbitt on ärimees, kelle sisemuses pesitseb püüd vabaneda pettustest, milliseid ta on sunnitud toimima, püüd vabaneda ümbrusest, kujundada elu sisukamaks. Kaotanud võitluses ümbrusega oma vaimse tasakaalu teda lohutab vaid lootus, et õnnelikuma elu suudab ehk võimaldada endale ta poeg.

Knut Hamsun : MAA ÖNNISTUS. Norra keelest A. Lem- berg. Kaas E. Kollom'ilt. 472 lhk. Kr. 2.50 köites.

Knut Hamsun

See on Knut Hamsuni parimaid romaane, probleemirohke. Hamsunile omaste originaalsete põigetega alatiselt tähelepanule ergutav. Teose naudi- tavust tõstab autori igasuguse elu- tarkusega tempereeritud huumor. Ku- na siin käsitatakse lihtse mehe are- nemist looduse ja põlismaa üleshari- mist viljakandvaks põlluks, on romaan meile väga hingelähedane ja võiks ütelda — koguni ajakohane, käib ju meilgi asundustöö soil ja saaril ning uudispõldudel.

Luigi Pirandello : KADUNUD MATTIA PASCAL. Itaalia keelest Valentin Pomm. Kaas N. Šišaevilt. 368 lhk. Hind köi- tes kr. 4.50.

See on romaan mehest, kes „elava laibana“ jätab koduse ringi. Ekslik surmateade tema kohta lehes on see, mis turgatab talle pähe mõtte — uue nime all kat- suda uut õnne leida. Ta ei leia aga seda ning tüdinenud lõpuks rännakust võõrsil, asub jälle elama kodulinna. Ent vahepeäl on ta naine abiellunud, kodumaal ei tunta enam teda. Tekivad keerukad situatsioonid, tekib talumatu olukord. Kõigest annab Pirandello nii võluva maalingu, et seda kui „midagi ehtset ja uut“ lakkamatu huviga imetleme.

Sigrid Undset : KRISTIINA LAURITSATÜTAR. Norra keelest E. Raudsepp. Kaas Ed. Salult. I-ne raamat. 286 lhk. Hind kolmes köites kr. 9.—

Sigrid Undset

S. Undseti selle kuulsa suur- romaani 1. raamat käsitleb XIV sajandi Kesk-Norra suurataluniku tütre Kristiina lapse- ja neiupõlve. Vanemad on talle aja kombe järele valinud mehe. Hiljemini Kris- tiina, kes lapselikult valikuga soostunud, kogeb, et ta ei saa nõustuda vanemate tahtega. Kloostris õpib ta tundma noortmeest, kes sattunud kirikupõlu alla, kuna ta on elanud võõra naisega. Seistes aga viimaks ometi selle mehega altari ees, Kristiina aimab, et see kooselu kujuneb talle vaid ta süü lunastuseks. Romaan äratab väärtkirjanduse hindajas sügava imetluse.

Terve sari „Nobeli laureaate“ koosneb 10-ne kir- janiku töödest 15 eriraamatus. Lähemas tulevikus ilmu- vad sellest sarjast veel: Sigrid Undset — „Kristiina Lauritsa tütar“ II ja III osa; Wladyslaw St. Reymont — „Töötatud maa“, John Galsworthy — „Forsyte'ide saaga“ 3-s köites, Grazzia Deledda — „Kõrkjad tuules“, George B. Shaw — „Püha Johanna“ ja Thomas Mann — „Buddenbrookid“ 2-es köites.

Jälgime huviga selle maailmakuulsuste sarja ilmumist, mis töötab saada raamatu-aasta kõige suuremaks ja väär- tuslikumaks saavutuseks tõlkekirjanduses.

„On kallim elu kalli raamatuga“ Jaan Kärner „Ajalaulud“

Kaunim kink jõuluks on hää raamat!

Kaunimaid ning väärtuslikumaid koguteoseid kunsti ja kirjanduse alal Eestis on

Kuukirja Olion'i aastakäigud kalingur-kuld-köites

Olion 1930	—	Kr. 9.50
„ 1931	—	„ 7.50
„ 1932	—	„ 6.—
„ 1933	—	„ 5.50
„ 1935	—	„ 5.— (brošeer. Kr. 4.—)

On veel vähesel arvul saada endiste aastate üksiknumbreid komplektide täiendamiseks hinnaga Kr. 0.35 kuni Kr. 1.— Võetakse vastu köitmiseks ja puuduvate üksiknumbritega täiendamiseks endiseid kuukirja Olion'i aastakäike.

Tellimistega pöörduge

otsekohe Kirjastus Olion'i talituse poole

Tallinn, Rataskaevu 6-2. tel. 446-52.

Posti jooksev arve Nr. 556.

Pühadeks ilmus Kirjastus Olion'i eraväljaanne käsikirja alusel

Ervin Uibo Kuldkõrte igatsus

Ühe noore idealisti rahvuslikult häälestatud igatsusi ja unistusi. Saada ainult Kirjastus Olion'i talitusele hinnaga Kr. 1.50 ühes posti saatukuludega.

Kirjanik Ernst Krusten

Kinkige jõuluks ja uueks aastaks omastele, sõpradele

hää ja nii erakordselt odava

Raamat-ajakirja

Huvitav Raamat 1936. a. tellimise kviitung.

Kr. 4.— eest saab tellija **24 raamatut** a 64 lehekülge — aastas üle 1500 lehekülje eesti ja parimate välisautorite töid. Iga raamat sisaldab autori pildi ja eluloo. Kunstipäraselt ilustatud kaaned.

Huvitava Raamatu 1936

esimene number toob kirjandusvõistlusel auhinnatud autori Ernst KRUSTEN'i

„100 halli juust“ Üksik number 20 senti

Tellimiste tingimusi palutakse jälgida Kirjastus OLION'i teadaandeis selle kuukirja kolmandal kaaneküljel.

Eesti Kirjastuse Kooperatiivi

uudisteosed:

B. Alver: Viletsuse komöödia. Poeem .	2.50
K. Hamsun: Naised kaevul. Romaan .	5.—
A. Hint: Varku töövilas. Romaan . . .	—
J. Jaik: Kättemaks. Jutustus	2.90
„ Juudasoo. Noorsoojutt	2.75
R. Janno: Vutimehed. Jutustus	2.50
A. Jakobson: Vana kaardivägi. Romaan .	5.—
„ Üksiklased. Novellid	3.25
B. Kellermann: Ingeborg. Romaan .	2.75
J. Kärner: Kadunud aegade hämarusest.	2.50
G. de Maupassant: Pierre ja Jean. Rom.	2.50
M. Metsanurk: Ümera jõel. Romaan .	5.40
„ Taavet Soovere. Romaan .	2.25
„ C.R. Jakobson. Kroonika.	2.75
J. Payot: Õnnevallutamine	3.50
R. Roht: Vana Võrumaa. Mälestusi . . .	4.—
„ Noor elulaevnik. Noorsoojutt .	2.75
R. Rolland: Golas Breugnon. Romaan .	3.—
„ Noored armastajad. Pisirom .	1.50
J. Sütiste: Päikese ootel. Luuletused .	2.75
R. Tiitus: Portreid sõnas ja pildis . .	2.50
K. Tshukovski: Muinasjutte lastele . .	2.75
„ Loomade mäss. Muinasjutt	—35
„ Limpopo. Muinasjutt	—35
„ Lastõõgija. Muinasjutt	—35
„ Telefon. Muinasjutt	—35
„ Kõõgi-Kata mure. Muinasj.	—35
„ Pese-ise-sa. Muinasjutt	—35
„ Varastatud päike. Muinasj.	—35
„ Prussakas Hiiglane. Muinasj.	—35
„ Kärbes Piriseja. Muinasjutt	—35
P. Vallak: Neli tuult jalge all. Nov. .	3.25
„ Teod pahurpidi. Novellid	3.25
O. Wilde: Õnnelik prints. Muinasjutt.	1.40
„ Granaatõuntest maja. Muinasj. .	2.50

Eesti Kirjastuse Kooperatiiv — Tartus

Ärge unustage enam

kus lasete ümberkirjutada oma **KÄSIKIRJAD**, sest odavamalt ja kiireimailt tehakse igasuguseid

masinkirja töid

Kaupmehe 5-8, Tallinn

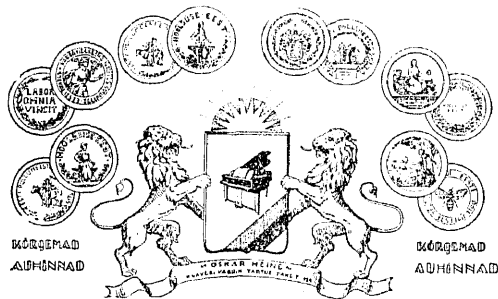
BÜROO
«DUPLIKATOR»
S. BROKUSMÄGI 4 TEL. 441-94
PLAANIDE JA JOONESTUSTE KOPEERIMINE NING PALJUNDAMINE
VALGUSARAKIRJAD (LICHTPAUSEN)
LIHT- JA LÕUENDPAPERITEL.
PLAKAADID, ETIKETID, REKLAAM-
KLISHEE- JA MUUD JOONISTUSED

Mida kinkida jõuluks?

Minge vaadake ning veenduge, et Gests on väärtuslikke rakendus-kunsti esemeid:

Valige kingituseks eesti oma käsitöö ja tööstuse saadusi!

Alljärgnevad ärid võimaldavad Teile vaadata ja valida ilma ostukohustusega:

OSKAR HEINE

Klaverivabrik

Tartus,
Karlova 69

Soovitab

ilusakõlalisi tiibklavereid ja pianinosid
soodsate järelmaksu tingimustega

Klaas-, kristall ja
portselaan
nõud

on ilusad ja praktilised kingid

A/S D. Mirwitz ja Pojad

Tallinnas — S. Tartu mnt 13
Estonia pst. 13
Tartus — Raekoja 6

KELLASEPA- KULLASEPA TÖÖSTUS Joh. Narusberg

Arusaamatuste ja eksituste ärahoid-
miseks palun teadmiseks võtta, et
minu äri asub ikka vanal
kohal:

TALLINN
Harju 40, Tel. 463-68
„Kuld Lõvi“ all

„Regina“ ILUHOIUVAHENDID

Kölni vesi
Lõhnaõli
Kreem
Puuder
Küünelakk

on otsitavamaid

kingitusi pühadeks!

Ärivalmistaja

A/S PROV. J. Lill
Tartus

Kohane kink igale on hää ja ilus

peegel,

mille ostate

PEEGLITÖÖSTUSEST
A. LODERAUD
Tartus, Uueturu 11, tel. 501

Teie ja Teie pere

soovivad riietuda soliidset ja hästi, kanda elegantseid
kübaraid, jalanõusid.

Usaldage oma välimuse esinduslik külge nende äride hooleks!

Elegantseid jalanõusid

tuntud häduses

ja

kõige soodsamate
hindadega

soovitab

H. Vester

Tartus

Promenaadi 5

Eesti Hüüpteegipanga majas

Ed. Uusen

Rätsepmeister

TARTUS

Promenadi 4, telefon 11-70

RÄTSEPAARI

valmistab moodsaid rätsepa töid. Tellimiste täit-
mine kiire ja korralik. HINNAD MÕÕDUKAD

Rätsepaäri

M. ANDREESSEN

TALLINN

Rataskaevu 14

Tel. 430-54

A.S.
RAUANIT!
SIIDI JA VILLASED
KLEIDIRIIDEID
on
hooaja suunood!

Pereisa,

hoolitse, et Sinu perel ja külalistel oleks hää tuju! Ära unusta oma pereemalt küsimata, kas ka tema ei vaja midagi, milles seda serveerida, mida kavatsed pakkuda külalistele!

Praktilised kingid
teevad alati rõõmu

Majatarbed
suures valikus

A/S D. Mirwitz ja P-d

Tallinnas: S. Tartu mnt. 13.
ja Estonia pst. 13.
Tartus: Raekoja 6.

Alates esimesest lõmbest

*kuni lõpuni suitsetame mõnuga
rahva oma moodsa tubakatehase
meistertooteid*

*ETK sigarette Turist
ja paberosse Sevilla-Extra*

*Need on suitsetajale nagu elustavad
päikesekiired sügishämaruses.*

E. Vildtag

Tallinn, V. Karja 9, telefon 451-67

PARIMAD kodu- ja välismaa

VEINID, LIKÖÖRID,

NAPSID ja KONJAKID

TUBAKA
JA VEINIKAUPLUS

O. Appak

Tartus, Kүүni 4,
telef. 15-27

Soodsaim tubakasaa-
duste ning koda- ja välis-
maa peenviinade ja
veinide ostukoht

Müük suurel ja väikesel arvul

Ette tellimisi
võetakse vastu ja kaup
saadetakse koju kätte

Perenaised!

Kõige paremas häduses

rosinaid,
kompotti,
kohvi,
pähtlaid,
maiustasi,
riisi, jahu,
ostate manna jne.

E. Vildtag'ilt

Tallinn, V. Karja 9

Ette tellimisi võetakse vastu
tel. 451-67

Jõulupuu ehted, küünlad

Lilleäri

P. Kauba

Tallinn
Rataskaevu 6
Tel. 464-03

LASKE END

PILDISTADA:

Ärge unustage LAPSI!

Illustreeritud kuukiri

OLION 1936

avaldab eesti perekondade-uurimusi, isikute elulugusid ja pilte sündmuste ja tähtpäevade puhul.

Inimese parim ning kallim mälestusese on foto nooruspäevilt.

Kasutage illustreeritud kuukirjas

OLION'is LASTEPILTIDE avaldamise võimalust!

Arnold Kärp

Ülesvõtted väljas ja kodudes eritellimistel.

Ilmub kohalè tasuta.

Töö kiire ja täpne.

Tellimistega pöörduda:

OLION'i TALITUS

Tallinn, Rataskaevu 6-2, tel. 446-52

FOTO

Armin Lomp

TARTUS

ÜLIKOOLI 3, TEL. 2-53

Foto

Parikas
TALLINN

Kuninga 1

Tallinnas

Telef. 437-50

Klišeetööstus

A. Haar

Tallinn

P. Karja 21, tel. 456-48

Joon-, vörk- ja mitmevärvilised

klišeed

Kokkuleppel Foto PARIKAS'ega on kirjanikel, kunstnikel (ka noorureil) võimalus end lasta pildistada tasuta.

Tallinna esietendus-kinoteatrite jõulu- ja uueaasta kavasad:

Bi-Ba-Bo, Tallinn, Viru 11, telef. 468—50

„Käharpeake“, Shirley Temple'i ja John Boles'iga. Filmis väike blondjuukseline Shirley Temple tant-
sib ja laulab nii, nagu ei üheski oma eelmistes filmides. Pääle Shirley võib siin meid veel John Boles kahe lauluga.
„Käharpeake“ loetakse õnnestunumaks filmiks publiku kahe mainitud lemmikuga.

„Marietta“, Jeannette Macdandiga ja Nelson Eddyga. Esimest nägime viimati suurfilmis „Lõbus lesk“.
Nelson Eddyga on see ta esimene film. Nelson Eddy peetakse viimase aja suurimaks avastuseks filmi alal. Lühikese
ajaga on ta saanud maailmakuulsaks kui esmaklassiline näitleja ja suurimaid baritone.

Helios, Viru tän. 4, telef. 444-41.

Ideeküllane võrratu lõökfilm „Noor krahv“, Anny
Ondra'ga, Carl Lama'ci lavastusel.

Uuel aastal paeluvad „Heliose“ ekraanil tähele-
panu Gustav Fröhlich ja šarmikas ungarlanna
Elma Bulla — elegantses, praegusaja parima lavastaja
Gesä v. Bolvary meisterteoses „Südame hääl“.

Gloria-Palace, Vabaduse pl. 5, tel. 452-13.

Kuulus Gitta Alpar suuroperetis „Madame Du-
barry“.

Adolf Wohlbrück suurfilmis „Ma olin Jack
Mortimer“.

1936. a. alul:

Lilian Harvey ja Willy Fritsch Soome
vabadusvõitlust käsitavas suurfilmis „Mustad roosid“.

Lilian Harvey ja Willy Fritsch
filmis „Mustad roosid“

Gustav Fröhlich ja Elma Bulla
filmis „Südame hääl“

Modern, S. Tartu mnt. 4-a, tel. 304-68.

Gustav Fröhlich, Gitta Alpar, Paul Kemp,
Tibor v. Halmay laulusuurfilmis „Gitta avastab enda
südame“ (Ungari ööd). Filmi saadab Dajos Béla
orkester.

„Asev“ — suurfilm maailma suurimast provokaatorist
Asevist. Pääosades Fritz Rasp, Olga Tshe-
chova, Wolfgang Liebeneiner, Hilda v.
Stolz j. t. Muusika Čaikovsky motiividel, kelle kuulsa
uvertüüri „1812. aasta“ kannab ette Viini philharmoonia
orkester. Selles filmis näeme päale Asevi veel Boris
Savinkovi, Galjaevi, Burtsevi, Vera Figneri, Zenzinovi,
polits. depart. dir. Lopuhini (pärasise kõmutekitanud
protsessi osalise) ja paljude teiste vene „tormilise ajastu“
kujusid.

Jan Adolf Hertz'i samanimelise romaani järgi filmitud
poola suurfilm „Noor mets“. Film krooniti Veneetsias
kuldaurahaga. See on võimas armastuse, meelekind-
luse, sangarlikkuse ja püha vendluse film, pühendatud
neile, kes ei kartnud vene vanglat ega sunnitööd, või-
deldes oma isamaa kõrgemate aadete eest. Pääosades
Maria Bogda, Adam Brodzič j. t. poola teatri- ja kino-
iõud.

„Varietee“ — Hans Albersi, Annabella, At-
tila, Hörbigeri ja teistega pääosades.

„Clo-Clo“ — lõbus helioperett Marta Eggertiga,
Leo Slezakiga ja teistega.

Tallinn

Rataskaevu 6—2

Tel. 446—52. Posti j. a. № 556

Kirjastab

Illustreeritud kuukirja „Olion,“
Raamat-ajakirja „Huvitav raamat“

Projekteerib ja kirjastab

kunstiteoste reproduktsioone ja iluväljaandeid
ka era tellimistel.

Valmistab trükitööde (ja reklaami)

maitsekaid kavandeid.

Omab rikkaliku kogu klišeid

kunstiteostest, riigi-, seltskonna- ja kultuur-
tegelasist, sündmusist, auhinnatud fotodest,
eesti kunstnike valmistatud raamatute ilustusi,
vinjette j. n. e.

Klišeede laenutamine, ost ja müük.

Kuukirja Olion 1936

tellimiste hind on ühes postisaate kuludega

12 kuuks	—	Kr. 5.—
5 "	—	" 2.50
3 "	—	" 1.50
1 "	—	" 0.50

Üksik number 50 senti

Kirjastus Olion kirjastab 1936. aastal

Illustreeritud kuukirja **OLION 1936.**

Kunst — Kirjandus — Omakultuur

Ilmub kord kuus — 12 suurt numbrit aastas

Vastutav toimetaja G. Naelapea.

Olion oli ja on kõige täiuslikum illustreeritud kunsti
ja omakultuuri ajakiri Eestis.

Olion haarab kõike, mis tõeliselt puudutab elu aren-
gut, kõike, mis olnud ja on.

Olion 1936. aastal kavatseb rõhku panna ka meie
*naabermaade ja teiste võõrasrahvaste kultuuri-
liste eluavalduste jälgimisele, tutvustada oma
lugejaid ka teiste maade saavutustega nende
kirjanduse, kunsti, rahvuskultuuri aladel.*

1936 aasta jooksul ilmub mitu **Olioni**
luksuslikku erinumbrist

Illustr. kuukirja

Olion'i tellimisi võtavad vastu:

Olioni talitus Tallinnas, Rataskaevu 6—2, tel. 446—52, posti
j. a. 556.

Eesti Telegraafi Agentuur

ETA — Tallinn, Vana Posti 1

Reklaam osakond, tel. 447—02.

Tellimiste „ „ 437—04

Ajakirjanduse
Keskladu

„**Pressa**“ — Tartu, Rüütli 11, tel. 958, pk. 149

Osakonnad:

Tallinn, Rataskaevu 5, tel. 235—16, postk. 427.
Narva, Hermannini 11, tel. 276, postk. 6.
Viljandi, Tartu 3. postk. 56.

Illustreeritud
kuukirja

Olion ja Raamat-
ajakirja

Huvitav Raamat

võib tellida ka
igast E. Vabariigi

postiasutusest

Ilukirjanduslik
Raamat-ajakiri

Huvitav Raamat

Ilmub 1936. aastal

2 korda kuus, igal 1-sel ja 15-dal kuupäeval,
aastas 24 iseseisvat raamatut à 64 lehekülge

Vastutav toimetaja Georg Naelapea

Huvitav Raamat taotleb raamatu-aasta sihte: Eesti väljaanne
olgu hää ja odav!

Huvitav Raamat on määratud igähele ja igale kodule. Ta
on sõbraks kõigile neile, kes peavad lugu
hääst kirjandusest. Ta on mõnus vestleja ja
huvitav kaaslane reisil: ilmub tasku kaustas,
vastupidavas brošüür-köites.

Huvitav Raamat tahab avaldada eeskätt eesti autorite töid,
annab aga ka ruumi parimaile väliskirjanike
toodetele.

Huvitav Raamat toob erinumbrites huvitavat lugemist ka lastele.

Huvitav Raamat

on odavam rahvaraamat. **Kr. 4.** eest saab tellija
24 raamatut à 64 lhk. — aastas üle 1500 lehekülje
eesti ja parimate välisautorite töid.

Iga raamat vastupidavas brošüür-köites kunstipära-
selt ilustatud kaanega.

Iga raamat sisaldab autori pildi ja eluloo.
Tellimise hind ühes posti saatekuludega:

12 kuuks	—	kr. 4.—
6 "	—	" 2.—
3 "	—	" 1.—
2 "	—	" 0.75
1 "	—	" 0.40

Üksikmüügil iga raamat **20** senti.

Talitus ja toimetus

Tallinn, Rataskaevu 6—2, tel. 446—52

Tellimiste vastuvõtu kohad samad kui kuukirjal Olionil

Lugege Kirjastus Olioni ja Kinnitus Selts Eesti Unioni teadaannet selle kaane välisküljel.

„Kirjastus Olioni“

ja Kinnitus Aktsia Seltsi „Eesti Unioni“

vahel sõlmitud lepingu põhjal 12-st detsembrist 1935. a.
teatame:

- 1) Kuukirja Olion 1936 iga aastatellija, kes kuni 31. märtsini 1936. a. annab ära tellimise ja tasub täielikult Kirjastus Olionile aasta tellimise raha Kr. 5.—,
kindlustatakse

Kirjastus Olioni poolt kinnitus A/S Eesti Unionis temale juhtuvate kehaliste õnnetuste vastu

surma juhuks summas Kr. 250.—
invaliidsuse juhuks „ „ 250.—

Majandusministeeriumi poolt 7. märtsil 1931. a. kinnitatud üldtingimuste alusel üksikute isikute õnnetusjuhuste kinnitamiseks.

- 2) Kinnitus A/S Eesti Unioni vastutus algab 1. jaanuaril 1936. a. kell 12 päeval nende tellijate kohta, kes kuukirja Olioni 1936. a. tellimise raha kr. 5.— on tasunud ära kuni 31. detsembrini 1935. a. või peale seda tähtaega tellimise tasumise päevale järgneva päevaga ja lõpeb 1. jaanuaril 1937. a. kell 12 päeval.
- 3) Kinnitatuks loetakse isikud vanaduses mitte alla 16 a. ja mitte üle 65 aasta.
- 4) Õnnetusjuhuse all mõistetakse niisugust äkilist välist sündmust, mis ilma kinnitatu isiku tahtmata tema keha peale mõjub ja temale kahju teeb.
- 5) Iseäraline kokkulepe on tarvilik, kui kinnitus laiendatakse õnnetusjuhuste peale, mis võivad tulla ette: autojuhtimisel, jalgpallijääpallimängimisel, jahil, mootorrattasõidul, jalgrattasõidul, ratsasõidul, ratsa võiduajamisel, lumesportimisel, purjejahi sõidul ja kodanliste rahutuste läbi.
- Nimetatud hädahoitute vastu võib soovi korral Kinnit. A/S Eesti Union-is iga Kuukirja Olion 1936 aastatellija mõõduka ja soodustatud juuremaksu eest lisakinnituse sõlmida.
- 6) Kuukirja Olioni iga 1936 aastatellija, kes soovib kasutada neid õigusi, mis temale annab käesolev kinnitus, peab teatama Kirjastus Olion'ile Tallinn, Rataskaevu 6—2, tel. 446-52, järgmised andmed oma isiku kohta:

- a) nimi, isa- ja perekonna nimi;
b) elukutse, amet, (soovitav ka haridus, teaduslik aukraad [jne.);
c) elukoht — aadress;
d) sündimise aeg (kuu, päev, aasta);
e) kellele peab surma puhul makstama kinnitatud summa.

- 7) Kui teisiti pole kokkulepitud, makstakse õnnetusjuhtumi läbi surma saanu kinnitussumma tema seaduslikele pärijatele.
- 8) Kuukirja Olion 1936 aastatellija, kes ei soovi või ei saa üldtingimuste põhjal ise kasutada kinnitust — võib oma äranägemise järele oma õigused edasi anda mõnele teisele isikule, kes vastab p. 1 nimetatud üldtingimustele, sellest teatades p. 6 vastavalt. Samuti võivad maksulised aastatellijad — juriidilised isikud ja asutused (ühingud, ringid, raamatukogud jne.) oma äranägemise järele määrata vastav isik, teatades selle isiku kohta p. 6 nõutud andmed.
- 9) Kinnitusedokumenti asendab Kirjastus Olion'i poolt väljaantud vastava märkusega Kuukirja Olion 1936 tellimise kviitung.
- 10) Igal Kuukirja Olion 1936 aastatellijal on võimalus soodustatud tingimustel sõlmida juure-kinnitust suuremas summas.

Kinnitus A/S Eesti Unionil pole kahjukannatajatega ühtegi kohtuprotsessi olnud.

Tallinnas, „12“ detsembril 1935 a.

Kinnitus-Aktsia-Selts

KIRJASTUS OLION

A. K. Kinnit. A/S Eesti Union
G. Naulapera

1. aprillil 1936. a. Kirjastus OLION loosib välja

Kuukirja OLION'i aastatellijatele aasta preemiaga — 1. IV. 1936 kuni 1. IV. 1937 — täieliselt tasutud Kinnitus A/S Eesti Unioni

2 poliisi:

1) Elukinnitus surmajuhuks	Kr. 5.000.—
2) Õnnetusjuhuse vastu —	
Surma juhuks	„ 10.000.—
Invaliidsuse juhuks	„ 10.000.—

Tingimused:

- Loosimisest võtavad osa kõik tellimise kviitungid, milliste järele Kuukirja Olion 1936 aastatellimise hind — Kr. 5.— on arataseadustatud kuni 31. märtsini 1936. a. ja mis Kirjastus Olioni vastava märkusega varustatud.
- Kindlustuse poliiside võitjad isikud peavad olema vastuvõetavad Kindl. A/S Eesti Unionile eelnimetatud kindlustuste üldmääruste kohaselt.
- Kui poliisi võitja ei soovi kasutada poliisi omandamisega saadud õigusi või tema isik ei ole vastuvõetav kinnitusseltsile, siis võib võitja selle poliisi edasi anda või kinkida mõnele teisele Kuukirja Olioni 1936. aastatellijale, kes vastab määruste nõuetele.

KIRJASTUS OLION: Tallinn, Rataskaevu 6—2, tel. 446-52.

Nõudke Kirjastus Olioni 1936. a. illustreeritud prospekti — saadetakse tasuta.

Kaksiknumbri
hind 70 senti